

Sierakowskie Zeszyty Historyczne

[Tym] co pomarli, a grobu nie mają,
Nad którymi nikt w smutnej nie stanie szacie
Nikt się nie pomodli, ni łez nie uroni,
Zginęli dla Polski.

wrzesień 2014

12

Mapa rozlokowania niemieckich obozów koncentracyjnych w Europie Środkowej. Źródło www.ashm.org.

Sierakowskie Zeszyty Historyczne

12

**Straty osobowe ludności polskiej
powiatu międzychodzkiego
poniesione podczas działań wojennych oraz
okupacji niemieckiej 1939-1945
i okresu stalinizmu do 1956 r.**

Część I

Opracowano we współpracy z Oddziałem
Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu
i Instytutem Zachodnim w Poznaniu

Sieraków – wrzesień 2014

Redakcja:
Jarosław T. Łożyński
Antoni Taczanowski
kontakt 691 092 279

Skład i druk sfinansowano częściowo
ze środków:

- Urzędu Gminy Sieraków
- Banku Spółdzielczego
Pojezierza Międzychodzko-Sierakowskiego
w Sierakowie
- Fundacji Gawrońskich – Poznań
- P&P Telecom Sp. z o.o. – Poznań
- anonimowych osób prywatnych

Projekt okładki:
Zbigniew Jakubowski

Recenzji:
dr Łukasz Jastrząb – Biblioteka Kórnicka PAN
dr Rafał Sierchula – IPN Poznań

Cytat na okładce zewnętrznej
z Międzychodzkiej Księgi Śmierci – Międzychód 1997

Wydawca:
DRUKARNIA-MIĘDZYCHÓD
e-mail: biuro@drukarnia-miedzychod.pl
www.drukarnia-miedzychod.pl, tel./fax: 95 748 23 36

przy współpracy:
Fundacji „Millenium Una Vivendi” w Sierakowie,
Archiwum Państwowego w Poznaniu,
Muzeum Regionalnego w Międzychodzie,
oddziału Biblioteki Publicznej im. Jana Daniela Janockiego w Międzychodzie,
Parafii pw. Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej w Sierakowie,
Towarzystwa Miłośników Ziemi Sierakowskiej.

ISBN: 978-83-62823-38-3

Skład, łamanie, druk, oprawa:
DRUKARNIA-MIĘDZYCHÓD

Od Redakcji

Niniejsza publikacja jest kolejnym przedsięwzięciem, mającym na celu zewidencjonowanie strat osobowych z powiatu międzychodzkiego, powstałych w wyniku II wojny światowej. Pierwszą ewidencję ofiar z powiatu międzychodzkiego stworzyła administracja państwowa i samorządowa w latach 1945-1947. Zachowane zostały w Archiwum Państwowym w Poznaniu (APP) liczne wykazy poległych i pomordowanych, sporządzane przez Starostwo Powiatowe w Międzychodzie i zarządy poszczególnych gmin i gromad. W okresie późniejszym wyłączność na badanie strat osobowych przejęła Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce¹. Większość tych ustaleń nie doczekała się publikacji, ale jej archiwa są dostępne w Instytucie Pamięci Narodowej.

Dopiero za sprawą Komisji Historycznej Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Międzychodzie i „Obserwatora Międzychodzkiego” ukazała się w 1997 r. (oraz uzupełnienie w 2004 r.) publikacja *Międzychodzka Księga Śmierci*². Głównym inicjatorem i redaktorem tegoż opracowania był Tadeusz Liberkowski, przedwojenny harcerz, uczestnik konspiracji w strukturach Szarych Szezegów, więzień obozów koncentracyjnych, który w ten sposób pragnął uwiecznić liczne ofiary życia złożone przez najbliższych jego przyjaciół oraz towarzyszy walki i niedoli.

¹ Instytucja zmieniała przez lata nazwy: Główna Komisja Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce (1945-1949), Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce (1949-1984), Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce – Instytut Pamięci Narodowej (1984-1991), Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytut Pamięci Narodowej (1991-1999).

² *Międzychodzka Księga Śmierci*, zebrał i przypisami opatrzył T. Liberkowski, Komisja Historyczna Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Międzychodzie, Obserwator Międzychodzki, Międzychód 1997; *Międzychodzka Księga Śmierci. Suplement: Międzychód, Sieraków, Chrzypsko Wielkie, Kwilcz*, zebrał i przypisami opatrzył T. Liberkowski, Komitet Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Biblioteka Publiczna w Międzychodzie, Międzychód 2004.

Możliwość dotarcia do niedostępnych dotychczas źródeł oraz zbliżająca się 75-ta rocznica rozpoczęcia działań zbrojnych we wrześniu 1939 r., zmotywowały Redakcję „Sierakowskich Zeszytów Historycznych” („SZH”) do uzupełnienia dotychczasowych ustaleń nowoodkrytymi nazwiskami ofiar oraz szerszego nakreślenia ich sylwetek i okoliczności śmierci.

Dwunasty już numer „SZH” zawiera zestawienia nazwisk osób poległych z bronią w rękę lub zmarłych w wyniku odniesionych ran oraz pomordowanych w najrozmaitszych okolicznościach lub zmarłych z wycieńczenia i z obrażeń spowodowanych uwięzieniem³. Listy osób, które zginęły lub zmarły w innych okolicznościach, zostaną zaprezentowane w kolejnym numerze, który ukaże się wiosną 2015 r.

Prezentowane zestawienia nie są najprawdopodobniej pełne, gdyż wiele faktów nie znalazło swego odzwierciedlenia w zachowanych dokumentach, jak i nie do wszystkich rozproszonych źródeł udało się dotrzeć. Dlatego też Redakcja „SZH” zwraca się z apelem do wszystkich Czytelników o kontakt w celu uzupełnienia biogramów i wskazania błędów. Prosimy również o nowe relacje i fakty, a także o fotografie, korespondencje, przekazy i inne materiały źródłowe związane z opisywanymi wydarzeniami i osobami.

³ Sporządzone wykazy zawierają nazwiska osób związanych miejscem swego urodzenia, zamieszkania, działalności lub śmierci z terenem powiatu międzychodzkiego.

Podziękowania

Redakcja „Sierakowskich Zeszytów Historycznych” pragnie bardzo serdecznie podziękować zarówno wszystkim osobom prywatnym, jak i instytucjom, za udostępnienie materiałów i pomoc w redagowaniu niniejszego numeru, a w szczególności:

- rodzinom, które zgodziły się udostępnić swe archiwa dla opracowania i zilustrowania niniejszego „Zeszytu”, w tym szczególnie: dr. Alfredowi Arendtowi z Torunia, rodzinie Garsteckich z Sierakowa i Suchego Lasu, rodzinie Goździów z Poznania i Bucharzewa za cenne konsultacje, Krystynie Bartkowiak z Sierakowa, Tadeuszowi Mokremu z Kaczlina, Dorocie Mikołajczak i Eleonorze Gut z Międzychodu, Teresie Smierchalskiej Helwich z Grobi,
- pracownikom Działu Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu,
- prof. dr hab. Marii Rutowskiej z Instytutu Zachodniego w Poznaniu za wsparcie merytoryczne i ukierunkowanie poszukiwań archiwalnych,
- dr Annie Ziółkowskiej z Muzeum Martyrologicznego w Żabikowie za wielokrotne konsultacje i udostępnianie materiałów źródłowych,
- Henrykowi Krystkowi, dyrektorowi Archiwum Państwowego w Poznaniu i pracownikom za szczególną przychyłność,
- dr Agnieszce Łuczak i Aleksandrze Pietrowicz oraz dr. Rafałowi Sierchule z IPN w Poznaniu za wsparcie merytoryczne i dokonanie znaczącego poszerzenia bazy źródłowej,
- mgr Agnieszce Baszko, kierownik Działu Zbiorów Specjalnych Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu,
- Ewie Bazan, kierownik Biura ds. Byłych Więźniów Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau,
- Adamowi Nowakowi, prezesowi Zarządu Koła Związku Sybiraków w Międzychodzie za udostępnienie swych opracowań i materiałów archiwalnych,
- inż. Janowi Budychowi z Oleśnicy, wypróbowanemu przyjacielowi Sierakowa i „Sierakowskich Zeszytów Historycz-

nych”, za zdeponowane w Redakcji obszerne materiały źródłowe i liczne konsultacje,

- Ryszardowi Jaskule, prezesowi Towarzystwa Miłośników Ziemi Sierakowskiej i znanemu kolekcjonerowi pamiątek i dokumentów związanych z Sierakowem za pomoc w odszukiwaniu źródeł i precyzowaniu faktów,
- Elżbiecie Ratajczak z Muzeum – Zamek Górków w Szamotułach,
- Andrzejowi Jaskule z Lublina, za udostępnienie danych genealogicznych,
- Alinie Nowak z Sierakowa za liczne ustalenia biograficzne,
- Monice i Marcinowi Lehmann z Kwilcza za wsparcie merytoryczne,
- dr. Bartłomiejowi Wróblewskiemu z Archiwum Korporacyjnego – Archiwum i Muzeum Polskich Korporacji Akademickich,
- Jackowi Rosadzie z Wroniek za udostępnienie fotografii Michała Skrzypczaka,
- wszystkim sponsorom instytucjonalnym i prywatnym za ich hojność.

Część I

Polegli na polu chwały i zmarli z ran odniesionych w działaniach zbrojnych

Banaszak Władysław (1914-1939) – nauczyciel, oficer rezerwy.

Urodzony 21 kwietnia 1914 r. w miejscowości Oberhausen (Niemcy). Syn Antoniego i Cecylii. Nauczyciel pracujący w Szkole Podstawowej w Sierakowie.

Poległ na Polu Chwały podczas działań wojennych 17 września¹ 1939 r. w Skrzyniach pod Kutnem. Pochowany w mogile zbiorowej w miejscowości

Dębe Wielkie (36-MZ).

Rodziny nie założył.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

USC Sieraków – Akt zejścia nr 4/1949, sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 11 grudnia 1948 r. (Sygn. akt III Zg.29/48).

Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej, s. 64. *Międzychodzka Księga Śmierci*, Międzychód 1997, s. 65.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (4.04.2014).

Bartkowiak Władysław (1912-1939) – rolnik.

Urodzony 8 czerwca 1912 r. w Mylinie. Syn rolnika Wojciecha i Marianny z domu Ziółek.

Do 1939 r. mieszkał w Mylinie. Starszy strzelec rezerwy 57 Puł-

¹ *Międzychodzka Księga Śmierci* podaje datę 7 września 1939 r., natomiast postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie ustaliło datę 30 września 1939 r., zaś miejsce zgonu – Skupie (powiat Mińsk Mazowiecki).

ku Piechoty w Poznaniu. Od 14 sierpnia 1939 r. odbywał ćwiczenia wojskowe. Brał udział w walkach kampanii wrześniowej. Poległ 11 września 1939 r. pod wsią Sapy k. Woli Zbrożkowej, powiat Łowicz. Miał lat 27. Pochowany został w mogile zbiorowej na cmentarzu Głowno.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej, s. 70.
Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 65.

Bąk Kazimierz (1914-1939) – stolarz.

Urodzony 30 kwietnia 1914 r. we wsi Surowa (powiat mielecki). Syn rolnika Jana i Apolonii.

Mieszkaniec Grobi (powiat międzychodzki). Uczestnik walk w kampanii wrześniowej. Zginął 20 września 1939 r. pod Modlinem. Blźszych szczegółów nie udało się ustalić.

Źródła:

Relacja rodziny (1989). Kopia w archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”. USC Sieraków – Akt zejścia nr 6/1949 sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 28 stycznia 1949 r. (Nr III Zg.12/49).
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (3.02.2014).

Brzozowski Zdzisław (1922-1944) – uczeń.

Urodzony 20 stycznia 1922 r. we wsi Szkaradowo (powiat rawicki). Syn Albina i Marii z d. Płócienniak – rolników zamieszkałych w Głazewie (powiat międzychodzki).

12 grudnia 1939 r. wysiedlony wraz z rodziną do GG. Zamieszkał w miejscowości Guzów (powiat żyrardowski), a następnie w posiadłości ziemskiej Skrowaczewskich we wsi Drybus w gminie Kaski (powiat błoń-

ski), zasiedlając jeden z budynków inwentarskich.

Żołnierz ZWZ-AK. W trakcie działań Powstania Warszawskiego, 23 sierpnia 1944 r., został ranny i przewieziony do domu rodziców. Zmarł w następstwie ran postrzałowych podczas transportu do szpitala w Żyrardowie 27 sierpnia 1944 r. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Baranowie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s. 66.

Materiały archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

Relacja Izabeli Brzozowskiej – siostry Zdzisława (z 24.07.2004). Kopia w posiadaniu Redakcji „SZH”.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (z 24.07.2004).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Budyh Adam (1919-1939) – mieszkaniec Międzychodu.

Urodzony w Mnichach (powiat międzychodzki). Powołany do odbycia służby wojskowej w 7 Pułku Strzelców Konnych (7PSK) w Biedrusku. Tam uzyskał stopień kaprała i pełnił funkcję karabinowego w drużynie ciężkich karabinów maszynowych (ckm) szwadronu kolarzy. Poległ 17 września 1939 r. w okolicach Zamościa Kampinoskiego, prowadząc ostrzał nieprzyjaciela. Pochowany został na cmentarzu wojskowym w Granicy-Zalesku (1CW Granica). Za wykazane bezprzykładne męstwo został wnioskowany przez dowódcę Grupy Operacyjnej Kawalerii gen. Romana Abrahama do odznaczenia Krzyżem Srebrnym Virtuti Militari.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s. 66.

Z. Szacherski, *Wierni przysiędze*, Warszawa 1966, s. 326.

Materiały archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (3.03.2014).

Ceglarz Grzegorz (1910-1939) – rolnik.

Urodzony 27 kwietnia 1910 r. w Stokach (powiat międzychodzki). Syn rolnika Jana i Anny z domu Drózd. W maju 1939 r. został powołany do odbycia służby wojskowej w plutonie wsparcia Stra-

ży Granicznej. Zginął podczas wykonywania obowiązków w nieustalonych okolicznościach.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s. 66.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (3.03.2014).

Czarnywojtek Leon (1914-1939) – rolnik.

Urodzony 9 kwietnia 1914 r. w Tuczępach (powiat międzychodzki). Pełnił służbę w Wojsku Polskim. Obrońca Warszawy. Poległ 26 września 1939 r. na Bielanych. Pochowany został na cmentarzu wojskowym na Powązkach (1-KW Warszawa-Żoliborz, ul. Powązkowska).

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s. 67.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (3.03.2014).

Dreger Władysław (1907-1939) – posłaniec pocztowy.

Urodzony 21 marca 1907 r. w Łowyniu (powiat międzychodzki). Syn Nepomucena i Pelagii z domu Pade. Posłaniec pocztowy w Urzędzie Pocztowym w Lewicach.

W sierpniu 1939 r. został zmobilizowany i uczestniczył w walkach Armii Poznań w stopniu kaprała. Poległ 16 września 1939 r. w Bitwie nad Bzurą. Odtworzenie aktu zejścia dokonano na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego w Międzychodzie z dnia 31 października 1946 r. (sygn. akt III Zg. 1/46).

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s.67.

USC Międzychód, Akt zgonu nr 5/1953.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie-brak-wzmianki> (3.03.2014).

Družba Jerzy (1915-1939).

Urodzony 7 kwietnia 1915 r. w miejscowości Roździeń (powiat katowicki). Mieszkaniec Międzychodu.

Podoficer 57 Pułku Piechoty Wielkopolskiej w Poznaniu (57pp), walczącego w składzie 14 Dywizji Piechoty Poznańskiej (14DP).

Ranny w rejonie miejscowości Piątek 15 września 1939 r. Zmarł 19 października 1939 r. w szpitalu polowym w Piątku. Pochowany w 31-KW Łęczyca.

Źródła:

Postanowienie Sądu Powiatowego w Międzychodzie z dnia 14.06.1952 r., Ns I, 111/52. USC Międzychód, akt zejścia nr 41/1952.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (3.03.2014).

Dudek Feliks (1914-1939).

Urodzony 3 maja 1914 r. w Białokoszu (powiat międzychodzki).

Żołnierz 58 Pułku Piechoty Wielkopolskiej w Poznaniu (58 pp). Walczył we wrześniu 1939 r. w Bitwie pod Kutnem. Ciężko ranny w pierś i prawą rękę. Zmarł 2 października w Dobrzelinie k. Żychlina. Pochowany w mogile zbiorowej.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s.67.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> – brak wzmianki (5.03.2014).

Furszpaniak Edmund (1920-1944) – rolnik.

Urodzony 26 sierpnia 1920 r. w Charcicach (powiat międzychodzki). Syn niezamężnej robotnicy Heleny Furszpaniak.

Kapral w 17 Batalionie Strzelców w II Korpusie Polskim. Poległ 17 maja 1944 r. na Polu Chwały w Bitwie pod Monte Casino. Pochowany na cmentarzu Poległych Żołnierzy Polskich na Monte Casino. Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej, s. 85. *Międzychodzka Księga Śmierci*, Międzychód 1997, s. 68.

USC Chrzypsko Wielkie, Akt urodzenia nr 50/1920.

Ginter Tadeusz (1919-1943) – harcerz, pilot bombowca w Dyw. 301 RAF.

Urodził się 6 października 1919 r. w Lwówku. Syn Stefana – drogerzysty, powstańca wielkopolskiego. We wczesnym dzieciństwie przeniósł się wraz z rodzicami i starszym bratem do Międzychodu, gdzie uczęszczał do Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego. W latach 1936-38 był drużynowym I Drużyny Harcerskiej

im. Tadeusza Kościuszki.

30 września 1938 r. został przyjęty do Szkoły Podchorążych Lotnictwa w Dęblinie. Uczestnik XIV promocji – specjalność pilot.

Po wrześniu 1939 r. poprzez Rumunię przedostał się do Anglii, gdzie służył jako pilot w 301 Dywizjonie Bombowym „Ziemi Pomorskiej”. Ppor. pilot Tadeusz Ginter (P-1552) za swe wybitne osiągnięcia bojowe odznaczony został Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari – nr 9624 oraz 4-krotnie Krzyżem Walecznych.

31 marca 1943 Dywizjon 301 został rozwiązany w następstwie dużych strat, a z części jego personelu zorganizowana została Polska Eskadra Specjalnego Przeznaczenia w składzie brytyjskiego 138. Dywizjonu RAF, bazującego wówczas w Tempsford. Siedem polskich załóg tworzyło eskadrę „C” w strukturze brytyjskiego dywizjonu. 138. Dywizjon RAF, w którego skład wchodziła Polska Eskadra Specjalnego Przeznaczenia, wykonywał zadania zaopatrywania ruchu oporu w okupowanych krajach, w tym w Polsce (już uprzednio, od połowy 1941 roku w składzie tego dywizjonu latały trzy polskie załogi). Używano do tego czterosilnikowych samolotów Handley Page Halifax oraz dysponujących nieco większym zasięgiem Consolidated Liberator. Nocne loty do Polski wykonywano nad Morzem Północnym i Danią, a po wzmocnieniu niemieckiej obrony przeciwlotniczej trwały do 14 godzin.

18 kwietnia 1943 r., w czasie wykonywania zadania bojowego, por. Ginter, dowodząc samolotem bombowym typu H.P. Halifax

nr DT 725, wystartował z Tempsford Bedfordshire z misją zrzucaenia dostaw dla oddziałów francuskiego Ruchu Oporu, które operowały w rejonie Moulins, departament Allier w centralnej Francji. Dostawy zostały zrzucone z sukcesem. Podczas lotu powrotnego poprzez Le Mans w Normandii samolot został zestrzelony przez obronę p. lot. i rozbił się w Ouezy (Calvados), około 14 mil na południowy-wschód od Caen, o godz. 3.30 rano. 6 członków załogi zginęło na miejscu. Dowództwo brytyjskie, nie odebrawszy od chwili startu żadnych sygnałów, uznało załogę za zaginioną. Szczątki rozbitej maszyny i zwłoki lotników zostały przechwycone przez Niemców. Lotnicy zostali pochowani przez Niemców na cmentarzu komunalnym w Ouezy, a po zakończeniu działań wojennych przeniesieni na Bonneville British Cemetery (Falaise), Calvados – groby 5-10, parcela 6, rząd B.

Jest patronem jednej z ulic na Osiedlu Szarych Szeregów w Międzychodzie. Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 69.

Kawalerowie Virtuti Militari 1792-1945 - Wykaz odznaczonych..., Koszalin 1997, s. 412.

<http://www.polishairforce.pl/> - Szkoła Podchorążych Lotnictwa 1925-1939.

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świecickiego w Międzychodzie.

80 lat Liceum Ogólnokształcącego w Międzychodzie. Suplement do monografii szkoły wydanej z okazji 70-lecia jej istnienia, Międzychód 2007, s. 3.

Górny Józef (1911-1939).

Urodzony w Międzychodzie. Syn Jana.

Kapral w 69 Pułku Piechoty w Gnieźnie² (69 pp), który podczas wojny obronnej 1939 wchodził w skład 17 Dywizji Piechoty walczącej w ramach Armii „Poznań”. Poległ 16 września 1939 r. w Bronisławach, gmina Rybno (powiat sochaczewski).

² <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> podają przydział do 55 pp i stopień wojskowy – strzelec.

Pochowany został pierwotnie w Nowym Szwarocinie, gmina Rybno, a następnie na cmentarzu w Rybnie (38 KW Rybno).

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s. 70.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (5.03.2014).

Goździ Czesław (1919-1943) – por. pilot.
– (F/O).

Urodzony 2 maja 1919 r. w Kłoso-wicach (w powiecie międzychodzkiem), w rodzinie rolnika, handlowca i społecznika Feliksa³ oraz Ludwiki Świętek.

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie w roku 1938. Słuchacz Szkoły Podchorążych Lotnictwa (SPL) w Dęblinie. Uczestnik XIV promocji.

We wrześniu 1939 r. został ewakuowany przez Rumunię i Francję do Wielkiej Brytanii.

Tam, przydzielony do Dywizjonu Bombowego 301 Ziemi Pomorskiej RAF (P-1599), pełnił funkcję pilota i dowódcy 6 osobowej załogi samolotu typu Halifax.

9 kwietnia 1943 r., po pomyślnym wykonaniu tury operacyjnej (21 lotów bojowych i zadania specjalnego), wraz z całą załogą odznaczony został Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari (nr nadania 8308). Był również 3-krotnym Kawalerem Krzyża Walecznych. Dokonał łącznie 30 lotów bojowych.

Przeniesiony na stanowisko instruktora pilotażu w 18 Operational Training Unit (18 OTU) w Finningley, wypełniał to zadanie do momentu swej śmierci w dniu 27 września 1943 r., będącej następstwem katastrofy lotniczej. Na samolocie Vickers *Wellington* Mk III nr BJ 645 wykonywał lot ćwiczebny z zadaniem lądowania na jednym silniku. Po trzecim okrążeniu nabrał wysokości około

³ Życiorys i zasługi Feliksa Goździa zostały przedstawione w „SZH” 6, s. 91-93.

1200 m i wówczas jedyny pracujący silnik zatrzymał się. Samolot gwałtownie utracił wysokość, a na wysokości około 60 m oderwała się część skrzydła. Rozbił się w Everton Village. Uratował się tylko Sgt Jan Duchaczek – Czech (odniósł lekkie obrażenia). Zginęli pozostali członkowie załogi: F/Sgt E. Formaniewicz, Sgt S.Ł. Piórek, Sgt S. Majewski.

Por. Czesław Góźdz pochowany został na Cmentarzu Wojennym Newark (Wielka Brytania) – grób nr 319, sekcja K. Rodziny nie założył.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu, Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie, na tablicy w Panteonie Ziemi Sierakowskiej i na tablicy w kościele parafialnym.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 70.

Relacje rodziny.

Lista absolwentów SPL – <http://www.polishairforce.pl/promocjagtvi.html>.

Lista personelu 301 Dywizjonu Bombowego Ziemi Pomorskiej – „Skrzydła” w <http://301.dyon.pl/txt/lotnicy.G.html>.

List kolegi – członka załogi (NN), z dnia 28.08.1946 r. (kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”).

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie.

Wykaz pochowanych na Cmentarzu Wojennym Newark-upon-Trent, poz. 92.

80 lat Liceum Ogólnokształcącego w Międzychodzie. Suplement do monografii szkoły wydanej z okazji 70-lecia jej istnienia, Międzychód 2007, s. 3.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (31.03.2014).

Gromadecki Albin (1903-1939) – rolnik.

Urodzony 20 lutego 1903 r. w Kamionnie (powiat międzychodzki). Syn Ignacego i Marii z domu Skubel. Rolnik zamieszkały w Gralewie. W sierpniu 1939 r. został powołany do służby jako bombardier w 9. baterii 3. dywizjonu 14. Wielkopolskiego Pułku Artylerii Lekkiej w Poznaniu (14 pal). Brał udział w kampanii wrześniowej i w Bitwie nad Bzurą. Poległ 17 września 1939 r. o godzinie 3 po południu podczas bombardowania lotnictwa niemieckiego w Puszczy Kampinoskiej.

Pochowany w miejscu nieznanym. Nie figuruje w wykazach pochowanych żołnierzy poległych we wrześniu 1939 r.

Wdowa po nim, Maria, wraz z synem Jerzym (ur. 1937 r.) zostali przez Niemców wysiedleni w październiku 1940 r. do Generalnego Gubernatorstwa.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Suplement, Międzychód 2004., s. 24-25..

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (6.03.2014).

Grycz Czesław (1919-1942) – ppor. radiooperator w 301. Dywizjonie Bombowym RAF.

Urodzony 5 stycznia 1920 r. we Włoszakowicach, syn Jana. Zamieszkały w Luboszu (gm. Kwilcz). Od roku szkolnego 1931/32 drużynowy I Drużyny Harcerskiej im. Tadeusza Kościuszki w Międzychodzie. Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie – matura 1938.

30 września 1938 r. wstąpił do Szkoły Podchorążych Lotnictwa w Dęblinie – Grupa Techniczna (VI promocja).

Po wrześniu 1939 r. przedostał się do Anglii i tam jako członek personelu latającego służył w polskich jednostkach lotniczych (P-1556).

26 marca 1942 r. poległ śmiercią lotnika, zestrzelony z samolotem Vickers *Wellington* Mk IV nr Z 1262 po wykonaniu zadania zbombardowania Essen. Pełnił na nim obowiązki ppor. (P/O) radiooperatora w 301 Dywizjonie Bombowym Ziemi Pomorskiej RAF. Zginęła cała załoga: F/O C. Kowal, P/O W.S. Jaroszyk, P/O Z. Retur, Sgt M. Gołaszewski, Sgt A. Bochaczek. Po ekshumacji z grobu tymczasowego spoczął na brytyjskim cmentarzu wojskowym w Reichwald Forest, 3A/E85, grób nr 5, parcela X, rząd A⁴.

⁴ Inne źródła sytuują miejsce jego pochówku jako: Dusseldorf, Niemcy, North Cem., grób wspólny 13-17; porównaj: <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>.

Odznaczony był Polową Odznaką Radiotelegrafisty nr 191.

Jego imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 70.

Lista absolwentów SPL-GT - <http://www.polishairforce.pl/promocjagtvi.html>

Lista personelu 301 Dywizjonu Bombowego Ziemi Pomorskiej – „Skrzydła”
<http://301.dyon.pl/txt/lotnicy.G.html>

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świąteczkiego w Międzychodzie.

80 lat Liceum Ogólnokształcącego w Międzychodzie. Suplement do monografii szkoły wydanej z okazji 70-lecia jej istnienia, Międzychód 2007, s. 3.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (3.03.2014)

Górny Wiktor

Absolwent Miejskiego Gimnazjum koedukacyjnego im. Heliodora Świąteczkiego w Międzychodzie. Matura 1934. Poległ w nieustalonych okolicznościach.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn.340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120.

Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Gustowski Stanisław

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świąteczkiego w Międzychodzie. Matura 1932. Poległ we wrześniu 1939 r.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie sygn. 340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Hałuszczak Antoni (1902-1939) – robotnik, strzelec w 57. pp.

Urodzony 12 stycznia 1902 r. we wsi Siedlec (powiat wolsztyński). Syn rolnika Stefana i Franciszki z domu Krawczyk. Robotnik, mieszkaniec Chorzępowa. W 1926 r. w Sierakowie poślubił Gertrudę Willnitz, córkę Marcina i Stanisławy z domu Tomala.

Powołany w sierpniu 1939 r. do odbycia służby w 57. Pułku Piechoty Wielkopolskiej⁵ w Poznaniu. Brał udział w Bitwie nad Bzurą. Poległ 16 września 1939 r. pod wsią Jezioroko na przedpolach Sochaczewa. Pochowany został w kwaterze wojskowej cmentarza parafialnego w Kocierzewie Południowym.

Źródła:

Akt zejścia 23/1947 wydany przez USC w Sierakowie na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie III.Zg.35/47.

USC Sieraków, odpis aktu ślubu nr 29/1926 z dnia 15.11.1926 r.

Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej. Żołnierze września.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (5.04.2014).

Z. L. S. Odrowąż Zawadzki, *Dzieje 14. Dywizji Piechoty (Poznańskiej)*, Gdańsk 2005, s. 164-166.

Hercyk Jan (1914-1939) – robotnik.

Urodził się 11 grudnia 1914 r. w Głazewie. Syn Jana i Marianny z domu Stasik. Robotnik zamieszkały w Łowyniu (powiat międzychodzki).

W sierpniu 1939 r. został zmobilizowany i odbył służbę w Armii Polskiej. Brał udział w wojnie obronnej we wrześniu 1939 r. Poległ w Bitwie pod Kutnem. Miejsce pochówku nie zostało ustalone.

Uznany za zmarłego na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie (Sygn. akt III.Zg. 41/47 z 21.11.1947 r.) Datę zgonu oznaczono na 9 maja 1946 r.

⁵ <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> podają błędnie datę śmierci i przydział wojskowy do 37. pp.

Źródła:

USC Międzychód – akt urodzenia Nr 139/1914/L

Akt zejścia 8/1948 wydany przez USC w Międzychodzie na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 21.11.1947 r. (Sygn. III.Zg. 41/47). *Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej. Żołnierze września.*

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (8.05.2014).

Jenek Andrzej – rolnik.

Zamieszkały w Charcicach (powiat międzychodzki). W sierpniu 1939 r. zmobilizowany w szeregi Wojska Polskiego. Uczestnik walk we wrześniu 1939. Zaginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Suplement, Międzychód 2004, s.26.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

Jesionkowski Franciszek (1908-1939) – nauczyciel, ppor. rezerwy 57. pp.

Urodzony 27 marca 1908 r. w Radominie (powiat rypiński). Syn rolnika Marcina i Józefy z domu Kamińskiej. Nauczyciel w Szkole Powszechnej w Lutomku.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. w szeregi 57. Pułku Piechoty Wielkopolskiej (57. pp.) przebył wraz z nim szlak bojowy. Rany podczas działań wojennych trafił do Szpitala Rezerwowego III w Łodzi, gdzie w następstwie zakażenia zmarł 1 grudnia 1939 r. Pochowany został na Cmentarzu Wojennym w Łodzi przy ul. Solec (24 KW Łódź – Polesie).

Żonaty z Moniką Dobkowicz z Kamionny.

Źródła:

Akt zejścia 20/1946 wydany przez USC w Sierakowie na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie III.Zg.14/46.

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.71.

Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej. Żołnierze września.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (11.04.2014).

Kaczmarek Jan (1904-1939) – rolnik.

Urodzony 27 grudnia 1904 r. w Chorzewie (powiat międzychodzki). Syn Andrzeja i Weroniki z domu Stefaniak. Rolnik zamieszkały w Chorzewie – gmina Kwilcz. 9 sierpnia 1939 r. otrzymał kartę powołania do 17. Pułku Piechoty w Rzeszowie (17 pp.). Zginął 16 września 1939 r. w walkach z dywersyjnymi oddziałami ukraińskimi pod Brzeżanami w województwie lwowskim. Uznany za zmarłego na mocy postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 21.11.1947 r. nr III Zg.25/47.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.72.

USC w Kwilczu, Akt zejścia 20/1946, sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie III.Zg.25/47.

Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej. Żołnierze września.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

Kaczmarek Józef

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świąćickiego w Międzychodzie z roku 1933. Zginął podczas działań wojennych we wrześniu 1939 r. pod Warszawą w bliżej nieustalonych okolicznościach.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120.

Krajewski Henryk

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świąćickiego w Międzychodzie z roku 1932. Zginął podczas działań wojennych we wrześniu 1939 r. pod Warszawą. Brak bliższych ustaleń.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn.340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Loga Olgierd

Uczeń Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego w Międzychodzie. Zginął podczas działań wojennych we wrześniu 1939 r. na przedpolach Warszawy. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn.340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Łapa Ignacy (1892-1939) – kupiec, powstaniec wielkopolski.

Urodzony 27 grudnia 1892 r. w Łowyniu. Syn Maksymiliana i Marianny z domu Błoch.

Kupiec zamieszkały w Międzychodzie przy ul. Kilińskiego 9.

Powołany w szeregi Armii Polskiej. Uczestniczył w Bitwie nad Bzurą. Poległ we wrześniu 1939 r. pod Młodzieszynem (w powiecie sochaczewskim). Chwilę zgonu ustalił Sąd Grodzki w Międzychodzie na dzień 30 września 1939 r. Miejsce pochówku nie zostało ustalone.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.73.

Akt zejścia 39/1947 wydany przez USC w Międzychodzie na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 21.04.1947 r. (Sygn. III.Zg.12/47). <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

Melonek Ludwik

Urodzony 25 sierpnia 1914 r. w Stokach. Syn rolnika Marcina i Marianny z domu Molik.

Szeregowy 57 Pułku Piechoty Wielkopolskiej (57 pp.)⁶. Poległ 11 września 1939 r. we wsi Wola Branicka (w powiecie zgierskim). Pochowany w kwaterze wojennej w Łęczycy (31-KW Łęczycy).

Akt zgonu Nr 46/1949 sporządzony został na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 27.08.1949 (Sygn. akt III.Zg.2/49). Datę zgonu orzeczono na 9 maja 1946 r. Miejsca zgonu brak.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.73.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (11.04.2014).

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 27.08.1949 (Sygn. akt III. Zg. 2/49).

Mieczkowski Jerzy (1923-1943)

– uczeń gimnazjalny.

Urodził się 29 czerwca 1923 r. w Sosnowcu. Syn inżyniera górnictwa – Ludwika i Haliny z Kapelskich. Po tragicznej śmierci ojca w Kopalni *Knurów*, wraz z matką i młodszym rodzeństwem zamieszkał w Lutomku u swego dziadka dr. Józefa Kapelskiego⁷. Będąc jeszcze uczniem gimnazjum związał się ze

Stronnictwem Narodowym. 12 grudnia 1939 r. wysiedlony z rodziną przez Niemców do Generalnego Gubernatorstwa. W Milanówku został żołnierzem Narodowej Organizacji Wojskowej (NOW), a następnie Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ). Zginął 3 listopada

⁶ *Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej. Żołnierze września* – przypisuje przynależność Ludwika Melonka do 58 pp.

⁷ Życiorys i dokonania dr. Józefa Kapelskiego zamieszczone zostały w „Sierakowskich Zeszytach Historycznych” 6, kwiecień 2011 r., s. 100-101 i „SZH” 8, maj 2012, s.61-62.

1943 r. w miejscowości Rokitnica⁸ w następstwie wymiany ognia z siłami niemieckimi, podczas próby wydostania się z okrążenia.

Źródła:

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2014, nr 11, s. 149.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (11.04.2014).

Mikołajczak Jan (1888-1939) – oficer służby stałej.

Urodził się 3 grudnia 1888 r. w Kurnatowicach (powiat międzychodzki). Syn rolnika Michała i Katarzyny z Będzilów.

Powstaniec wielkopolski. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej w szeregach 5. Pułku Strzelców Wielkopolskich (59 ppw). Kapitan piechoty (ze starszeństwem od 1923 r.) w kadrze 59. Pułku

Piechoty Wielkopolskiej stacjonującego w Inowrocławiu. W początkach lat 30-tych w PKU Inowrocław.

Wiosną 1939 r. mianowany dowódcą 3. kompanii („Janowiec”) Batalionu Obrony Narodowej „Żnin”. Dowodząc swym pododdziałem podczas Bitwy nad Bzurą został ciężko ranny (postrzał prawej ręki, rana szarpana lewej ręki i prawej nogi). Przetransportowany do walczącej Stolicy. Zmarł w następstwie zakażenia 1 grudnia 1939 r. w Szpitalu Ujazdowskim w Warszawie⁹. Pochowany został 4 grudnia 1939 r. na cmentarzu powązkowskim.

Odznaczony Krzyżem Niepodległości (1932), Brązowym Krzyżem Zasługi, Medalem Dziesięciolecia, Medalem za Długoletnią Służbę, Odznaką Pamiątkową 59. Pułku Piechoty (1925).

Żonaty z Zofią Eckert. Mieli córkę Irenę.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (17.06.2014).

USC Szpitala Ujazdowskiego w Warszawie, Metryka śmierci 104/39, wydana 23 sierpnia 1941 r.

⁸ Relacja p. Ewy Spsychalskiej-Szerwentke.

⁹ Wykazy poległych podają jako datę jego śmierci 17 września 1939 r.

Pismo z Muzeum im. Jana Kasprówicza w Inowrocławiu 5320/11/89 z 8 września 1989 r.

Relacja ustna p. Doroty Mikołajczak (2014). Fotografia ze zbiorów rodzinnych. Rocznik Oficerski 1932. Warszawa 1932, s. 48, 513.

Milewska Alina

Uczennica Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego w Międzychodzie. Zginęła w Powstaniu Warszawskim. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn.340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps s. 120. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Mizera Teodor (1907-1939) – żołnierz WP.

Urodzony 17 sierpnia 1907 r. w Stokach. Syn Franciszka i Anny.

Żołnierz Wojska Polskiego. 1 września 1939 r. w Lwówku, ratując życie kilku osobom, zginął rozerwany przez minę.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.73.

USC w Międzychodzie, Akt zejścia 13/1949Ł sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 29.01.1949 r. (Sygn. III.Zg.1/49). <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

Mizgajski Wiktor

Zaginął podczas działań wojennych. Bliższych informacji brak.

Źródło:

Informacja rodziny.

Nowak Jan (1900-1939) – rolnik.

Urodzony 18 grudnia 1900 r. w Koninie (powiat szamotulski). Syn Wawrzyna i Walentyny z domu Biesiadka. Mieszkaniec Gromady Lubosz w gminie Kwilcz.

W sierpniu 1939 r. powołany do odbycia służby w batalionie Obrony Narodowej (ON). Zmarł 2 grudnia¹⁰ 1939 r. o godzinie 6.00 w miejscowości Drzewce (powiat międzychodzki) w następstwie rany postrzałowej odniesionej podczas potyczki z atakującymi siłami niemieckimi. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Luboszu (32-MI Lubosz).

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.75.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 30.2.1946 r. (Sygn. III. Zg.32/46).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (14.02.2014).

Wspomnienia Tadeusza Liberковского – maszynopis. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Paluch Antoni (1891-1939) – funkcjonariusz Straży Granicznej.

Urodzony 4 czerwca 1891 r. w Gradowicach (gmina Wielichowo). Mistrz cegielski. Od 14 października 1913 r. wcielony do armii pruskiej. Uczestniczył w działaniach I wojny Światowej. Zwolniony ze służby 31 października 1918 r. w stopniu kaprała.

2 listopada 1918 r. wstąpił ochotniczo w szeregi Straży Ludowej, następnie brał czynny udział w Powstaniu Wielkopolskim i wojnie polsko-sowieckiej. Awansowany do stopnia plutonowego został przeniesiony do Straży Granicznej i objął stanowisko kierownika Placówki w Silnej. 4 kwietnia 1929 r. za nienaganną służbę i zasługi w walkach o wolność Rzeczypospolitej został odznaczony Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości.

Posterunek w Silnej był najbardziej na zachód wysuniętą pozycją graniczną w roku 1939. 1 września 1939 r. w godzinach noc-

¹⁰ <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> podają datę 12.09.1939, natomiast datę urodzenia 13.12.1900 r.

nych, gdy samolot niemiecki dokonał zbombardowania strażnicy granicznej, zrzucając trzy bomby, które jednak nie wyrządziły poważniejszych szkód, Antoni Paluch stał na służbie przy bramce granicznej znajdującej się nieopodal. Widząc zbliżający się od strony Pszczewa oddział Wehrmachtu stawiał mu samodzielnie zbrojny opór, ostrzeliwując się z zajętej pozycji. Zginął w trakcie walki ranny śmiertelnie w głowę.

Zwłoki jego pochowano na miejscowym cmentarzu, a po zakończeniu działań wojennych, na jego grobie położono płytę z napisem:

†
Niewidoczny oku, a bliski sercu
Antoni Paluch
kierownik Straży Granicznej
Urodzony 4.06.1891
Poległ 1.09.1939
Śpij spokojnie

W roku 1990 prochy jego zostały przeniesione do grobu rodzinnego w Trzcielu.

Od 1917 r. był żonaty z Marianną Dopierała. Miał troje dzieci.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.75.

Materiały archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

Paul Franciszek (1912-1939) – rolnik.

Urodzony 8 marca 1912 r. w Mnichach (powiat międzychodzki). Syn Jerzego i Marii z domu Schmidtchen. Mieszkaniec Mnich.

Żołnierz Wojska Polskiego w walkach Września 1939 r. Poległ 16 września¹¹ 1939 r. w miejscowości Zboiska (powiat lwowski). Pochowany na 50-MZ Ukraina, Lwów, Zboiska.

¹¹ Akt zejścia podaje datę 30.09.1939.

Źródła:

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 07.03.1947 III Zg.16/47

USC Międzychód, Akt zejścia nr 24/1947/L.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (24.05.2014)

Pawlak Henryk (1911-1943[?])

– oficer WP.

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie (matura 1932). Porucznik służby stałej 56. Pułku Piechoty. Uczestnik kampanii wrześniowej 1939 r. Wzięty do niewoli. Uwięziony w obozie jeńców wojennych VIIA w Murnau (Bawaria). Nr jeniecki 275.

Zmarł w niewoli. Dokładnej daty jego śmierci nie udało się ustalić.

Źródło:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - (11.04.2014).

Pawlak Nikodem (1923-1939) – uczeń, harcerz.

Urodzony 14 września 1923 r. w Sowiej Górze (powiat międzychodzki). Syn strażnika granicznego Władysława i Marianny z domu Jeziorna. Ojciec jego, podoficer w stopniu starszego sierżanta, pełnił służbę w Straży Granicznej na placówce w Gorzynie – strefa graniczna Sterki, komisariat Międzychód.

Podczas planowej ewakuacji rodzin funkcjonariuszy państwowych, Nikodem Pawlak włączył się w obronę Żydowa (powiat gnieźnieński). W niedzielę 10 września 1939 r. poległ podczas opanowywania miasta przez Niemców.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 47-48.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

Penczak Waclaw (1917-1945) – drukarz.

Urodzony 28 września 1917 r. Zamieszkały w Międzychodzie. Harcerz. Przyboczny w 2 Drużynie ZHP im. Jana III Sobieskiego w Międzychodzie. W latach 1932-1934 drużynowy w 3. Drużynie Harcerskiej im. Księcia Józefa Poniatowskiego w Międzychodzie. Organizator gromady zuchowej przy 3. Drużynie ZHP.

Podczas okupacji przebywał na terenie Poznania, gdzie wykonywał zawód piekarza. W 1945 r. mieszkał przy ul. Marszałka Focha 39. Poległ jako ochotnik w walkach o Cytadelę Poznańską 22 lutego 1945 r. Pochowany na Cmentarzu Bohaterów na Cytadeli (nr mogiły CB-I-19).

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci – Suplement, Międzychód 2004 r., s. 27.

Fotografia ze zbioru prywatnego p. Tadeusza Liberkowskiego – Międzychód.

Marian Olszewski, Lista polskich strat w walkach o cytadelę - w zbiorach dr. Rafała Sierchuły.

USC Poznań, Akt zgonu nr 306/1945.

Piechota Józef (1906-1939) – obuwnik.

Urodzony 6 marca 1906 r. we wsi Trzęsówka (powiat kolbuszowski). Syn Agnieszki. Mieszkaniec Sierakowa. W sierpniu 1939 r. został objęty mobilizacją. Brał udział w wojnie obronnej i poległ w okolicach wsi Jeziorko k. Sochaczewa. Tam pochowany.

Żonaty z Łucją z domu Faberska.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

USC Sieraków, Odpis skrócony aktu zgonu nr 17/1947, sporządzony na podstawie orzeczenia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 16 listopada 1946 r. (Sygn. III Zg. 3/46).

Piechota Marcelli (1908-1939) – rolnik.

Urodzony 3 stycznia 1908 r. w Dąbrowie (powiat szamotulski). Mieszkaniec Mylina (w powiecie międzychodzkiem). W sierpniu

1939 r. został objęty mobilizacją. Brał udział w wojnie obronnej i poległ w Puszczy Kampinoskiej. Tam pochowany.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Suplement, Międzychód 2004, s.26.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

Pioch Paweł (1905-1939)

Urodzony 4 marca 1905 r. w Międzychodzie. Syn Antoniego i Julianny z domu Kordeckiej. Mieszkaniec Międzychodu zmobilizowany do Armii Polskiej. We wrześniu 1939 r. brał udział w walkach z Niemcami i poległ w okolicach Radomia.

Postanowieniem Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 25 września 1947 r. (Sygn. III Zg. 15/47) ustalono datę zgonu na 9 maja 1946 r.

Źródło:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 75-76.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

USC Międzychód, Odpis skrócony aktu zgonu nr 62/1947, sporządzony na podstawie orzeczenia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 25 września 1947 r. (Sygn. III Zg. 15/47).

Pospieszala Władysław (1924-1947) – saper.

Urodzony w roku 1924. Syn Michała. Mieszkaniec Międzychodu. Pełnił służbę w Ludowym Wojsku Polskim od 15 maja 1945 r. Zginął 28 lipca 1947 r. podczas wykonywania obowiązków służbowych. Pochowany na cmentarzu w Biechowie (powiat buski). Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Walecznych.

Źródło:

Międzychodzka Księga Śmierci – Suplement, Międzychód 2004, s.28-29.

Przewoźny Stefan (1906-1939) – strzelec.

Urodzony 28 września 1906 r. Mieszkaniec Sierakowa.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. w szeregi 208. Pułku Piechoty Rezerwowego.

Poległ 28 września 1939 r. we Włocławku. Pochowany na miejscowym cmentarzu przy ul. Chopina (46 KW Włocławek).

Źródła:

Relacja rodziny.

Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej. Żołnierze września.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (16.04.2014).

Przybylski Feliks

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie w roku 1934. Zginął podczas działań wojennych w nieustalonych okolicznościach.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Przybylski Henryk

Uczeń Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego w Międzychodzie. Zginął podczas działań wojennych we wrześniu 1939 r. pod Warszawą. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Puk Jan (1911-1939) – rolnik.

Urodzony 8 lipca 1911 r. w Niemierzewie (powiat międzychodzki). Mieszkaniec Lutomka. 24 sierpnia 1939 r. został zmobilizowany i obywatel służył w Wojsku Polskim. Zginął podczas działań wojennych.

Uznany za zaginionego na podstawie Orzeczenia nr In14/73 Inwalidzkiej Komisji Rewizyjno-Lekarskiej przy Obwodowym Urzędzie Inwalidzkim w Poznaniu z dnia 25 września 1947 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 76.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (17.04.2014).

Schefler Henryk

Uczeń Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego w Międzychodzie. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. Zginął na froncie podczas działań wojennych. Bliższych szczegółów brak.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Siatecki Antoni (1898-1945) – żołnierz WP.

Urodzony 13 lutego 1898 r. w Marianówce (powiat łucki). Syn Anastazego¹² i Marii z domu Pasek. Szeregowy I Brygady Saperów Warszawskich.

Zmarł 11 lipca 1945 r. w Szpitalu św. Józefa w Sierakowie. Pochowany 13 lipca 1945 r. na miejscowym cmentarzu parafialnym. Ekshumowany 17 marca 1975 r. do Międzychodu lub Skwierzyny.

Źródła:

Księga Zmarłych Parafii pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Sierakowie s. 101, poz. 26.

USC Sieraków, Akt zejścia nr 43/1953 sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Szczytnie (art. 10 i nast. Dekretu z dnia 29 sierpnia 1945 r. – Dz. U. nr 48, poz. 226).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (16.07.2014).

¹² W *Liber Mortuorum* zapisano imię Atanazy.

Sinoradzki Franciszek (1912-1939) – robotnik.

Urodzony 23 listopada 1912 r. w Gorzycku (powiat międzychodzki). Syn Jana i Elżbiety z domu Mamet. Robotnik zamieszkały w Mniszkach (gmina Łowyń).

Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. i poległ 28 września 1939 r. pod Modlinem.

„Był jednym z tych, którzy starali się wykonać niewykonalny w 1939 r. obowiązek obrony Polski”.

Gen. dyw. Tadeusz Kutrzeba – d-ca Armii „Poznań”.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.76.

Akt zejścia 31/1947Ł wydany przez USC w Międzychodzie na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 27.11.1946 r. (Sygn. III. Zg.30/46).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (11.04.2014).

Słoma Kazimierz (1917-1939), rolnik, ułan.

Syn Andrzeja i Marii z d. Jurga. Zamieszkały w Krzyżkówku (powiat międzychodzki).

Starszy ułan – celowniczy rkm¹³ w 1. plutonie III szwadronu 14. Pułku Ułanów Jazłowieckich (14 p. uł.), wchodzącego w skład Podolskiej Brygady Kawalerii. Poległ 12 września 1939 r. w Krzepocinku, spoczął w 31-KW Łęczyca.

Zginął w wieku 22 lat. Rodziny nie założył.

W świetle wspomnień ppor. Gerarda Korolewicza, dowódcy 1 plutonu III szwadronu 14 p. uł.: *To ten sam, który pierwszego września zacierając ręce, uśmiechał się [i mówił]:*

„- No teraz my tym... pokażemy za to, że nas napadli”, który pod Wartkowicami z erkaem pod ręką biegł za pierwszym naszym samochodem pancernym w natarciu, nie oglądając się na gwizd pocisków, który swój erkaem czyścił i oliwił, gdy inni drzemali, byle być pierwszym w akcji i zawsze gotowym¹⁴.

Moment śmierci st. uł. Kazimierza Słomy ppor. Korolewicz tak opisuje: *Przy rozpoznaniu miejscowości Granica 1. pluton stwier-*

¹³ Ręczny karabin maszynowy

¹⁴ cyt. za: Rozdżestwieński, 2008, s. 82.

dział 3 ciężkie czołgi nieprzyjaciela posuwające się w kierunku północnym i piechotę npla¹⁵ za czołgami [...] Spieszoną sekcją rkm i rusznicą ppanc. przygotował pluton zasadzkę za zakrętem duktu leśnego. Gdy pierwszy czołg wysunął się zza zakrętu drogi st. ulan Pawlic, celowniczy karabinu ppanc., pozwolił mu przysunąć się bliżej i wówczas dwoma celnymi strzałami osadził go w miejscu. St. ulan Słoma zmienił parę magazynków w rkmie, gdy załoga opuszczała płonący wóz. Niestety, drugi i trzeci czołg, spoza zasłony jaką uczynił pierwszy, otworzyły ogień z odległości 300 metrów. St. ulan Kazimierz Słoma, trafiony pociskiem w czoło w momencie, gdy uniósł głowę, by poprawić obsuwający się w piasku rkm, zginął piękną żołnierską śmiercią z bronią w garści na posterunku bojowym. [...] Musieliśmy go tam zostawić, a sami, ryjąc piach nosami, wyczołgać się z tego piekła ognia, który otworzyły oba czołgi¹⁶.

Źródła:

Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej. Żołnierze Września.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>

Relacja ustna p. Juliana Kellera z Krzyżkówka.

P. M. Rozdżestwieński., *Ułani Jazłowieccy. Zarys działań pierwszego rzutu 14. Pułku Ułanów Jazłowieckich w kampanii wrześniowej 1939 roku*, Warszawa 2008, s. 32, 82, Aneks 1 - s. 173, Aneks 2 - s. 180 (dalej: Rozdżestwieński, 2008). www.bohaterowie1939.pl/polegly,słoma,kazimierz,4698.html (12.04.2014).

Smierchalski Józef Walenty (1922-1945) – rolnik.

Urodzony 17 listopada 1922 r. w Grobi (powiat międzychodzki). Syn Józefa i Moniki z domu Szymańskiej.

10 października 1940 r. wysiedlony wraz z rodziną do Generalnego Gubernatorstwa. Przetrzymany w obozach przejściowych w Łodzi. Następnie osiedlony we

¹⁵ Powszechnie używany w zapisach taktycznych skrót od słowa: nieprzyjaciel.

¹⁶ cyt. za: Rozdżestwieński, 2008, s. 81-82

wsie Tarnówka k. Chełma Lubelskiego. W 1941 r. wcielony przymusowo do hufca pracy, z którego został zwolniony wiosną 1944 r.

W lipcu tego roku otrzymał powołanie do odbycia służby w Wojsku Polskim. Szeregowy w kompanii ckm 1. Brygady Piechoty Zmotoryzowanej¹⁷. Poległ raniony w głowę 20 kwietnia 1945 r. w miejscowości Odernitz k. Niesky (w powiecie Görlitz). Pochowany został na Cmentarzu Wojennym w Zgorzelcu (12-CW Zgorzelec).

Źródła:

Relacja pisemna siostry Wandy Smierchalskiej (ur. 1932) – odpis w archiwum „SZH”.

Wypowiedź siostrzenicy – Teresy Smierchalskiej Helwich z Grobi (2014).

Księga poległych na polu chwały. Żołnierze Ludowego Wojska Polskiego polegli, zmarli z ran i zaginieli w czasie II wojny Światowej w latach 1943-1945. Warszawa 1974, s. 602.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.03.2014).

Smolarek Stanisław (1909-1939).

Urodzony 7 lipca 1909 r. w Lisowicach (powiat wieluński). Syn Wojciecha i Petroneli z domu Drabik. Żonaty. Mieszkaniec wsi Mokrzec (powiat międzychodzki).

Szeregowy 61 Pułku Piechoty Wielkopolskiej. Poległ 25 września 1939 r. w rejonie miejscowości Giżyce (powiat sochaczewski). Pochowany w 31-KW Giżyce.

Źródła:

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 24.12.1947 r. nr III Zg. 48/47.

USC Międzychód akt nr 4/1948/ W

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (16.06.2014)

¹⁷ 1. Brygada Piechoty Zmotoryzowanej – związek taktyczny piechoty Wojska Polskiego. Sformowana w Berdyczowie, a następnie w Sawinie koło Chełma na podstawie rozkazu dowódcy 1 Armii Polskiej nr 00127/Spec. z 4 lipca 1944 r. Zaprzysiężenia dokonano w październiku 1944 w Berdyczowie. Walczyła w składzie 1. Drezdeńskiego Korpusu Pancernego przydzielonego do 2. Armii WP. Najcięższe walki stoczyła w rejonie Łużyc, Drezna i Budziszyna. Rozformowana w 1946 r.

Spirydowicz Jan (1912-1945) – robotnik.

Urodzony 20 czerwca 1912 r. w miejscowości Czerwony Bór (powiat wileńsko-trocki). Syn robotnika Michała i Joanny z domu Szczerbak. Mieszkaniec Sierakowa. Zginął pod Babią Górą. Mąż Franciszki Spirydowicz z domu Mleczakówny. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

Relacja rodziny (1989).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (21.04.2014).

USC Sieraków – Akt zejścia nr 64/1947 sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 14 października 1947 r. (Sygn. III Zg. 110/47).

Spychała Jan (1900-1939).

Urodzony 1 września 1900 r. Mieszkaniec Ryżyna. Rolnik. W sierpniu 1939 r. powołany do służby w Wojsku Polskim. Brał udział w działaniach wojennych. Zginął.

Źródła:

Relacja rodziny (1989).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (21.04.2014).

Stajkowski Józef (1913-1939) – robotnik rolny.

Urodzony 7 września 1913 r. w Köln-Kalk (Niemcy). Syn Józefa i Michaliny z domu Roch.

Mieszkaniec Lutomka (powiat międzychodzki).

W sierpniu 1939 r. powołany do służby w 17. Pułku Ułanów Wielkopolskich w Lesznie (17 p.u.). Ułan. Poległ 10 września 1939 r. w Bitwie pod Walewicami (powiat łowicki).

Pochowany w 38-KW Bielawy.

Był mężem Marianny z domu Krzyżaniak.

Źródła:

USC Sieraków – Akt zejścia nr 9/1946 sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 8 marca 1946 r. (sygn.. III Zg. 7/46).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (17.05.2014).

Stańko Albin (1909-1939) – handlowiec, oficer WP¹⁸.

Urodził się 25 lutego 1909 roku w Sierakowie. Syn Adolfa (1883-1939) i Alwiny z d. Hoffmann (1882-1947).

Uczeń Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu, a następnie Państwowego Gimnazjum na Wildzie, Państwowego Gimnazjum Klasycznego w Bydgoszczy i Państwowego Gimnazjum św. Jana Kantego w Poznaniu (matura 1927).

Następnie podjął studia na Wydziale Handlowo-Bankowym Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie, które ukończył w czerwcu 1930 r. Mimo słabego wzroku powołany został do odbycia służby wojskowej w szkole podchorążych rezerwy, zakończonej otrzymaniem stopnia oficerskiego. Następnie podjął pracę w firmie rodzinnej w Sierakowie.

W sierpniu 1939 roku zmobilizowany został do służby w poznańskim 58. Pułku Piechoty Wielkopolskiej (58 pp.) jako dowódca kompanii gospodarczej. 21 września 1939 r. został ranny podczas przełamywania okrążenia Warszawy i trafił do szpitala polowego w szkole w Łomiankach. Tam zmarł. Data jego śmierci jest nieznana. Pochowany został w nieoznaczonej mogile zbiorowej. Przeżył lat 30. Rodziny nie założył.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu oraz na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> – brak wzmianki (07.07.2014).

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 20-22.

¹⁸ Szczegółowy jego biogram zamieszczony został w „Sierakowskim Zeszyty Historycznym”, 2009, nr 4, s. 20-22.

Szychowiak Edmund (1918-1939)

– kapral podchorąży.

Urodzony 17 września 1918 r. w Biedzdrowie (powiat szamotulski). Mieszkał wraz z rodzicami i 2 braćmi w Międzychodzie. Ojciec jego sprawował funkcję wóźnego gimnazjum.

W latach 1935-1938 przyboczny I Drużyny Harcerskiej im. Tadeusza Kościuszki w Międzychodzie. Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie (w roku 1938).

Kapral podchorąży w 69. Pułku Piechoty Wielkopolskiej w Gnieźnie. Walczył w 25 Dywizji Piechoty i poległ 12 września 1939 r. w Maszkowcu w bitwie nad Bzurą.

Pochowany w Kwaterze Wojennej 24 – Modlna.

Znamienna pozostaje wypowiedź jego matki, która na wieść o śmierci syna stwierdziła: „Nawet gdyby wszyscy nasi synowie mieli polec, ważne by Polska na powrót była wolna”. Jego imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 77-78,

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie,

Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej. Żołnierze Września, s. 223,

Relacja ustna p. Marii Dłużewskiej-Stańczakowej, Międzychód 2008 r.

70-lecie Liceum Ogólnokształcącego w Międzychodzie 1927-1997 – Międzychód 1998, s.49 i 53.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (14.04.2014).

Śledzik Jan (1915-1939)

Urodzony 6 grudnia 1915 r. w Tuczępach. Syn Romana i Anny z domu Stanisławiak.

Mieszkaniec Bielska k. Międzychodu. Zmobilizowany do 37. Pułku Piechoty. Szeregowiec. Ranny podczas działań wojennych. Zmarł z ran 6 października 1939 r. w szpitalu polowym w Kutnie. Pochowany 31-KW Kutno.

Rodziny nie założył.

Źródła:

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 16.10.1947 nr III. Zg.58/1947,

USC Międzychód akt nr 50/1947/W,

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (16.04.2014).

Tomala Józef (1912-1943) – dekarz, policjant.

Urodzony 2 marca 1912 r. w Zato-
miu Starym (powiat międzychodzki).
Syn Wojciecha Jerzego i Heleny z domu
Polus. W latach 1928-1930 odbył służ-
bę w 57. Pułku Piechoty. Mieszkaniec
wsi Kolno. Czeladnik dekarzski. W latach
późniejszych podjął służbę w Policji
Państwowej.

Uczestnik kampanii wrześniowej. Pierwotnie internowany w Polandze na Łotwie¹⁹ (do czerwca 1940 r.), a następnie zabrany do niewoli sowieckiej. Osadzony w Kozielsku II (ostatnia wiadomość 26 lutego 1941 r.). Zesłany na Półwysep Kola i do Murmańska.

Po porozumieniu Sikorski-Majski udało mu się dotrzeć do II Korpusu Polskich Sił Zbrojnych. Tam został kapralem w 11. Pułku Artylerii Ciężkiej (nr znaku tożsamości 1912/60/III).

24 kwietnia 1943 r. uległ śmiertelnemu wypadkowi w czasie wykonywania zadań w Qizyl Ribat (Irak). Miał lat 31. Rodziny nie założył.

¹⁹ Wg: <http://www.indeksrepresjonowanych.pl/indeks> – Internowany 1939-09-19 na Litwie w miejscowości Zawiasy; przebywał od 1940-07-15 w obozie w Kozielsku, następnie od 1941-07-02 do 1941-09-03 w obozie w Griazowcu; do oddziałów Andersa przyłączył się w Tatiszczewie 1941-09-03.

Pochowany został 26 kwietnia 1943 r. na cmentarzu wojskowym Khanaqin (Irak) – grób 8-B-10. Posługę tę wypełnił ks. kapelan Czesław Kulikowski, który również wystawił metrykę zgonu.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 78.

Relacje ustne członków rodziny (2008).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (14.04.2014).

Kopie licznych dokumentów personalnych Józefa Tomali i fotografii zdeponowanych przez rodzinę w archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

<http://www.indeksreprejonowanych.pl/indeks> (2.05.2014).

Tomaszewski Stanisław (1910-1939).

Urodzony 22 października 1910 r. w Bochum (Niemcy). Syn Walentego i Wiktorii z domu Roszak. Mieszkaniec Międzychodu.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do 7. Batalionu Saperów w Poznaniu (7 b. sap.).

Brał udział w walkach w Puszczy Kampinoskiej. Zaginął.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 9.10.1947 r. (Sygn. III.Zg.19/47) oznaczyło datę jego śmierci na 9 maja 1946 r..

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.78.

USC w Międzychodzie, Akt zejścia 64/1947 sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 9.10.1947 r. (Sygn. III.Zg.19/47).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (15.04.2014).

Trojanowski Jan (1905-1939).

Urodzony 22 grudnia 1905 r. w Zębowie. Syn Antoniego i Marianny z domu Jarnot. Żonaty.

Mieszkaniec Krzyżkówka (powiat międzychodzki).

Strzelec 64.Grudziądzkiego Pułku Piechoty (64pp), walczącego w składzie 16. Pomorskiej Dywizji Piechoty. Poległ 12 września 1939 r. pod miejscowością Jeziorki (powiat łowicki).

Pochowany na 38-KW w Łowiczu przy ul. Listopadowej.

Źródła:

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 16.11.1947 r. III Zg. 42/47.

USC Międzychód, Akt nr 25/1947/L.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (12.05.2014).

Waga Ignacy Antoni (1904-1939) – nauczyciel.

Urodzony 26 czerwca 1904 r. w miejscowości Przeciszów (powiat oświęcimski). Syn Wincentego i Franciszki z domu Mamet. Kierownik Szkoły Powszechnej w Mnichach (powiat międzychodzki). W roku 1938 przeniesiony na stanowisko kierownika Publicznej Szkoły Powszechnej w Saczynie (powiat kaliski). Podporucznik rezerwy. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do 29. Pułku Strzelców Kaniowskich w Kaliszu (29pp). Uczestniczył w działaniach 25. Dywizji Piechoty. Z sukcesem przedarł się do Warszawy. Poległ 26 września 1939 r. podczas obrony Fortu Bema. Pochowany został w I Kwaterze Wojennej, ul. Powązkowska (1-KW Warszawa).

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.79.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (15.04.2014).

Relacja ustna p. Marii Korn (14.04.2014).

Weimann Leon (1912-1939).

Urodzony 7 kwietnia 1912 r. w Wilhelmsburgu (Niemcy). Syn Franciszka i Konstancji. Żonaty. Mieszkaniec Międzychodu.

Zginął 9 września 1939 r. w Sanoku.

Źródła:

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 17.12.1947 r. (Sygn. akt III Zg. 19/46).

USC Międzychód, Akt zejścia nr 15/1947.

Welna Paweł (1909-1940) – kapral.

Urodzony 24 czerwca 1909 r. w Białczu (gmina Chrzypsko Wielkie). Podoficer Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich. Poległ 28 maja 1940 r. pod Narwikiem w Kampanii Norweskiej. Pochowany na cmentarzu Skole-Haakwik (Norwegia).

Źródła:

B. Affek-Bujalska, E. Pawłowski, *Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej* T. 3, Żołnierze Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, Pruszków 1994.

Wykaz poległych i zmarłych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na obczyźnie 1939-1946, Londyn 1952 s. 4-5.

A. Paczesny, *Międzychodzianin wśród bohaterów spod Narwiku. Kapral Paweł Welna (1909-1940)*. Informator Międzychodzki 9/2010.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (22.02.2014).

T. Panecki, *Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich*, 2010.

Wieczorek Antoni (1922-1944) – licealista.

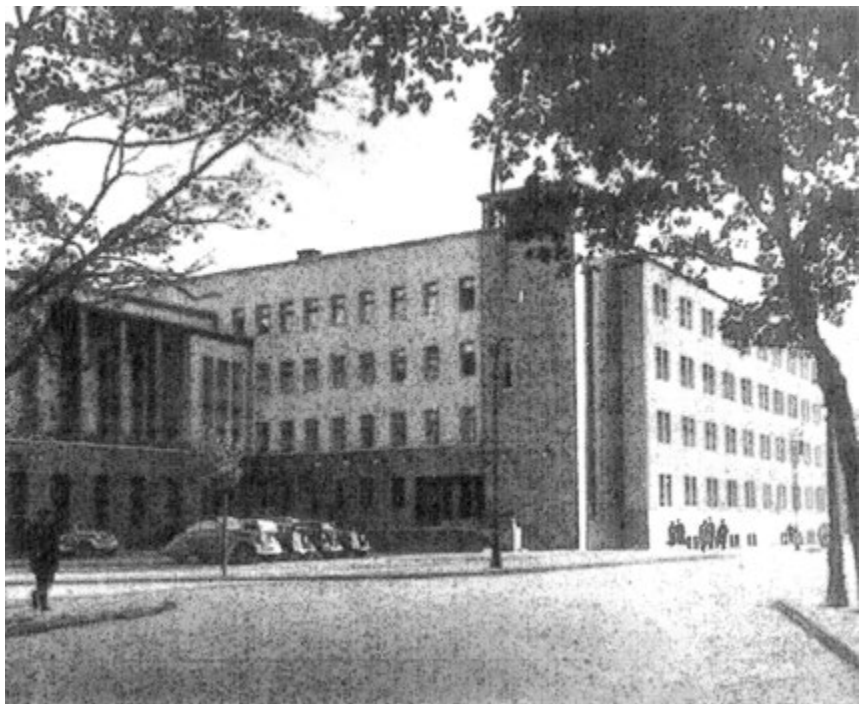
Urodzony 14 lutego 1922 r. w Poznaniu. Uczeń Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego w Międzychodzie. Harcerz I DH im. Tadeusza Kościuszki. Zastępowy żeglarskiego zastępu „Delfinów”. Zginął w Powstaniu Warszawskim. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie 1927-1987, s. 4.

Księga I DH im. Tadeusza Kościuszki przy Miejskim Gimnazjum Koedukacyjnym w Międzychodzie 1937-1939.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „SZH”.

Dom Żołnierza w Poznaniu – podczas okupacji niemieckiej siedziba gestapo [2].

Fort VII w Poznaniu [2].

Część II

Zamordowani w egzekucjach oraz zamęczeni w więzieniach i obozach

Antkowiak Władysław (1908-1941) – lekarz medycyny, dr, porucznik rezerwy.

Urodził się 19 kwietnia 1908 r. w Osieku (powiat sandomierski) Dyplom lekarza medycyny ogólnej uzyskał w 1935 r. W okresie międzywojennym zamieszkały i praktykujący w Sierakowie, przy Rynku 4, a od 1939 r. również w Poznaniu, przy ul. Starołąka 68 m. 2.

Podporucznik rezerwy w korpusie oficerów sanitarnych (starszeństwo z 1 stycznia 1935 r.).

W sierpniu 1939 r. został powołany do Brygady Obrony Narodowej „Poznań” z przydziałem na funkcję lekarza Batalionu Obrony Narodowej „Poznań II”. Uczestniczył w działaniach Wojny Obronnej. Wzięty do niewoli i osadzony w oflagu.

W następstwie prowadzonego przez gestapo śledztwa, pod zarzutem prześladowania w pierwszych dniach września 1939 r. przez bat. ON „Poznań II” zamieszkałych pod Poznaniem Niemców, został aresztowany z grupą oficerów i żołnierzy tegoż batalionu i osadzony w Poznaniu, w więzieniu przy ul. Młyńskiej.

24 stycznia 1941 r. skazany przez Sąd Specjalny w Poznaniu na karę śmierci. Wraz z nim skazano 16 innych oficerów i żołnierzy.

14 października 1941 r. wyroki wykonano w więzieniu przy ul. Młyńskiej. Miejsce jego pochówku jest nieustalone.

Jego imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

- C. Łuczak, *Dzień po dniu w okupowanym Poznaniu*, Poznań 1989.
Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 6.
Z. Szymankiewicz, *Poznań we wrześniu 1939*, Poznań 1985, s. 299.
Z. L. S. Odrowąż Zawadzki, *Dzieje 14. Dywizji Piechoty (Poznańskiej)*, Gdańsk 2005, s. 80.
Rocznik Lekarski Rzeczypospolitej Polskiej na rok 1936 – Warszawa 1936, s. 995.
Spis lekarzy: Członków Wielkopolskiego Związku Lekarzy – Poznań 1939, s. 5.
Rocznik Oficerski Rezerw 1934 – brak danych.
„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 9 i 82.
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (24.02.2014).
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.
Ł. Jastrząb, *Ofiary niemieckiego terroru i działań wojennych 1939-1945 zarejestrowane w księgach zgonów. Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu*, Poznań 2015 [mps w druku].
R. Rybka, K. Stepan, *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim 1935-1939*, Kraków 2003, s. 132.

Antoszewski Józef

Robotnik zamieszkały w gminie Kwilcz. Przebywał w więzieniu w Inowrocławiu w 1943 r. Zaginął.

Źródła:

- Międzychodzka Księga Śmierci*, Międzychód 1997, s. 7.
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Arendt Bronisław (1890-1939) – urzędnik.

Urodził się 15 marca 1890 r. w Dąbrowce Królewskiej [niem. Klg. Dombrowken] (powiat grudziądzki). Syn rolnika Kazimierza i Katarzyny z domu Szuleckiej.

Edukację swą zapoczątkował w miejscowej szkole ludowej, a w latach 1900-1908 był uczniem Collegium Marianum w Pelplinie, gdzie ukończył progimnazjum¹.

¹ Posiadał tam, unikalną wówczas, umiejętność pisania na maszynie.

Od roku 1911 pracował w kancelarii adwokackiej dr. Stefana Łaszewskiego² w Grudziądzu, a następnie w licznych urzędach administracji pruskiej, towarzystwach ubezpieczeniowych i Miejskiej Kasie Podatkowej. W roku 1916 przeniósł się do Mławy, gdzie otrzymał posadę registratora w tamtejszej prokuraturze, a niebawem sekretarza z uprawnieniami do prowadzenia samodzielnych działań śledczych. 1 września 1917 r. został awansowany na sekretarza i naczelnika wydziału policyjno-karnego w Starostwie Powiatowym w Mławie, a po roku przeniesiony na analogiczne stanowisko w Ciechanowie.

Po zakończeniu działań wojennych powrócił do Grudziądza, gdzie pracował w tamtejszym Urzędzie Pracy. 1 grudnia 1919 r. przeszedł do służby państwowej, obejmując stanowisko sekretarza w Urzędzie Województwa Pomorskiego w Toruniu. Równocześnie angażował się czynnie w organizację wsparcia dla powstań śląskich. Stamtąd, już po przyłączeniu Pomorza do Polski, w styczniu 1920 r. został oddelegowany do Grudziądza w celu utworzenia od podstaw tamtejszego polskiego Magistratu. Skompletował polski personel urzędniczy, objął funkcję Sekretarza Generalnego miasta Grudziądza. Dodać trzeba, że w tym czasie Grudziądz w 75 procentach zamieszkały był przez ludność narodowości niemieckiej.

W czerwcu 1921 r. objął stanowisko wicedyrektora Banku Kredytowego w Warszawie – Oddział w Grudziądzu, po czym w styczniu 1922 r. podjął starania o uzyskanie stanowiska w Wydziale Prezydialnym Magistratu w Bydgoszczy, które niebawem otrzymał.

W czerwcu 1922 r. przeniósł się wraz z rodziną do Międzychodu, gdzie powierzono mu stanowisko asesora Wydziału Powiatowego. Tutaj zaangażował się w liczne działania związane z polonizacją życia na terenach nadgranicznych, jak i prowadzonymi inwestycjami komunalnymi. U boku dr. Andrzeja Chramca wносił nieocenione dokonania w organizację Uzdrowiska Międzychód. Wspierał powołanie i organizację Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie. Angażował się w liczne inicjatywy społeczne i obywatelskie, m. in. udzielał się aktywnie w Powiatowym Komitecie LOPP³.

² Stefan Łaszewski był pierwszym wojewodą pomorskim po roku 1920.

³ Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej – przedwojenna organizacja paramilitarna.

W 1937 r. zamieszkał wraz z rodziną w Gralewie (powiat międzychodzki), w zakupionej niewielkiej resztówce, wydzielonej z państwowego majątku rolnego.

Tam 29 września 1939 r.⁴ za swą wieloletnią działalność na rzecz restytucji Państwa Polskiego w pionierskim okresie II Rzeczypospolitej został przez Niemców aresztowany i osadzony w areszcie miejskim w Międzychodzie, skąd 18 listopada tegoż roku był przewieziony do nowo powstałego obozu zagłady w Skwierzynie [niem. Schwerin]. Po miesiącach nieludzkiego traktowania, w licznej grupie uwięzionych wraz z nim urzędników polskich, został przetransportowany do Fortu VII w Poznaniu i 27 stycznia 1940 r. rozstrzelany po uprzednim wydaniu na niego sądowego wyroku śmierci.

Był żonaty z Marią z domu Marchlik (1900-1983). Osierocił czworo dzieci.

Źródła:

Relacje ustne syna – dr. Alfreda Arendta z Torunia (16.11.2013 i 27.05.2014).
Pakiet kopii dokumentów personalnych zdeponowanych w archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

USC Poznań - odpis aktu zgonu P 634/1941.

C. Łuczak, *Dzień po dniu w okupowanym Poznaniu*, Poznań 1989.

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 7.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne”, 2014, nr 11, s. 125-133.

Bakalarek Aleksander (1???-1940)

Rolnik zamieszkały w gminie Kwilcz. Aresztowany i osadzony w więzieniu w Skwierzynie. Zginął 5 czerwca 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 7.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

⁴ *Międzychodzka Księga Śmierci*, Międzychód 1997, s. 7, podaje datę 28 września 1939 r.

Barczówna Franciszka

Robotnica zamieszkała w gminie Chrzypsko Wielkie (powiat międzychodzki). Aresztowana 12 października 1943 r. Przebywała w więzieniu w Bydgoszczy. Zaginęła.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 7.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Barkowski Jan (1898-1940) – emerytowany podoficer KOP.

Urodzony 18 sierpnia 1898 r. w Zatomiu Starym. Syn Wojciecha i Walentyny.

Starszy sierżant w Korpusie Ochrony Pogranicza w Równem – Korcu. Aresztowany przez sowietów na Ukrainie w 1940 r., skazany 17 czerwca 1941 r., przebywał w Starobielsku, a następnie w obozie Workutłag. Zmarł w oddziałach Andersa w Buzułuku 9 maja 1942 r.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródło:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 65.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 10 i 81.

<http://www.indeksrepresjonowanych.pl/indeks> (07.06.2014).

Bartkowiak Bernard (1920-1944) – kowal.

Urodzony 8 lipca 1920 r. w Lutomiu (powiat międzychodzki). Syn Ludwika i Wiktorii z domu Skała.

Aresztowany 5 sierpnia 1944 r. w Lutomiu za krytykę wobec zarządcy majątku. Od 6 sierpnia 1944 r. przebywał w siedzibie gestapo w Szamotułach. 13 sierpnia 1944 r. przetransportowany do Żabikowa, gdzie 27 października 1944 r. został zamordowany⁵ (oficjalna przyczyna śmierci: zakażenie krwi).

Źródło:

⁵ Wg: <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> – został zamordowany 2.09.1944 r.

C. Łuczak, *Dzień po dniu w okupowanym Poznaniu*, Poznań 1989.

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 8.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 82, p.2.

USC Sieraków – odpis aktu urodzenia nr 99/1920.

Ł. Jastrząb, *Ofiary niemieckiego terroru i działań wojennych 1939-1945 zarejestrowane w księgach zgonów Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu*, Poznań 2015 [mps w druku].

Bartkowiak Franciszek

Zamieszkały w Sierakowie robotnik, aresztowany 5 października 1943 r. i osadzony w KL Oranienburg, gdzie został zamordowany 18 października 1943 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 8.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (15.04.2014)

Batura Leon⁶ (1908-1941) – kupiec.

Urodzony 5 marca 1908 r. w Neudorf. Syn Ludwika i Wiktorii z domu Fonferek. Mieszkaniec Chrzypska Wielkiego. Aresztowany w roku 1940. Osadzony w KL Neuengamme, następnie przetransportowany do KL Mauthausen, gdzie zginął 3 listopada 1941 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 8.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (23.04.2014).

Bąk Jan Chrzyciel (1896-1942) – ksiądz katolicki.

Urodzony 12 sierpnia 1896 r. w Poznaniu. Syn Walentego i Anny z domu Kolant.

Święcenia kapłańskie otrzymał w roku 1923. Od roku 1929 administrator parafii w Luboszu (powiat międzychodzki).

Aresztowany 6 października 1941 r. w Luboszu. Więziony w Szamotułach, Forcie VII w Poznaniu, a od 30 października 1941

⁶ W dokumentacji niemieckiej występuje pod imieniem Leo.

w KL Dachau (nr więźnia 28230). Stamtąd, całkowicie wycieńczony, przewieziony był w tzw. „transportcie inwalidów” do Hartheim, gdzie 10 sierpnia 1942 r. został zamordowany w komorze gazowej⁷.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 8-9.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (22.04.2014).

<http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=154>, (22.04.2014).

Bąkowski Franciszek (1891-1944) – szofer.

Urodzony 31 marca 1891 r. w miejscowości Kalawy (powiat grodziski). Szofer w majątku Kwilcz. 29 lipca 1944 r. został aresztowany i zastrzelony przez oddział SS w Kurnatowicach-Zawadach. Powodu egzekucji nie udało się ustalić.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 9.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (22.04.2014).

Bednarz Andrzej (1908-1943) – robotnik rolny.

Urodzony 24 października 1908 r. Mieszkaniec Mylina (powiat międzychodzki).

Zginął w Forcie VII w Poznaniu 31 marca 1943 r.⁸

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 9.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (26.04.2014).

USC Poznań – akt zgonu 1773/1943.

⁷ Akt zgonu Standesamt Dachau II nr 3851/1942 oraz pismo komendantury obozu stwierdzają, że zmarł 3 września 1942 r. w szpitalu obozowym wskutek zawału serca.

⁸ <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> podają jako datę zgonu 31.05.1943, miejsce zamieszkania: Schmiedberg i przyczynę zgonu – zapalenie płuc.

Biegańska Klara (1899-1942) – robotnica rolna.

Urodzona 12 czerwca 1899 r. w Łodzi (niem. Litzmannstadt). Córka robotnika Pawła Tudelskiego i Emilii z domu Niezel. Od 1922 r. zamężna za Stanisławem Biegańskim.

Osadzona w więzieniu we Wronkach, skąd skierowana została do obozu pracy przymusowej w Ławicy (powiat międzychodzki). Tam zatrudniona była przy pracach polowych. Zmarła 16 września 1942 r. o godz. 19. Oficjalna przyczyna śmierci: udar mięśnia sercowego. Została pochowana na cmentarzu parafialnym w Sierakowie w miejscu nieoznaczonym. Ze śmiercią Klary Biegańskiej wiąże się zdarzenie, zachowane w pisemnej relacji⁹ autorstwa inż. Jana Budycha z roku 1958:

„Zmarła więźniarka miała być chowana nago, gdyż po przewiezieniu jej do kostnicy w Sierakowie (obok szpitala) pasiaki musiały być odesłane do centralnego więzienia we Wronkach. Załatwiająca formalności pochówku komendantka oddziału więziennego Ławicy o nazwisku Anna Mahlke przywołała ówczesnego grabarza, Wilhelma Giersberga (1897-1982) i nakazała mu pochować zmarłą w halce, którą zdjęła z siebie.”

Źródła:

USC Sieraków – Akt zgonu 28/1942,

A. Walendowska Garczarczyk, *Eksterminacja Polaków w zakładach karnych Rawicza i Wronek w okresie okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, Poznań 1981,

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>,
(22.04.2014).

Materiały z archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych” i *Muzeum Martyrologicznego* w Żabikowie.

Biniś Józef (1888 - 1940) – podkomisarz Policji Państwowej¹⁰.

Urodzony 23 stycznia 1888 r. w Rozbitku (powiat międzychodzki). Syn Wojciecha (rolnika, +1918) i Teofili Muchajer.

⁹ Kopia w archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

¹⁰ Obszerny biogram Józefa Biniśa zamieszczono w „Sierakowskich Zeszytach Historycznych” nr 3, s. 89-90.

Do szkoły ludowej 5-klasowej w Kurnatowicach uczęszczał w latach 1894-1902, po czym zajmował się gospodarstwem. W roku 1910 powołany został do odbycia służby wojskowej w armii pruskiej i uzyskał przydział do artylerii polowej. Po odbyciu 2-letniej służby pozostał w wojsku i skierowany został do szkoły średniej w Brandenburgu. Nie ukończył jej z powodu wybuchu I wojny światowej. Walczył na froncie zachodnim. W maju 1916 r. mianowany sierżantem sztabowym, a w sierpniu 1917 r. – zastępcą oficera. We wrześniu 1918 r. został ranny i przebywał w szpitalu wojskowym w Hochspeier. Po zaleczeniu rany uszedł do Polski.

7 stycznia 1919 r. przystąpił do formacji powstańczych Grupy Zachodniej. Początkowo dowódca kompanii powstańczych w Sierakowie i w Chojnie, od lutego 1919 r. dowódca 4 kompanii 7 Pułku Strzelców Wielkopolskich (61 pp wlkp.). Uczestniczył w zdobyciu Kijowa i w walkach pod Mińskiem.

W lipcu 1920 r., po odparciu ataku bolszewickiego nad Berezyną, za waleczność mianowany został podporucznikiem, a 4 lutego 1921 r. odznaczony Krzyżem Walecznych za bohaterstwo podczas walk odwrotowych nad Bugiem.

Od czerwca 1922 r. w służbie Policji Państwowej, początkowo jako zastępca komendanta powiatowego w Działdowie. 29 września 1924 r. odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi „za skuteczną walkę z bandytami w czasie napadu na Stołpcę”. W latach 1924-1925 kierownik II Komisariatu P.P. w Toruniu, a 1925-1932 komendant powiatowy P.P. w Wąbrzeźnie. W latach 1932-1938 komendant powiatowy P. P. w Kamionce Strumiłłowej (woj. tarnopolskie). Odznaczony Krzyżem Niepodległości. W okresie 1938-1939 kierownik Komisariatu IV P.P. w Bydgoszczy.

1 września 1939 r. powołany do wojska w związku z powszechną mobilizacją. Po raz ostatni widziany był we wrześniu 1939 r. w Równem. Aresztowany przez NKWD. Osadzony w obozie w Ostaszku, skąd napisał w listopadzie 1939 r. trzy kartki pocztowe na różne adresy najbliższej rodziny. W kwietniu 1940 r. został zamordowany w siedzibie NKWD w Kalininie (dzisiejszy Twer). Pochowany w Miednoje. Na cmentarzu parafialnym w Sierakowie, na grobie jego żony umieszczono tablicę z jego nazwiskiem.

Żonaty od 1923 r. z Otylią Gruzlewską (1897-1985). Mieli 5 dzieci.

Jego imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Dokumenty personalne, życiorys (1922), wnioski o odznaczenia – CAW Warszawa.

Materiały do historii Powstania Wielkopolskiego 1918/1919 - zeszyt I, Poznań 1938.

Metryki kościelne parafii pw. Św. Michała w Kwilczu.

Relacja ustna córki Ireny Intek – Sieraków (2008).

„Informacja - życiorys J. B. ...” – (autorstwa wnuka Henryka Kondraciuka).

Lista osób zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Twerze i Miednoje, mianowanych pośmiertnie na kolejne stopnie (p. 8.054).

A. Biskupski, *Historja 61. pułku piechoty wielkopolskiej (7 pułku Strzelców Włkp.)*. T. 1. Walki powstańcze na froncie zachodnim i północnym Wielkopolski. Organizacja pułku, Bydgoszcz 1925.

Powstańcy wielkopolscy... Biogramy uczestników powstania wielkopolskiego 1918-1919, T. IX, Poznań 2012, s. 25-26.

MIEDNOJE. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego, Warszawa 2005, s. 48.

Biri Antoni (1882-1942) – robotnik.

Urodzony 5 lutego 1882 r. Steinburgu (Niemcy). Syn Ludwika i Julii z domu Michel.

Robotnik zamieszkały w Sierakowie przy ul. Międzychodzkiej 31. Od 1913 r. żonaty z Władysławą Pertek.

Aresztowany 17 kwietnia 1940 r. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu. 19 września 1941 r. zesłany do KL Dachau (nr więźnia 27680). Tam zmarł 18 kwietnia 1942 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 10.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (22.04.2014).

USC Sieraków – Akt ślubu 5/1913.

<http://stevemorse.org/> (22.04.2014)..

Bogusławski Stefan (1907-1940) – restaurator.

Urodzony 2 września 1907 r. w Pniewach (powiat szamotulski).

Działacz narodowy. W latach 1933-1938 naczelnik pniewskiego gniazda Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. W okresie późniejszym mieszkaniec Sierakowa. Ożeniony z Gertrudą z domu Halke.

W obliczu zbliżającej się wojny przeniósł się do Warszawy, gdzie prowadził samodzielną działalność. 30 kwietnia 1940 r. został przypadkowo aresztowany w jednej z warszawskich restauracji, podczas prowadzonych rozmów handlowych. Będąc przeświadczony o swej niewinności odmówił oferowanej mu pomocy w ucieczce.

Po przeprowadzonym śledztwie osadzono go w KL Sachsenhausen-Oranienburg (nr więźnia 24607). Tam został zgładzony 16 czerwca 1940 r. o godzinie 7.45. Prochy jego sprowadzono i złożono w grobowcu rodzinnym.

Pieczęć pocztowa KL Sachsenhausen-Oranienburg. W zasobach archiwum „SZH”.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 10.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (22.04.2014).

Relacja ustna córki – p. Haliny Gensler z Poznania.

Archiwum „SZH” – fotografia i pakiet kopii dokumentów personalnych przekazanych przez rodzinę.

Bombelczyk Ludwika

Urodzona 1 kwietnia 1901 r. Robotnica rolna zamieszkała w Strzyżminie.

Aresztowana 14 maja 1943 r. Przebywała w więzieniu we Wronkach. Przekazana do KL Dachau. Zginęła w niewyjaśnionych okolicznościach.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 10.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (25.04.2014).

<http://stevemorse.org/> - brak wzmianki (25.04.2014).

Bombicki Maksymilian (1898-1945)

– sekretarz Starostwa Powiatowego w Międzychodzie.

Urodzony 7 października 1898 r. w Kępnie. Syn Bolesława i Seweryny z domu Kozłowskiej.

Poszukiwany przez władze okupacyjne w Międzychodzie. Ukrywał się, mieszkając w Ostrowie Wielkopolskim. Kierował tam oddziałem terenowym firmy budowlanej „Erich Neugebauer”. Zaangażowany w konspirację, przez pewien czas w prowadzonej przez niego firmie znalazł fikcyjne zatrudnienie (w charakterze stróża nocnego) płk Henryk Kowalówka ps. „Zrąb” – komendant Poznańskiego Okręgu Armii Krajowej.

W czerwcu 1944 r. został aresztowany w Ostrowie, wraz ze swym synem Witoldem Bolesławem. Następnie wywieziony do więzienia w Radogoszczu pod Łodzią. Tam zaginął podczas prowadzonej przez Niemców likwidacji obozu w nocy z 17 na 18 stycznia 1945 r. Dokładna data jego śmierci nie jest ustalona.

Dnia 5 lutego 1947 r. Sąd Grodzki w Ostrowie Wlkp. postanowił uznać Maksymiliana Bombickiego za zmarłego, a za czas jego śmierci przyjąć dzień 17 stycznia 1945 r. godz. 24.00.

Jego imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci – Międzychód 1997 s. 10-11.

W konspiracji wielkopolskiej opr. Zenon Szymankiewicz, Poznań 1993, s. 90 i 94.

Relacja ustna p. Michała Dąbrowskiego zam. w Sierakowie, syna Bogdana Dąbrowskiego „Kreta” (wrzesień 2008).

Fotografia z książki Łucjana Sobkowskiego *Nie wstydzmy się naszych ojców – Okrucy wydarzeń (1920-1945)*, Międzychód 2008, s. 145.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 137.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 13.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 74.

Bombicki Witold Bolesław (1922-1945)
– licealista.

Urodzony 17 września 1922 r. w Jarocinie. Syn Maksymiliana i Wiktorii z domu Kozłowicz.

Uczeń Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święckiego w Międzychodzie. Harcerz I Drużyny Harcerzy im. Tadeusza Kościuszki w Międzychodzie. Zastępowy zastępu „Orły”.

Wraz z rodzicami ukrywał się w Ostrowie, gdzie zaangażowany był w pracę konspiracyjną. Wielokrotnie pełnił funkcję kuriera do komendy obwodu w Sierakowie.

W czerwcu 1944 r. został aresztowany wraz ze swym ojcem Maksymilianem. Następnie przez władze niemieckie wywieziony do więzienia w Radogoszczu pod Łodzią. Tam zginął. Data jego śmierci nie jest ustalona.

Dnia 5 lutego 1947 r. Sąd Grodzki w Ostrowie Wlkp. postanowił uznać Witolda Bolesława Bombickiego za zmarłego, a za czas jego śmierci przyjąć dzień 17 stycznia 1945 r. godz. 24.00. Jego imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci – Międzychód 1997 s. 10-11.

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie.

Fotografia ze zbiorów prywatnych p. Tadeusza Liberkowskiego – Międzychód.

Relacja ustna p. Stefanii Brykczyńskiej z d. Dąbrowskiej (1933-2011) z roku 2008. „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 75.

Brodniewicz Mieczysław (1886 -1942)
– kupiec.

Urodzony 10 września 1886 r. w Sierakowie. Syn Seweryna¹¹ (1857-1929) i Walerii z domu Smolibockiej (1857-1934).

Obywatel Sierakowa. Aresztowany jesienią 1939 r. przez władze okupacyjne w charakterze zakładnika. Wywieziony do więzienia we Wronkach, gdzie zmarł

9 kwietnia 1942 r. w nieustalonych okolicznościach.

Jego imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Inskrypcje na nagrobku rodzinnym – cmentarz parafialny w Sierakowie.

Międzychodzka Księga Śmierci – Międzychód 1997 s. 11.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (22.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Brzeziński Adam (1905-1941) – organista.

Urodzony 3 grudnia 1905 r. w Żninie. Syn Wawrzyńca i Katarzyny z domu Szwach.

Mieszkaniec Kwilcza. Aresztowany 14 maja 1940 r. w Kwilczu. Przewieziony do Fortu VII w Poznaniu, gdzie przebywał do

¹¹ Dokonania i zasługi rodziny Brodniewiczów opisano w „Sierakowskich Zeszytach Historycznych”: nr 4 s.11-13 i s. 67-68, nr 6 s. 84-85, nr 11 s. 190.

16 lipca 1940 r.¹² Następnie przetransportowany do KL Dachau (nr 10888), skąd wywieziony 23 grudnia 1940 r. do KL Mauthausen. Tam zmarł w niewyjaśnionych okolicznościach 6 stycznia 1941 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 12.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (27.04.2014)..

<http://stevemorse.org/> (27.04.2014)..

Brzeziński Bronisław

Mieszkaniec Izdebną (powiat międzychodzki). Aresztowany i osadzony w więzieniu w Inowrocławiu. Zesłany do więzienia karnego w Koronowie (nr 610/42), gdzie zmarł 11 lutego 1943 r.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (22.04.2014).

Brzóska Władysław (1913-1941) – cukiernik-piekarz.

Urodzony 23 maja 1913 r. w Kwilczu (powiat międzychodzki). Syn Jana i Walentyny.

Mieszkaniec Międzychodu. Aresztowany 15 maja 1940 r. w Sierakowie. Przewieziony do Fortu VII w Poznaniu, gdzie przebywał do 10 czerwca 1940 r.¹³ Następnie przetransportowany do KL Dachau (nr 11189), skąd wywieziony 12 września 1940 r. do KL Mauthausen. Tam zmarł w niewyjaśnionych okolicznościach 8 stycznia 1941 r.

¹² <http://stevemorse.org/dachau/dachau> zamieszczają następujące ustalenia: Adam Brzeziński, ur. 8 maja 1901 r. w Dietfurt, zamieszkały w Lerchensee Kr. Birnbaum, nr 10888, przybył do KL Dachau 24 maja 1940 r., odesłany do KL Mauthausen 2 sierpnia 1940 r.

¹³ <http://stevemorse.org/dachau/dachau> zamieszczają następujące ustalenia: Władysław Brzóska, ur. 22 stycznia 1909 r. w Werchensee, zamieszkały w Birnbaum, Ad. Hitlers. 49, nr 11189, przybył do KL Dachau 24 maja 1940 r., odesłany do KL Mauthausen-Gusen 2 sierpnia 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 12.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (22.04.2014).

<http://stevemorse.org/> (22.04.2014).

Bukowski Zygmunt (1920-1943) – robotnik, żołnierz ZWZ.

Urodzony 6 czerwca 1920 r. w Gąsawie. Syn Ignacego (1881-1953) i Agnieszki z d. Marcinkowskiej (1884-1960). Mieszkaniec Sierakowa. W 1938 r. odbył przeszkolenie wojskowe w Krakowie. W okresie okupacji pracował na rzecz huty szkła w Sierakowie. Członek grupy konspiracyjnej dowodzonej przez Stanisława Drzazgę. Zaprzysiężony w styczniu 1942 r. do ZWZ. W marcu 1943 r. uczestniczył we włamaniu do magazynu formacji „Technische Nothilfe” w Sierakowie. W sierpniu 1943 r., zagrożony aresztowaniem, zbiegł do Poznania, gdzie uzyskał schronienie u siostry swej matki – Zofii. Został ujęty w sierpniu 1943 r. w Poznaniu-Starołęce [Luisenhain] i osadzony w Stammlager Posen. 12 października 1943 r. postawiony przed doraźnym sądem policyjnym. Uznany winnym, skazany został na karę śmierci. Wyrok wykonano 9 listopada 1943 r. o godz. 16.30 na terenie więzienia przy ul. Młyńskiej 1 w Poznaniu. Odpis zupełny aktu zgonu odnotowuje wykonanie wyroku przez powieszenie, natomiast relacje członków rodziny mówią o zgilotynowaniu. Pochowany w miejscu nieustalonym.

Ożeniony ze Stefanią Prucnal. Miał dzieci: Stefanię (*1940) i Bogdana Kazimierza (1942-1943).

Imię Zygmunta Bukowskiego upamiętnione zostało na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 s. 12-13.

Relacja ustna p. Stefanii Olejniczak – córki Z. Bukowskiego, (2008, 2013)

Relacja żony i córki spisana przez p. Ryszarda Jaskułę z Sierakowa.
W konspiracji wielkopolskiej... opr. Zenon Szymankiewicz, Poznań 1993, s. 93-94.
USC Sieraków, odpis skrócony aktu małżeństwa nr 13/1940.
Decyzja Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych w Warszawie nr 473209 z dnia 26 sierpnia 1993 r.
USC Poznań, odpis zupełny aktu zgonu 3756/1943/P.
Wycinek prasowy z niemieckiej gazety okupacyjnej i fotografia z archiwum rodzinnego p. Stefanii Olejniczak zam. w Sierakowie.
Korespondencja z więzienia Z. Bukowskiego do żony z 3 października 1943 r.
„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 82, 131-133.
„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 18-19.
„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 77-78.
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.04.2014).
Ł. Jastrząb, *Ofiary niemieckiego terroru i działań wojennych 1939-1945 zarejestrowane w księgach zgonów Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu*, Poznań 2015 [mps w druku].

Burlaga Andrzej

Mieszkaniec Międzychodu. W październiku 1939 r. został aresztowany i osadzony w Schwerin a/Warthe (Skwierzyna). W połowie grudnia zesłany do obozu Sachsenhausen. Zaginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 13.
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (22.04.2014).

Bury Jan Władysław (1886- 1944) – powstaniec wielkopolski 1918-1919, kupiec, urzędnik, oficer WP.

Urodzony 18 czerwca 1886 w Mościejewie (powiat międzychodzki). Syn Wojciecha i Zuzanny z domu Obst.

Z zawodu handlowiec, właściciel młyna w Mościejewie. Posiadał wykształcenie średnie i stopień podporucznika rezerwy (z przydziałem do 22. Pułku Piechoty).

Podczas okupacji wysiedlony ze swego majątku i przymusowo zatrudniony w Zarządzie Gminnym (Amtskommissariat) w Kwilczu. Zamieszkał w Orzeszkowie, gdzie był poddany ciągłej inwigilacji. Brak jest jednoznacznych dowodów na jego zaangażowanie w działalność konspiracyjną.

Został aresztowany 8 sierpnia 1944 r. w ramach obławy na żołnierzy Armii Krajowej i harcerzy Szarych Szeregów. Podczas doprowadzania go przez 2 konnych funkcjonariuszy żandarmerii do aresztu w Międzychodzie, pod Kolnem został zastrzelony i pochowany na miejscu zbrodni. W II Święto Wielkanocy 1945 r. prochy jego ekshumowano i pogrzebano na cmentarzu w Kwilczu.

Był żonaty z Bronisławą Paczkowską (1892), z którą miał jedynego syna Mieczysława (ur. 1916).

Jego imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 13.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (22.04.2014).

Rocznik Oficerski 1924, s. 178 i 510.

Rocznik Oficerski Rezerwy 1934, s. 37 i 977; (PKU-Szamotuły).

Fotografia ze zbiorów prywatnych p. Lucjana Sobkowskiego – Międzychód.

Informacje z prywatnego archiwum p. Tadeusza Liberzowskiego – Międzychód.

P. Wesola, *Wspomnienie o podporuczniku rezerwy Janie Burym (1886-1944)*, Kwilcz 2009.

Patent Odznaki Pamiątkowej Wojsk Wielkopolskich wydany w Poznaniu 20 kwietnia 1921 r.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 37.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 79-80.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 16.

Ceglarek Irena

Mieszkanca Gorzynia (powiat międzychodzki).

Aresztowana 14 sierpnia 1942 r. i osadzona w KL Auschwitz-Birkenau.

Tam oznaczona numerem 16976. Zginęła 6 grudnia 1942 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 13.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (22.04.2014).

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97
(22.04.2014).

Ceglarek Stanisław(1890-1943) – palacz.

Urodzony 24 kwietnia 1890 r. w Gorzycku Starym (niem. Alt Gorzig) – powiat międzychodzki). Syn Andrzeja i Weroniki z domu Witajewska¹⁴.

Aresztowany 4 czerwca 1941 r. w Muchocinie. Od momentu aresztowania do 9 marca 1942 r. przebywał w Liegnitz (Legnica), a następnie w więzieniu w Szamotułach (24 lipca – 8 sierpnia 1942 r.) i w Forcie VII w Poznaniu. 23 kwietnia 1943 r. został deportowany do Sachsenhausen (nr 61564). Ewakuowany następnie do Bergen Belsen, gdzie zmarł 17 stycznia 1945 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 14.

Akt zgonu II/109 wystawiony przez Urząd Miasta Bergen Belsen.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (22.04.2014).

Chłapowski Konstanty Hubert Józef (1883-1939) – ziemianin, powstaniec wielkopolski, ppłk WP.

Urodził się 27 sierpnia 1883 r. w Gączu k./Żnina. Syn Michała i Izabeli z Kalksteinów. Ukończył Gimnazjum Marii Magdaleny w Poznaniu oraz odbył studia ekonomiczne i rolnicze w Krakowie, Wrocławiu oraz Monachium.

Od 1909 r. gospodarował w swym majątku w Mościejewie (powiat międzychodzki).

¹⁴ <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> podają nazwisko panięńskie matki : Kolanoś.

Przed I wojną światową był przewodniczącym komitetu wyborczego na okręg międzychodzko-skwierzyński. W armii cesarskiej uzyskał stopień oficerski.

Podczas Powstania Wielkopolskiego został mianowany przez Powiatową Radę Ludową komendantem wojskowym Pniew, a po otrzymaniu broni i amunicji z Poznania był organizatorem i dowódcą Batalionu Pniewskiego. Od stycznia do początków lutego 1919 r. dowódca odcinka Frontu Zachodniego (Wronki - Zębowo). Następnie w Komisariacie Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu pełnił funkcję szefa Sekcji Straży Ludowej, Policji i Żandarmerii.

W latach 1920-1922, będąc w stopniu majora, został dowódcą obozu warownego i Komendantem Poznania. W Wojsku Polskim dosłużył się stopnia podpułkownika. Po ukończeniu 40-roku życia został wcielony do Korpusu Oficerów Kawalerii, z przydziałem do 17. Pułku Ułanów Wielkopolskich.

Po przejściu do rezerwy pełnił rozliczne funkcje społeczne, m. in. Prezesa Związku Oficerów Rezerwy na województwo poznańskie, Prezesa Wielkopolskiego Związku Myśliwych i Towarzystwa Ochrony Zwierząt (był organizatorem Ogólnopolskiego Zjazdu Delegatów Łowieckich w Poznaniu w 1929 r.), członka zarządu Wielkopolskiego Związku Ziemian i Komitetu Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego, prezesa Powiatowego Związku Kółek Rolniczych w Międzychodzie.

Aresztowany przez Niemców 24 listopada 1939 r. w Kwilczu, osadzony w obozie koncentracyjnym w Forcie VII w Poznaniu, rozstrzelany został 29 listopada 1939 r. w lesie, w Dąbrówce k. Poznania. Pochowany w miejscu nieznanym.

Tak ostatnie godziny jego życia zostały odtworzone w oparciu o zeznanie naocznego świadka, współwięźnia z Fortu VII¹⁵:

[...] 29 listopada 1939 r. o godzinie 8.00 rano [świadek widział], kiedy to grupa więźniów została ustawiona w jednym szeregu na jednym z krążanków Fortu VII, pomiędzy którymi zauważył również Konstantego Chłapowskiego. W dalszym ciągu świadek

¹⁵ Cytat z uzasadnienia postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie nad Wartą z dnia 15 marca 1947 r. (Sygn. III.Zg.17/47). Relacja została oparta na zeznaniach mjr. Edwarda Gomolczyka, znajomego ppłk. Konstantego Chłapowskiego jeszcze z czasów Powstania Wielkopolskiego.

wyjaśnia, że na terenie Fortu VII cieszył się specjalnymi względami strażnika Rudolfa Hermanna, byłego towarzysza zabaw lat dziecińczych, który dzielił się z nim wszelkimi posiadanymi wiadomościami i od tegoż właśnie Niemca w dniu 29 listopada 1939 r. dowiedział się, że wspomniana wyżej grupa więźniów, między innymi Konstanty Chłapowski, zostali skazani na śmierć i że przygotowuje się ich do wywiezienia na miejsce stracenia. Na skutek odwołania Rudolfa Hermanna, więźniowie pozostający pod jego pieczęcią na dziedzińcu, między innymi świadek Gomolczyk, zostali odprowadzeni przez Rudolfa Hermanna do celi, przy czym przechodząc obok komendantury na terenie Fortu VII zauważyli tamże stojący samochód ciężarowy, na który załadowano grupę więźniów wyżej wspomnianą, między innymi Konstantego Chłapowskiego.

Świadek Gomolczyk wyjaśnia, że więźniów umieszczono czwórkami na samochodzie, przy czym skrępowano ich ręce, a ponadto, że w ostatniej czwórce więźniów na samochodzie znaleźli się: Konstanty Chłapowski, X. kanonik Steinmetz¹⁶, również świadkowi osobiście znany, Żyd z Poznania nazwiskiem Bamberger oraz Napieralski. Ponadto z zeznań świadka Gomolczyka wynika, że tego samego dnia w godzinach poobiednich ponownie rozmawiał ze strażnikiem Rudolfem Hermannem i że od tegoż dowiedział się, że tenże brał udział w egzekucji wspomnianych wyżej więźniów, która odbyła się w lasach dąbrowickich pod Poznaniem oraz że więźniowie byli rozstrzeliwani kolejno czwórkami, w jakie zostali zaszeregowani i załadowani na samochód, a ponadto, że między innymi w grupie tej został rozstrzelany Konstanty Chłapowski. Z uwagi na to, że Rudolf Hermann nie znał osobiście Konstantego Chłapowskiego, na pytanie świadka oświadczył ten ogólnie, że została rozstrzelana cała czwórka więźniów skrępowana z sobą, do której należeli między innymi osobiście Rudolfowi Hermannowi znani: X. kanonik Steinmetz oraz Żyd Bamberger. [...]

¹⁶ Ks. Kanonik Paweł Steinmetz ur. 13 stycznia 1876 w Kórniku. Święcenia kapłańskie uzyskał w 1901 r. Kapłan w Lesznie, Osiecznej, Kąkolewie. Kapelan powstańców wielkopolskich. Dziekan Dekanatu Leszczyńskiego. Aresztowany w 1939 r. w Koninie w charakterze zakładnika. Następnie przewieziony do Fortu VII, gdzie był torturowany. Wg innych ustaleń został zamordowany 6 stycznia 1940 r.

Imię ppłk. Konstantego Chłapowskiego zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Od 1933 r. był żonaty z Marią Biegańską (1912-2009). Pozostawił córkę Izabelę (1935) i syna Konstantego (1940). Po aresztowaniu męża żona została pozbawiona przez Niemców majątku w Mościejewie i wysiedlona 12 grudnia 1939 r. do Generalnego Gubernatorstwa.

Źródła:

Relacja ustna syna, dr. Konstantego Chłapowskiego (kwiecień 2014).

Wielkopolski Słownik Biograficzny, PWN, Warszawa – Poznań, 1981, s. 102.

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 14.

Powstańcze życiorysy - artykuł w „Głosie Wielkopolskim” z dnia 8/9 marca 2008 r. s. 31.

Rocznik Oficerski 1924, s. 572 i 617.

Rocznik Oficerski Rezerw - 1934, s. 117 i 979.

Relacje ustne inż. Jana Budycha i p. Barbary Dąbrowskiej.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 3, marzec 2009, s. 83-84.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie nad Wartą z dnia 15 marca 1947 r. (Sygn. III.Zg.17/47).

Cieplicki Łukasz Konrad (1913-1951)
– ps. „Pług”, „Ostrowski”, „Ludwik”, „Grzmot”, „Bogdan” – podpułkownik Wojska Polskiego, awansowany pośmiertnie do stopnia pułkownika (2013), żołnierz Organizacji Orła Białego, ZWZ-AK oraz NIE i Delegatury Sił Zbrojnych, prezes IV Komendy Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, kawaler Orderu Orła Białego.

Urodził się 26 listopada 1913 w Kwilczu, w rodzinie o tradycjach patriotycznych. Jego rodzicami byli Franciszek i Maria z domu Kaczmarek. Po ukończeniu szkoły powszechnej uczęszczał do Korpusu Kadetów w Rawiczu. W latach 1934-1936 był słuchaczem Szkoły Podchorążych Piechoty w Komorowie (Ostrów Mazowiecka), którą ukończył w stopniu podporucznika. Od 1936 r. służył w 62. Pułku Piechoty w Bydgoszczy.

Po wybuchu II wojny światowej w szeregach tej jednostki uczestniczył w wojnie obronnej 1939 r. jako dowódca kompanii przeciwpancernej. Walczył w Bitwie nad Bzurą i w Puszczy Kampinoskiej podczas przebijania się do oblężonej Warszawy. Wyróżnił się w walkach pod Witkowicami, gdzie z działka przeciwpancernego zniszczył sześć niemieckich czołgów i dwa wozy dowódcze. Został za ten wyczyn odznaczony osobiście Orderem Virtuti Militari V klasy przez gen. Tadeusza Kutrzebę (generał odpiął dla niego order od swojego munduru podczas bitwy) oraz awansowany do stopnia porucznika. Z resztkami swojego pułku przedarł się do stolicy i brał udział w jej obronie. Po kapitulacji 28 września 1939 r. nie poszedł do niewoli. Udało mu się przedostać na Węgry do polskiej placówki wojskowej w Budapeszcie. Po przeszkoleniu usiłował powrócić do Polski, ale na granicy został aresztowany przez policję ukraińską, która przekazała go Niemcom. Został osadzony w więzieniu w Sanoku, z którego na początku maju 1940 r. zbiegł i dotarł do Rzeszowa.

Tam natychmiast zaangażował się w działalność konspiracyjną. Został mianowany komendantem Podokręgu Rzeszowskiego Organizacji Orła Białego. Po scaleniu OOB z ZWZ objął funkcję komendanta Obwodu Rzeszów. W tym czasie otrzymał awans do stopnia kapitana. Od 1941 r. stał na czele Inspektoratu Rejonowego ZWZ-Podokręg Rzeszów AK. Zajmował to stanowisko aż do lutego 1945 r. Brał udział w wielu akcjach bojowych na obszarze powiatów Rzeszów, Dębica, Kolbuszowa. Doprowadził do doskonałego zorganizowania struktur wywiadu i kontrwywiadu, które zlikwidowały łącznie ok. 300 konfidentów Gestapo i kolaborantów. Sukcesem jego podwładnych było przechwycenie części pocisków V-1 i V-2 wiosną 1944 r. oraz wykrycie tajnej kwatery Adolfa Hitlera w tunelu kolejowym pod wsią Wiśniowa, niedaleko Strzyżowa. Przyczynił się do uruchomienia na Rzeszowszczyźnie konspiracyjnej fabryki broni. W międzyczasie awansował do stopnia majora. W maju 1944 przeprowadził akcję „Kośba” – likwidację funkcjonariuszy hitlerowskich na swoim terenie. Nosił wówczas ps. „Pług”. Prowadził ascetyczny tryb życia, odznaczał się wyjątkową pobożnością.

W ramach akcji „Burza” jego oddziały zorganizowane w 39. Pułk Piechoty Strzelców Lwowskich AK brały udział 2 sierpnia 1944 r. w wyzwaniu Rzeszowa. W połowie sierpnia wobec naku radzieckiego komendanta wojskowego o złożeniu broni przez AK zdecydował o zejściu w konspirację. Był przeciwny ujawnianiu się żołnierzy AK i wstępowaniu do LWP – wydał rozkaz o bojocie mobilizacji.

W nocy z 7 na 8 października 1944 r. podjął nieudaną próbę odbicia 400 żołnierzy AK więzionych przez NKWD na Zamku Rzeszowskim. W styczniu 1945 r. został przeniesiony do sztabu Okręgu Krakowskiego AK. Tam współorganizował organizację NIE, zostając w lutym tego roku inspektorem rejonowym NIE, szefem sztabu Okręgu najpierw w NIE, a następnie w Delegaturze Sił Zbrojnych na Kraj.

Następnie związał się ze Zrzeszeniem Wolność i Niezawisłość. We wrześniu 1945 r. został prezesem Okręgu Krakowskiego WiN, a w grudniu tegoż roku komendantem Obszaru Południowego. Po rozbiciu przez Urząd Bezpieczeństwa III Zarządu Głównego WiN i aresztowaniu Wincentego Kwiecińskiego, w styczniu 1947 r. utworzył IV Zarząd Główny WiN. Przeniósł siedzibę Zrzeszenia z Krakowa do Zabrze. Za jego kierownictwa osłabiona organizacja rozwijała głównie działalność wywiadowczą i propagandową, m.in. utworzono ekspozytury zagraniczne w Londynie, Paryżu, Berlinie, Monachium i Rzymie. Występował wówczas pod pseudonimami „Ostrowski” i „Ludwik”. To on, jak piszą historycy, „wprowadza WiN na najwyższy szczebel w historii jego istnienia, tak pod względem organizacyjnym, jak i ideowym”.

28 listopada 1947 został aresztowany w Zabrzu przez funkcjonariuszy UB. Zawierzył obietnicom oficerów UB o ogłoszeniu „cichej amnestii” dla jego podkomendnych i ujawnił kontakty organizacyjne i swoich współpracowników. Dla ratowania aresztowanych w czasie likwidacji IV zarządu WiN 2,5 tysiąca podkomendnych i doprowadzenia do ich amnestionowania, początkowo zgodził się na udział w „grze wywiadowczej” z wywiadami państw zachodnich, gdy jednak zorientował się, że MBP nie ma zamiaru dotrzymać umowy, wycofał się z niej, podpisując tym samym na siebie wyrok śmierci.

Brutalne śledztwo wobec podpułkownika Łukasza Ciepłińskiego i jego współpracowników trwało trzy lata i było prowadzone pod bezpośrednim nadzorem NKWD. Był przetrzymywany w warszawskim więzieniu mokotowskim. Przez cały pobyt w więzieniu był przykładem zachowania godnego prawdziwego chrześcijanina i Polaka. Zachowały się wzruszające grypsy więzienne adresowane do rodziny w ostatnich miesiącach życia Łukasza Ciepłińskiego. Pisał je ołówkiem chemicznym na dwóch stronach bibułki, którą skręcał i wciskał w szwy chusteczki sporządzonej z więziennego prześcieradła, następnie przemywanej do krewnych. Ta chusteczka trafiła do adresatów i dziś jest najcenniejszą pamiątką rodziny. W jednym z grypsów pisał do żony:

Kochana Wisiu! Jeszcze żyję, chociaż są to prawdopodobnie już ostatnie dla mnie dni. Siedzę z oficerem gestapo. Oni otrzymują listy, a ja nie. A tak bardzo chciałbym otrzymać chociaż parę słów Twoją ręką napisanych (...). Ten ból składam u stóp Boga i Polski (...). Bogu dziękuję za to, że mogę umierać za Jego wiarę świętą, za moją Ojczyznę i za to, że dał mi taką żonę i wielkie szczęście rodzinne.

Tak o swym śledztwie mówił podczas rozprawy:

W czasie śledztwa leżałem skatowany w kałuży własnej krwi. Mój stan psychiczny był w tych warunkach taki, że nie mogłem sobie zdawać sprawy z tego, co pisał oficer śledczy.

Jednym z przesłuchujących go był Jerzy Kędziora. Rozprawa odbyła się w październiku 1950 r. przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Warszawie. Przed stalinowskim sądem stwierdził m.in.:

Staję przed zarzutem zdrady narodu polskiego, a przecież już w młodości życie moje Polsce ofiarowałem i dla niej chciałem pracować. Dla mnie sprawa polska była największą świętością.

Prasa pisała natomiast: „Historia zdrady narodowej... szpiedzy na żołdzie amerykańskim ... Współpracowali z Mikołajczykiem i kardynałem Hlondem ...”.

14 października ppłk Łukasz Ciepłiński został skazany na 5-krotną karę śmierci oraz 30 lat więzienia. Wraz z nim było sądzonych i skazanych na karę śmierci sześciu jego współpracowników: Józef Batory, Franciszek Błażej, Karol Chmiel, Mieczysław

Kawalec, Adam Lazarowicz, Józef Rzepka. Sądziła ich ława pod przewodnictwem płk. Aleksandra Wareckiego.

Przed śmiercią Łukasz Ciepliński powiedział współwięźniowi, że będzie trzymał w ustach medalik i po tym będzie można odnaleźć jego zwłoki.

Wyrok śmierci został wykonany 1 marca 1951 r. Łukasz Ciepliński został zabity strzałem w tył głowy w piwnicy pomieszczeń gospodarczych więzienia UB na Mokotowie w Warszawie. Według współwięźniów wszyscy oskarżeni w procesie zostali straceni tego samego dnia, choć w aktach znajdują się dwie daty: 1 marca i 1 czerwca. Miejsce pochówku Łukasza Cieplińskiego nie jest znane.

Był Kawalerem Krzyża Walecznych, Krzyża Srebrnego Orderu Wojennego Virtuti Militari (1939) i Orderu Orła Białego (pośmiertnie odznaczony przez Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego w 2007 r.). Jego imię upamiętniają liczne pomniki, obeliski i tablice pamiątkowe.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 14.

Materiały prasowe zgromadzone w archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

Czajka Dominika Monika (1881-1944) – żona przemysłowca.

Urodzona 4 maja 1881 r. w Świechocinie (powiat międzychodzki). Córka rolnika Jana Mrozka i Zuzanny z domu Hoffmann.

12 grudnia 1939 r. została wraz z rodziną wysiedlona do Niepokalanowa, skąd z pomocą swego syna Mariana trafiła do Warszawy na ul. Ludwika 1. Następnie przesiedlona na ul. Wolską 6, gdzie 5 sierpnia 1944 r., podczas masowej rzezi ludności Woli, została zamordowana wraz ze swym mężem Szczepanem i ponad 40 tysiącami bezbronnych mieszkańców tej dzielnicy. Dzień ten nazwano „czarną sobotą”, a sprawcami tego ludobójstwa byli: oddziały SS gen. Reinerafartha, brygady Dirlemangera i RONA. Ciała ofiar egzekucji przy ul. Wolskiej 6 zostały spalone na podwórzu tej posesji, a zebrane prochy pogrzebane na cmentarzu Powstańców na Woli (9 grób przy parkanie).

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie sygn.340.

Archiwum prywatne p. Antoniego Taczanowskiego – dokumentacja *Międzychodzkiej Księgi Śmierci*.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne”, 2014, nr 11, s. 193.

Zbiory specjalne Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu (Sygn. 2836-2838) - Wspomnienia dr. Antoniego Henke z lat 1939-1943.

Monika i Szczepan Czajkowie na podwórzu domu przy ul. Wolskiej 6 w Warszawie przed wybuchem Powstania Warszawskiego [6].

Czajka Szczepan (1883-1944) – przemysłowiec.

Urodzony 20 grudnia 1883 r. w Tarnowie (powiat poznański). Syn Macieja i Katarzyny z domu Najderek.

W latach 30-tych XX w. był właścicielem tartaku w Międzychodzie przy ul. Wigury 1. W grudniu 1939 r. został wraz z rodziną wysiedlony do Niepokalanowa, skąd trafił do Warszawy. Następnie przesiedlony na ul. Wolską 6. Tam 5 sierpnia 1944 r., podczas masowej rzezi ludności Woli, został zamordowany wraz ze swą żoną Moniką i mieszkańcami bloku przy ul. Wolskiej 109. Ciała ofiar zostały spalone na podwórzu ich posesji, a zebrane prochy pogrzebane na cmentarzu Powstańców na Woli. Imię małżonków Czajków zostało upamiętnione na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie sygn.340.

Archiwum prywatne p. Antoniego Taczanowskiego – dokumentacja *Międzychodzkiej Księgi Śmierci*.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne”, 2014, nr 11, s. 193.

Wspomnienia dr. Antoniego Henke z lat 1939-1943, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, rkps, sygn. 2836-2838.

Czekala Stanisław (1901-1941) – kupiec.

Urodził się 18 kwietnia 1901 r. w Grobi (powiat międzychodzki).

W roku 1940 został wysiedlony do Generalnego Gubernatorstwa. Osiedlił się w Białej Podlaskiej. Tam 15 lutego 1941 r. został aresztowany. Przebywał w tamtejszym więzieniu do 30 kwietnia 1941 r. Stamtąd przewieziony do więzienia w Lublinie. 1 czerwca 1941 r. deportowany do KL Auschwitz (nr 14815), gdzie został zamordowany 18 czerwca 1941 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 15.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (30.03.2014).

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 83, p. 8.

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97 (30.03.2014).

Czubiński Antoni Zdziśław (1902-1940) – starosta powiatu międzychodzkiego.

Urodzony 5 czerwca 1902 r. W drugiej połowie lat 30-tych mieszkał w Międzychodzie przy Alei Marszałka Piłsudskiego 31 m.1. Od 5 lipca 1936 r. – starosta powiatu międzychodzkiego. Aresztowany w Poznaniu i osadzony w Schwerin (Skwierzyna). 27 stycznia 1940 r. przewieziony do Fortu VII w Poznaniu. Tam został zamordowany 29 stycznia 1940 r. W oficjalnych niemieckich dokumentach przyczyną zgonu było samobójstwo przez powieszenie.

Jego imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 15.

USC Poznań – akt zgonu nr 11/1240/1940,

Dawidowski Władysław (1908-1940) – krawiec.

Urodził się 18 września 1908 r. w Międzychodzie. Syn Michała i Jadwigi z domu Groll.

Przed wybuchem działań wojennych żołnierz w plutonie wsparcia Straży Granicznej, a później dowódca punktu obserwacyjnego Obrony Przeciwlotniczej (OPL) w Międzychodzie (usytuowanego na szczycie wzniesienia, bezpośrednio za przejazdem kolejowym, przy drodze Międzychód-Wielowieś).

Aresztowany 15 maja 1940 r. w Międzychodzie. Do 10 czerwca 1940 r. osadzony w Forcie VII w Poznaniu. Deportowany kolejno do KL Neuengamme (nr 2376) i KL Dachau (nr 21 285)¹⁷. Zamordowany w obozie koncentracyjnym w Dachau 6 listopada 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci – Międzychód 1997, s. 15.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (27.04.2014).

<http://stevemorse.org/dachau/dachau> – brak wzmianki, (27.04.2014).

Dąbrowski Bogdan (1906-1945) ps.

„Kret” – księgowy, żołnierz AK, inspektor rejonowy Inspektoratu „Zachód”.

Urodzony 6 kwietnia 1906 r. w Czerniejewie. Syn rachmistrza Marcina (zmarłego w Ameryce) i Heleny z domu Lipońskiej. Po ukończeniu niemieckiej szkoły ludowej od 1919 r. uczęszczał do szkoły wydziałowej w Gnieźnie i odbył kursy handlowo-księgowe. Do służby w Wojsku Polskim nie został powołany. Od roku 1928 zamieszkał w Sierakowie przy ul. 8-Stycznia 3 (I piętro). Do września 1939 r. był właścicielem biura rachunkowo-księgowego. Członek Stronnictwa Narodowego. Aktywny uczestnik życia kulturalnego i towarzyskiego w Sierakowie. Aktor i reżyser sztuk teatralnych wystawianych przez zespoły amatorskie. Wiceprezes Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”.

¹⁷ *Międzychodzka Księga Śmierci* – podaje również nr 10887 - Dachau.

Od grudnia 1939 r. został księgowym i pełnomocnikiem właściciela w Firmie Budowy Dróg i Mostów „Erich Neugebauer” z siedzibą w Sierakowie (ul. Nowa i Wroniecka), posiadającej swe oddziały w Poznaniu, Ostrowie Wlkp. Krotoszynie, a także we Lwowie i Śniatyniu. W 1941 r. utworzył wspólnie z bratem Marianem lokalną organizację konspiracyjną. Poszukiwał kontaktów z ZWZ/AK. Zaprzysiężony do Armii Krajowej 3 lipca 1942 r. przez kpt. Jana Kamińskiego, pełnił początkowo obowiązki komendanta Obwodu Międzychód „Mina”. 11 listopada 1942 r. mianowany podporucznikiem czasu wojny i przekazany do dyspozycji ppor. Leopolda Marciniaka ps. „Kaufman”.

Latem 1943 r. zorganizował w Sierakowie lokal odprawowy dla Sztabu Okręgu Poznańskiego A.K. Od 1 września 1943 r. inspektor rejonowy Inspektoratu „Zachód”. Legalizował zatrudnienie w charakterze stróża nocnego komendanta Okręgu Poznańskiego A.K. – płk Henryka Kowalówki ps. „Zrąb” w oddziale Firmy „E. Neugebauer” w Ostrowie Wlkp. Organizował wyjazdy inspekcyjne komendanta okręgu na terenie podległego mu Inspektoratu. W mieszkaniu swym, przy ul. Zamkowej 8 (II piętro), stworzył zakonspirowaną siedzibę inspektoratu.

8 sierpnia 1944 r., w ramach akcji „Apfelbach”, został aresztowany przez gestapo przybyłe z Poznania. Po aresztowaniu przewieziony został do Chodzieży na konfrontację z Bronisławem Maronem ps. „Mars”. 9 sierpnia 1944 r. przetransportowany do Poznania, do siedziby gestapo w „Domu Żołnierza”, gdzie poddano go brutalnemu śledztwu. W obozie karno-śledczym w Żabikowie został osadzony dopiero 18 sierpnia 1944 r. 23 stycznia 1945 r. był ewakuowany ostatnim transportem kolejowym do K.L. Sachsenhausen (nr obozowy 127 973), a 4 lutego 1945 r. przeniesiony do K.L. Buchenwald (nr obozowy 11 694), gdzie zmarł dnia 5 marca 1945 r. w szpitalu obozowym.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu oraz na tablicy umieszczonej na frontonie domu przy ul. Zamkowej 8 w Sierakowie. Nazwisko jego figuruje również na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Rodzina: żona Leokadia Waleria z domu Śliwińska (1905-1981) była represjonowana po aresztowaniu męża. Dzieci: Krystyna (1929-1987), Maria (1931-2008), Stefania (1934-2011) i Michał (1937-2010).

Źródła:

USC Sieraków, Akt zejścia nr 49/1947, sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 25 lipca 1947 r. (Sygn. akt III Zg.24/47).

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 16.

Uczestnictwo Sierakówian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 28, 35, 40-47.

W konspiracji wielkopolskiej... opr. Zenon Szymankiewicz s. 21-23, 42, 90-95, 227, 278, 327-330, 332-333, 337-338.

Relacje i archiwa członków rodziny (2008).

Korespondencja z Internacjonaler Suchdienst Arolsen z 15.10.2007.

Polskie Państwo Podziemne w Wielkopolsce 1939-1945, t. II, s. 83.

Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej 1939-1945, Instytut Zachodni, Poznań 1998, s. 133.

Archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

Korespondencja B. Dąbrowskiego z więzienia do żony (3 karty pocztowe z Żabikowa). „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 83, 108-110, 113-119, 123, 135-139, 145-146, 149, 176, 180, 183.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 13, 15-20, 54, 103, 112-114, 116-117, 120-122.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 82-83.

Dąbrowski Marian (1904-1944)

– urzędnik, żołnierz AK.

Urodzony 2 czerwca 1904 r. w Czerniejewie, Syn Marcina i Heleny z domu Lipońskiej. Brat Bogdana i Bronisława. Przed wojną Urzędnik Wójtostwa w Sierakowie.

Podczas okupacji zatrudniony jako pracownik biurowy w firmie E. Neugebauer. Mieszkał w Sierakowie przy ul. Kowalskiej 4. Zaprzyśiężony do AK. Pseudonim nieznan.

Aresztowany w swym mieszkaniu 8 sierpnia 1944 r. o godz. 6.00 rano. Następnie przewieziony do aresztu w Międzychodzie i siedzi-

by gestapo – Domu Żołnierza w Poznaniu (9-11 sierpnia 1944 r.). Osadzony w obozie karno-śledczym w Żabikowie. 11 października 1944 r. wywieziony do K.L. Mauthausen, gdzie został zamordowany dnia 3 grudnia 1944 r. Żył 40 lat.

Żonaty z Zofią Piechocką z Mościejewa, dzieci: Małgorzata Pisarska (1933) i Janusz (1934). Rodzina jego po wojnie mieszkała w Międzychodzie.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu oraz na tablicy umieszczonej na frontonie domu przy ul. Zamkowej 8 w Sierakowie. Nazwisko jego figuruje również na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 16.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 28, 35 i 46.

Relacje członków rodziny.

W konspiracji wielkopolskiej... opr. Zenon Szymankiewicz s. 42, 94 i 332..

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 83, 108, 119, 137, 140, 149, 176, 183.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 20, 54.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 85.

Dembowska Henryka z d. Sokołowska (1893-1942) – społeczniczka, gorliwa patriotka, matka 5 dzieci, organizatorka Oddziału Łączności KG ZWZ.

Urodziła się w Brzeźcach nad Pilicą w powiecie radomskim 22 kwietnia 1893 r. jako najstarsza córka Wojciecha Sokołowskiego i Stefanii z Bagniewskich. W 1911 roku ukończyła słynne gimnazjum Panien Jadwig (J. Kowalczykówny i J. Jawurkówny). Studiowała historię na Uniwersytecie Warszawskim. W czasie I wojny była czynna w PPS – Frakcji Rewolucyjnej i w POW. 26 października 1918 roku wyszła za mąż za Włodzimierza Dembowskiego, również członka POW i żołnierza

Legionów. W latach międzywojennych oprócz zajmowania się swoimi dziećmi zawsze była czynna w pracy społecznej. Początkowe lata małżeństwa spędziła w Warszawie. W latach trzydziestych zamieszkała z dziećmi w Międzychodzie, gdzie została przewodniczącą ZPOK (Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet). Tu też organizowała (bez dotacji państwowych) dożywianie w szkołach dla dzieci z ubogich rodzin. Mąż w stopniu porucznika był komendantem powiatowym Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego. Pracę zawodową łączył zawsze z pracą społeczną. Od 1936 r. został komisarzem Straży Granicznej w Grajewie. Tam zmarł na serce w 1937 roku. Zmarły odznaczony był potrójnie Krzyżem Walecznych, Krzyżem Niepodległości i Odznaką I Brygady.

Po śmierci męża walczyła o byt rodziny. Wykarmienie, utrzymanie i wykształcenie pięciorga dzieci z emerytury po mężu nie było sprawą prostą. Dzięki wrodzonej zaradności w szybkim tempie ustawiła finanse rodziny poprzez uzyskanie koncesji na hurtownię tytoniową w Warce.

W czasie II wojny światowej zaangażowana w konspiracji. Od października 1939 roku, pracowała w służbie Oddziału Łączności Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej. Aresztowana 15 maja 1941 roku wraz z córką Małgorzatą, więziona na Pawiaku działała w więziennej siatce łączności konspiracyjnej i w pracy kulturalno-oświatowej. Wywieziona do Ravensbrück 22 września 1941 roku. Tam rozstrzelana wraz z córką Małgorzatą 25 września 1942 roku. Tak chwile przed egzekucją wspomina jedna ze współwięźniarek¹⁸:

Kiedy Dembowskie szły na śmierć słyszałyśmy, jak przed przyjazdem „szarej miny” śpiewały w bunkrze Serdeczna Matko i Boże coś Polskę. Po wyjściu z bunkra [jedna z współwięźniarek] Janina Borkowska podrzuciła kartkę. Kartka była pisana w pewnych odstępach tego tragicznego dnia: O trzeciej podano nam w szklance płyn biały do wypicia – odmówiłyśmy. Jesteśmy spokojne, rozmawiamy o naszych rodzinach, teraz będziemy się modliły... Jak dołąd nic – ciągle czekamy... A więc stało się. Będziemy rozstrzelane. Przed chwilą odczytano nam wyrok śmierci. Jesteśmy spokojne...

¹⁸ Wińska Urszula, *Zwyciężyły wartości: wspomnienia z Ravensbrück*, Wydawnictwo Morskie 1985 s. 72.

Gdy odezwie się syrena na apel, będziemy wiedziały, że zaraz pojedziemy... Módlcie się za nas... Żegnajcie... Teraz będziemy się modliły. Następowały podpisy. Pierwszy był Borkowskiej.[...]

Gożą patriotka i troskliwa matka dobrze wychowała swe dzieci:

- Katarzynę (ur. 1919) – siostrę zakonną, Franciszkanę Słuźebnicę Krzyża z Lasek,
- Małgorzatę (1922-1942) – rozstrzelaną wraz z nią 25 września 1942 r.,
- Franciszka (ur. 1924) – inżyniera geologa,
- Piotra (ur. 1925) – profesora mediewistyki romańskiej na University of Chicago,
- Bronisława (ur. 1927) – kapłana, biskupa włocławskiego.

Jej imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

H. Dembowska, *W radości i cierpieniu – wspomnienia, wiersze, modlitwy, świadectwa dzieci*, Włocławek 1997 r.

Kronika Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie.

Z pamiętnika Międzychodzianki – Międzychód 2006.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 5.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (23.04.2014).

Dembowska Małgorzata (1922-1942)

– uczennica, łączniczka ZWZ.

Urodziła się 26 lutego 1922 r. w Warszawie. Córka Włodzimierza i Henryki z domu Sokołowskiej. Uczennica Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie.

Wiosną 1940 r. zdała maturę na tajnych kompletach w gimnazjum i liceum Panien Jadwig.

W konspiracji była łączniczką Związku Walki Zbrojnej. Aresz-

towana wraz z matką 15 maja 1941 r. w Warszawie za posiadanie ponad 200 egzemplarzy konspiracyjnych wydawnictw. Była więziona na Pawiaku w celi małoletnich. Mimo tortur nie wydała konspiracyjnych tajemnic. Po bezskutecznym śledztwie 22 września 1941 r. wywieziona została wraz z matką do obozu koncentracyjnego w Rawensbrück.

Jej wyjątkowa postawa została dostrzeżona i przetrwała w relacjach towarzyszek niedoli, uwiecznionych na kartach książki Urszuli Wińskiej *„Zwyciężyły wartości”* (Gdańsk 1985):

„Małgosia Dembowska była po maturze. Przywieziona została transportem wrześniowym w 1941 roku z Pawiaka, razem z ciotką i matką – nauczycielką historii. 24 września 1942 roku wywołano na apelu wieczornym osiem kobiet z tego transportu. Były to: Janina Borkowska, Jadwiga Bosko, Henryka Dembowska, Zenobia Kierska, Wanda Polakowska i Anna Ryglewska. Małgosi nie było w bloku, pracowała w kolumnie za bramą i jeszcze nie wróciła. Wszystkie wywołane zaprowadzono do bunkra, a egzekucję odłożono na dzień następny. Małgosia spędziła noc z koleżankami na trzeciaku. Oto co pisze jedna z nich: „Małgosia żegnając się z nami przed egzekucją, zostawiła nam w spadku, dziś już historyczne słowa: „Wiem, że wielu rzeczy jeszcze nie umiem, ale jedno co dobrze potrafię, to umrzeć”.

I pomyśleć, że powiedziała to dziewczyna osiemnastoletnia, która niezwykle kochała życie.” W jej ubraniu koleżanki po egzekucji znalazły kartkę „Idziemy na śmierć spokojne. Te które wrócą do Ojczyzny, będą pracowały dla niej za nas i za siebie. Niech żyje Polska”.

Egzekucja miała miejsce 25 września 1942 r.

Jej imię zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Suplement – Międzychód 2004 r. s.9.

H. Dembowska, *W radości i cierpieniu – wspomnienia, wiersze, modlitwy, świadectwa dzieci*, Włocławek 1997 r.

Kronika Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie. *Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987*, s. 5.

W. Kiedrzyńska, *Ravensbrück, kobiece obóz koncentracyjny*, Warszawa 1961.
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (23.04.2014).

Dembski Kazimierz (1880-1943) – robotnik.

Urodzony 16 lutego 1880 r. we wsi Rosko (powiat jarociński). Syn Wojciecha i Małgorzaty. Mieszkaniec Międzychodu. Aresztowany 10 marca 1943 r. w Erfurcie. Osadzony w więzieniu Neuburg, gdzie zmarł 4 października 1943 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 16.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (22.03.2014).

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 19 kwietnia 1947 r. (Sygn. III Zg.36/47).

USC Międzychód, Akt zejścia nr 38/1947.

Domik Antoni (1904-1943) – kupiec.

Urodzony 12 stycznia 1904 r. w Słocinie (powiat grodziski). Syn Marcina i Józefy z domu Włodarczyk. Mieszkaniec Łowynia (powiat międzychodzki).

Aresztowany 14 września 1941 r.¹⁹ w Łowyniu. Początkowo przetrzymywany w areszcie w Międzychodzie. 21 października przeniesiony do więzienia policyjnego przy ul. Młyńskiej w Poznaniu. Od grudnia 1941 r. przebywał w więzieniu w Rawiczu, a następnie w KL Mauthausen, gdzie zmarł 3 kwietnia 1943 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 17.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (21.05.2014).

USC Mauthausen II – Akt zgonu nr 4047/1943 z dnia 22 kwietnia 1943 r.

Dominiczak Antoni (1909-1940) – nauczyciel.

Urodzony 8 czerwca 1909 r. w Chomęcicach (powiat poznański), syn Antoniego i Elżbiety z Szaroszyków. Absolwent seminarium nauczycielskiego w Wolsztynie i Szkoły Podchorążych Rezerwy

¹⁹ APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn.340 – podają datę aresztowania: 12.09.1941 r.

Piechoty w Zambrowie (1933). Nauczyciel w Szkole Powszechnej w Strzyżminie, a następnie we wsi Orle (gmina Chrzypsko Wielkie). Podporucznik rezerwy (mianowany 24 grudnia 1935 r.), przydzielony do 57. Pułku Piechoty Wielkopolskiej w Poznaniu (57 ppw). W trakcie działań wojennych dostał się do niewoli sowieckiej. Przebywał w obozie jenieckim w Kozielsku. Rozstrzelany w Katyniu w kwietniu 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 17.

<http://www.katedrapolowa.pl/ofiary.php>. (21.05.2014).

KATYŃ. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego, Warszawa 2000, s. 112.

Dorn Konrad (1912-1949)

Urodzony 20 kwietnia 1912 r. w Chrzypsku Wielkim (powiat międzychodzki). Syn Oskara i Anny. Kawaler. Mieszkaniec Chrzypiska Wielkiego. Zmarł 8 czerwca 1949 r. w Międzychodzie.

Źródła:

Doniesienie Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Międzychodzie z dnia 09.06.1949 r. (L.dz. 656/49).

USC Międzychód, akt zgonu 42/1949.

Dreczka Alojzy

Aresztowany 4 listopada 1939 r. w Ryżynie. Do 6 listopada przebywał w areszcie w Chrzypsku Wielkim, a następnie w Międzychodzie. Przewieziony do obozu przejściowego w Skwierzynie (Schwerin). Stamtąd, najprawdopodobniej w połowie stycznia 1940 r., został wywieziony przez Niemców do pobliskiego lasu i zastrzelony. Datę śmierci określono na grudzień 1939 r. lub styczeń 1940 r.

Źródła:

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 65-67.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (21.05.2014).

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 35.

Dreczka Kazimierz (1910-1939) – rolnik.

Urodzony 26 lutego 1910 r. w Ryżynie (powiat międzychodzki).

Aresztowany 4 listopada 1939 r. w Ryżynie. Do 6 listopada przebywał w areszcie w Chrzypsku Wielkim, a następnie w Międzychodzie. Przewieziony do obozu przejściowego w Skwierzynie (Schwerin). Stamtąd został wywieziony przez Niemców do pobliskiego lasu i zastrzelony. Datę śmierci określono na styczeń 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Suplement - Międzychód 2004, s. 11.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (21.05.2014).

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 35.

Drzazga Franciszek (1924-1943) – robotnik szklarski, żołnierz ZWZ

Urodzony 20 marca 1924 r. w Sierakowie – syn Katarzyny Szałata, niezamężnej robotnicy zamieszkałej w Sierakowie. Usynowiony przez Stanisława Drzazgę.

Podczas okupacji aktywny uczestnik konspiracji antyniemieckiej. Członek grupy konspiracyjnej dowodzonej przez jego ojca – Stanisława Drzazgę. W marcu 1943 r. uczestniczył we włamaniu do magazynu formacji „Technische Nothilfe” w Sierakowie. W sierpniu 1943 r. raniony w twarz podczas strzelaniny pod Kwiejcami. Ujęty i doprowadzony do szpitala w Sierakowie, opatrzony, a następnie poddany brutalnym przesłuchaniom. Osadzony w Stammlager Posen. 12 października 1943 r. postawiony przed Sondergericht 4 w Poznaniu. Uznany winnym i skazany na karę śmierci. Stracony 9 listopada 1943 r. w więzieniu przy ul. Młyńskiej w Poznaniu. Miał lat 19. Pochowany w miejscu nieustalonym.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 17.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 25, 28, 35.

Odpis aktu urodzenia USC Sieraków nr 42/24.

W konspiracji wielkopolskiej... opr. Zenon Szymankiewicz s. 93.

Odpis zupełny aktu zgonu wydany na nazwisko Drzazga Franciszek przez USC w Poznaniu (wpis 3757/1943/P).

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 83, 132-134.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 18-19.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 86-87.

Relacja p. Mieczysława Jaskuły z Sierakowa.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (21.05.2014).

Jastrząb Łukasz, *Ofiary niemieckiego terroru i działań wojennych 1939-1945 zarejestrowane w księgach zgonów Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu*, Poznań 2015 [mps w druku].

Drzazga Stanisław (1897-1943) – robotnik, żołnierz ZWZ.

Urodzony 25 kwietnia 1897 r. w Klonowie (powiat sieradzki). Syn robotnika Józefa Drzazgi i Marianny z domu Trzeciak, zamieszkałych w Mianowicach (powiat kępiński). Przybył do Sierakowa w związku z podjęciem pracy przy wyrębie Puszczy Noteckiej zagrożonej inwazją sówki chojnowki. 24 grudnia 1925 roku poślubił Katarzynę Szałata, zamieszkałą w Sierakowie, a urodzoną 22 maja 1899 w Wierzejach (powiat szamotulski), córkę robotnika Wojciecha Szałaty i zmarłej żony jego Michaliny z domu Maćkowiak. Równocześnie uznał za swoje własne, urodzone 20 marca 1924 r. w Sierakowie dziecko płci męskiej o imieniu Franciszek.

Podczas okupacji przymusowy robotnik rolny w Tucholi i aktywny członek konspiracji ZWZ. Kierował grupą konspiracyjną działającą na terenie Puszczy Noteckiej²⁰, która w marcu 1943 r. dokonała włamania do magazynu formacji „Technische Nothilfe” w Sierakowie.

W sierpniu 1943 r., podczas strzelaniny pod Kwiejcami, został śmiertelnie postrzelony w twarz. Podczas okazania jego zwłok żonie ta nie zidentyfikowała ich jako ciała swego męża.

²⁰ Porównaj: „Oddział Drzazgi/Bukowskiego” – „SZH” 10 s. 28-32.

5 sierpnia 1943 r. w Sierakowie odbył się jego pogrzeb, w dokumentacji cmentarnej i USC błędnie odnotowany jako Szczepana Kołodzieja. Miejsce pochówku dotychczas nie zostało zlokalizowane.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 17-18.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 25, 29, 35.

Odpis Aktu Małżeństwa USC Sieraków nr 40/1925.

Relacje członków rodziny i mieszkańców Puszczy Noteckiej.

W konspiracji wielkopolskiej... opr. Zenon Szymankiewicz s. 93.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 83, 132-134.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 18-19.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 87-88.

Relacja p. Władysława Kołodzieja z Lubiawowa.

Wpis w „Liber Mortuorum” parafii sierakowskiej, s. 92, p. 51/43.

Akt zgonu wystawiony w Dratzig (Drawsko) nr 68/43.

Relacja p. Mieczysława Jaskuły z Sierakowa.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (21.05.2014).

Drzymała Franciszek

Mieszkaniec Międzychodu. Aresztowany.

Zaginął bez wieści. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Duda Andrzej (1883-1944) – leśniczy.

Urodzony 28 listopada 1883 r. Mieszkaniec Sierakowa.

Wysiedlony do Generalnego Gubernatorstwa w roku 1940.

Aresztowany przez żandarmerię niemiecką 6 maja 1944 r. we wsi Wola Kopcowa (powiat kielecki). Od 20 maja 1944 r. przebywał w więzieniu w Kielcach. Wywieziony w nieznanym kierunku. Zaginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 18.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> – brak wzmianki. (21.05.2014).

Dziekan Michał –listonosz.

Mieszkaniec gminy Kwilcz. Zaginął po aresztowaniu.

Brak dodatkowych ustaleń.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

[http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie - brak wzmianki. \(21.05.2014\).](http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie - brak wzmianki. (21.05.2014).)

Faberski Józef (1917-1943) – rolnik, podoficer WP.

Urodził się 26 stycznia 1917 r. w Sierakowie. Był synem Melchiora i Balbiny z domu Cichosz. Mieszkał początkowo w Marianowie, a następnie w Białokoszu. Rolnik. Żołnierz 7. Pułku Strzelców Konnych w Poznaniu (7 psk). Odbył w nim służbę nadterminową w latach 1934-1939. Zwolniony w kwietniu 1939 r., a następnie zmobilizowany w sierpniu tegoż roku. Uczestniczył w walkach 7 psk. W okolicach Warszawy wzięty do niewoli, a następnie osadzony w obozie jenieckim w Alzacji. Stamtąd skierowany do pracy przymusowej w rolnictwie w miejscowości Obersubach. Prowadził gospodarstwo rolne Niemca o nazwisku Schmitt – inwalidy wojennego z I wojny światowej. Tam poznał córkę gospodarzy Helenę, nauczycielkę w miejscowej szkole, z którą miał syna Franza Josefa.

W wyniku donosu jesienią 1943 r. aresztowany i osadzony w obozie koncentracyjnym Mauthausen za odmowę podpisania listy VD.

Zachował się jego ostatni list z obozu następującej treści:

Kochany Ojcze!

O moich ostatnich latach dużo by opowiadać, ale ja chcę napisać to co najważniejsze. Tutaj w obozie namawiają mnie żebym zmienił nazwisko z Faberski na Faber i podpisał folkslistę, a znów będę wolny i może wrócę do Schmittów. Ale ja moi drodzy nie mogę – byłem żołnierzem! Co jednak zmienilby mój podpis? Albo umrę

w obozie, albo wystaliby mnie na front i musiałbym walczyć po stronie Niemców. Ja jednak jestem Polakiem i Polakiem pragnę pozostać! O dziecku nie mogę nic napisać. Żegnajcie Kochani i pamiętajcie o mnie.

Wasz Józef.

Józef Faberski zamordowany został 26 października 1943 r. w obozie koncentracyjnym Mauthausen II w wieku lat 26.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Wypis z księgi urodzeń nr 7/1917 – USC Sieraków.

Relacja siostry Weroniki Lipczak z d. Faberskiej –*Pojezierze* nr 162 (marzec 2005) s. 16-17.

Akt zgonu wystawiony przez władze obozowe 16 listopada 1943 – kopia w posiadaniu Redakcji „SZH”

Zdjęcie udostępnione przez p. Bogdana Fiklewicza.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 14-15.

Fac Klemens (1905-1940) – urzędnik.

Urodzony 23 listopada 1905 r. w Bydgoszczy. Syn Mikołaja.

Sekretarz Gminy w Międzychodzie.

Aresztowany 27 września 1939 r. w Międzychodzie. Przetrzymany w miejscowym areszcie do 3 listopada 1939 r. Przetransportowany następnie do obozu zbiorczego w Skwierzynie. Stamtąd wywieziony do Fortu VII w Poznaniu, gdzie został rozstrzelany 27 stycznia 1940 r., jak stwierdza akt zgonu – po uprzednim wyroku śmierci. Pochowany w miejscu nieznanym.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 18.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (21.05.2014).

USC Poznań – akt zgonu nr P 630/1941.

Frąckowiak Czesław (1896-1942) – powstaniec wielkopolski.

Urodzony 2 czerwca 1896 r. w Zieleńcu. Powstaniec wielkopolski 1918/1919.

Aresztowany 10 maja 1941 r. Osadzony w Forcie VII. 10 marca 1942 r. przekazany do KL Auschwitz. Tam zginął 21 sierpnia 1942 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 18.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (27.05.2014).

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97 – nie występuje (27.05.2014).

Fronda Kletyn Zygmunt (1922-1944) – gimnazjalista, harcerz Szarych Szeregów.

Urodzony 26 kwietnia 1922 r. w Sierakowie – syn Wincentego, sekretarza miejskiego i Ewy z domu Lamcha. Uczeń Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. H. Świącickiego w Międzychodzie i harcerz tamtejszej I DH im. Tadeusza Kościuszki.

Podczas okupacji, po przesiedleniu, zamieszkał z rodzicami przy ul. Kowalskiej w Sierakowie. Członek miejscowego środowiska Szarych Szeregów. Zaprzyjaźniony z Józefem Hoffmannem. Aresztowany 10 lutego 1944 r. z nieustalonych powodów. W okresie poprzedzającym aresztowanie ukrywał się w zabudowaniach gospodarczych i stodołach. Więziony w obozie karnym poznańskiego gestapo w Żabikowie, a następnie osadzony w obozie Gross Rosen, gdzie zmarł. Data i okoliczności jego śmierci nie zostały ustalone. Rodziny nie założył.

Źródła:

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 29.

Archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 83.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 89.
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.05.2014).
Odpis zupełny aktu urodzenia nr 77/1922 – USC Sieraków.
Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 19.
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Furmaniak Tadeusz (1914-1943).

Urodzony 10 września²¹ 1914 r. w Będzitowie (powiat inowrocławski). Syn Marcina. Aresztowany 1 listopada 1941 r. w Lewicach (powiat międzychodzki). Osadzony w więzieniu w Rawiczu, gdzie zmarł 17 stycznia 1943 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 18.
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.05.2014).

Galka Kazimierz (1888-1942) – ksiądz katolicki.

Urodzony 7 stycznia 1888 r. w Poznaniu. Święcenia kapłańskie otrzymał 19 grudnia 1914 r. w Gnieźnie.

Sprawował kolejno funkcje duszpasterskie:

- Poznań – parafia pw. Najświętszego Serca Jezusa i Św. Floriana (1915-1915) – wikariusz,
- Poznań – Szpital Przemienienia Pańskiego Siostry Szarytki (1915- 1916) – kapelan,
- Ostroróg (1916-1919) – wikariusz,
- Wilczyna (1919) – wikariusz,
- Duszniki (1919-1920) – wikariusz,
- Wilczyna (1920 - 1921) – wikariusz,
- Leszno , Chodzież (1921) – wikariusz,
- Lwówek (1921-1923) – wikariusz,
- Lewice i Łowyń (1923-1935) – administrator,
- Osieczna (1935-1940) – proboszcz.

Członek zwyczajny Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1916-1932). Działacz Towarzystwa Czytelni Ludowych. Budowniczy Kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Łowyniu (1925-1929).

²¹ *Międzychodzka Księga Śmierci* podaje datę: 9.10.1914 r.

Aresztowany w roku 1940 w Osiecznej (niem. Storchnest). Więzień Fortu VII w Poznaniu i KL Sachsenhausen. 14 grudnia 1940 przywieziony do obozu koncentracyjnego Dachau (nr 22645), gdzie zginął 1 sierpnia 1942 r.

Imię jego zostało upamiętnione na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.05.2014).

<http://stevemorse.org/dachau/dachau> - brak wzmianki. (27.05.2014).

<http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=992>.
(27.05.2014).

S. Żarna, *Dzieje parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Łowyniu*, Międzychód 1998, s. 50.

Poczet członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk 1857-2007 pod red. A. Pihan-Kijasowej, Poznań 2008, s. 153-154.

Garstecki Jan Andrzej (1921-1944)
ps. „Robotnik” – gimnazjalista, żołnierz
NOW/AK²².

Urodził się 10 listopada 1921 r. w Sierakowie, w rodzinie Wincentego, farmaceuty i Zofii z domu Adamskiej²³. Od roku 1932, zgodnie z tradycją rodzinną, został uczniem Gimnazjum Marii Magdaleny w Poznaniu i harcerzem najstarszej w Wielkopolsce 15 Poznańskiej DH im. Romualda Traugutta. Uczestniczył w wielu wycieczkach i obozach na terenie całego kraju (w tym do Gdyni, Rozewia, Gdańska, Spały, Krakowa, Gór Świętokrzyskich, Katowic i Magórki k. Bielska-Białej).

Realizowana wówczas reforma szkolnictwa średniego dotychczasowy jednolity system nauczania w gimnazjach, aż do uzyskania świadectwa maturalnego, rozbiła na 2 etapy: gimnazjalny i licealny.

²² NOW/AK – Narodowa Organizacja Wojskowa, w 1942 r. scalona z Armią Krajową.

²³ Niepełny biogram Jana Garsteckiego zamieszczono już w „Sierakowskich Zeszytach Historycznych” 4, 2009, s. 56-57.

Po zakończeniu pierwszego z tych etapów rodzice zdecydowali o przeniesieniu Janka Garsteckiego do Prywatnego Liceum Koedukacyjnego Miasta Międzychodu im. Heliodora Świącickiego. Wychowawczynią jego klasy była polonistka mgr Antonina Kotkowska, a w momencie wybuchu wojny był uczniem II klasy licealnej.

12 grudnia 1939 r. wraz z rodzeństwem i rodzicami został wysiedlony do Niepokalanowa, a następnie przesiedlony do Milanówka. Podjął naukę na zorganizowanych tajnych kompletach i zdał egzamin maturalny. Równocześnie przystąpił do Narodowej Organizacji Wojskowej (NOW), złożył przysięgę i przyjął ps. „Robotnik”. Niebawem uzyskał skierowanie na kursy podoficerskie, które ukończył z wyróżnieniem. W listopadzie 1942 r. oddelegowany został do Wojennej Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty²⁴. Po jej ukończeniu, w czerwcu 1943 r., uzyskał stopień plut. pchor. i nominację na dowódcę 50 plutonu AK w Grodzisku Mazowieckim, w składzie 10. Pułku Piechoty Armii Krajowej. Dowodził formacją liczącą 145 żołnierzy.

W wyniku zdrady jednego z członków konspiracji, plut. podchorąży Jan Garstecki został w dniu 10 sierpnia 1944 r., podczas dokonanej obławy, ujęty wraz z 4 żołnierzami AK. Stanowili oni uzbrojoną osłonę zakonspirowanego magazynu broni mieszczącego się w piwnicach wznoszonej dopiero willi na obecnej ulicy Wojska Polskiego w Milanówku-Letnisku.

Grożąc rozstrzelaniem okolicznej ludności, zgromadzonej siłą w pobliżu i ustawionej przed lufami karabinów maszynowych, funkcjonariusze SS i żołnierze Wehrmachtu zmusili załogę magazynu do poddania się. Po wyprowadzeniu na zewnątrz wszyscy ujęci zostali skrępowani drutem, a następnie zastrzeleni z broni krótkiej strzałem w tył głowy. Ich zwłoki wrzucone zostały do budynku, który podpalono. Zwęglone szczątki ciała pochowano we wspólnej mogile na cmentarzu w Milanówku. Miejsce zbrodni upamiętniono krzyżem i tablicą²⁵.

²⁴ T. Sowiński *Jedwabna konspiracja*, Warszawa 1988 r., s. 29 i 36-37, 52, 140.

²⁵ Szczegółowe relacje i liczne fotografie tego dramatu można znaleźć na internetowych stronach historycznych miasta Milanówek.

Zginął w wieku lat 23. Imię jego upamiętnione zostało także na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu oraz na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 29.

Archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 53-57.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne”, 2014, nr 11, okładka II oraz s. 140-142, 177.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.05.2014).

Odpis zupełny aktu urodzenia nr 77/1922 – USC Sieraków.

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 68.

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie.

80 lat Liceum Ogólnokształcącego w Międzychodzie. Suplement do monografii szkoły wydanej z okazji 70-lecia jej istnienia, Międzychód 2007, s. 3.

Gawroński Szczepan – rolnik.

Mieszkaniec Sierakowa.

Zginął w Neustadt (Niemcy) w 1942 r. Brak bliższych ustaleń.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 19.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (27.05.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Gendera Józef – lat 19.

Zginął w Netzeband (Niemcy).

Źródła:

Relacja rodziny.

Gładysz Bronisław Hieronim

(1892-1943) – ksiądz katolicki.

Urodzony 3 września 1892 r. w Sierakowie w rodzinie piekarza Antoniego i Teodozji z Sokołowskich. Maturę zdał w Gimnazjum w Gnieźnie w roku 1911. Przez cały okres nauki był członkiem Towarzystwa Tomasza Zana. Święcenia kapłańskie otrzymał 16 lutego 1916 r. Kapelan w Powstaniu Wielkopolskim

1918-1919. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej.

Dr hab. filologii klasycznej, docent Uniwersytetu Poznańskiego – wykładowca łaciny średniowiecznej, muzykolog. Od roku 1922 proboszcz parafii pw. św. Antoniego Padewskiego w Poznaniu (Starołęka). Członek zwyczajny PTPN w latach 1928-1943 (sekretarz Komisji Teologicznej). Ceniony za prawość charakteru i osobistą odwagę. Autor ponad 50 prac naukowych. Ks. Bronisław Gładysz wykładał również psalmologię i hymnologię łacińską na tymże Uniwersytecie Poznańskim. Pełnił funkcję kapelana kombatantów Powstania Wielkopolskiego.

Podczas okupacji niemieckiej współpracował z konspiracyjnym Stronnictwem Narodowym, a od listopada 1939 r. członek Narodowej Organizacji Bojowej. Aresztowany 18 lipca 1941 r. przez gestapo. Przebywał w Forcie VII w Poznaniu, więziony we Wronkach, Rawiczu, Zwickau i obozie koncentracyjnym w Mauthausen-Gusen, gdzie zginął 19 czerwca 1943 r.

Posiada ulicę swego imienia w Legnicy, mimo że nigdy nie prowadził tam działalności duszpasterskiej ani naukowej. Upamiętniony również na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu.

Źródła:

Materiały archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

<http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=1090>. (27.05.2014).

Wielkopolski słownik biograficzny, Warszawa-Poznań, 1981, s. 207.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (27.05.2014).

M. Paluszkiwicz i J. Szews *Słownik biograficzny członków tajnych towarzystw gimnazjalnych w Wielkim Księstwie Poznańskim 1850-1918*, Poznań 2000, s. 70.

Poczet członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk pod red. A. Pihan-Kijasowej, Poznań 2008, s. 159.

Gojtko Jan (1899-1942).

Urodzony 29 sierpnia 1899 r. w Dormowie (powiat międzychodzki). Syn Jana i Władysławy z domu Mizgajaska. Robotnik zamieszkały w Kamionnie.

Skazany wyrokiem niemieckiego sądu na karę śmierci za „szpiegostwo przeciwko państwu niemieckiemu”. Stracony został 20 czerwca 1942 r. w więzieniu Berlin-Plötzene.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 19.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (29.05.2014).

Lista straconych w więzieniu Berlin-Plötzen – w zbiorach dr. Rafała Sierchuły.

Gorsiński Józef (1921-1940) – rolnik.

Urodzony 25 stycznia 1921 r. w Ryżynie (powiat międzychodzki).

Aresztowany 4 listopada 1939 r. w grupie 9 mieszkańców Ryżyna. Do 6 listopada 1939 r. przetrzymywany w areszcie policyjnym w Chrzypsku Wielkim. Następnie przewieziony do aresztu w Międzychodzie, gdzie został dotkliwie pobity. Następnie przetransportowany do obozu przejściowego w Skwierzynie. W połowie stycznia 1940 r. wywieziony do okolicznych lasów, gdzie został rozstrzelany w grudniu 1939 r. lub w styczniu 1940 r. Miejsca pochówku nie ustalono.

Źródła:

Archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 65-67.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.05.2014).

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945 – województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 35.

Górny Wojciech (1903- 1940).

Urodzony 23 kwietnia 1903 r. we wsi Duszno (powiat mogileński). Syn Jana i Stanisławy z domu Gogołkiewicz. Mieszkaniec Międzychodu.

Aresztowany 6 marca 1940 r. w Rathstube (powiat tczewski).

Przebywał w KL Mauthausen-Gusen (nr 23182). Tam zmarł 7 listopada 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 19.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (27.05.2014).

Górny Władysław

Rolnik z Kaczlina. W roku 1940 zaginął bez wieści.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> – brak wzmianki. (23.05.2014).

Górski Michał ps. „Żyto” (1919-1945)
– rolnik, oficer WP i Armii Krajowej.

Urodził się 6 czerwca 1910 r. w Pleaszewie. Syn rolnika Wojciecha i Katarzyny z domu Walkowiak. Zamieszkały we wsi Bielsko, potem Kolno (powiat międzychodzki). Był uczniem Szkoły Rolniczej w Międzychodzie.

Służbę wojskową odbył w 27. Pułku Ułanów im. Króla Stefana Batorego w Nieświeżu (27 p.uł.). Brał udział w wojnie obronnej we wrześniu 1939 r.

Od 1941 r. w organizacji „Muszkietierowie”, a następnie w Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej. Występował pod pseudonimami: „Zbyszek” i „Żyto”.

Mianowany zastępcą szefa kontrwywiadu na Okręg Lublin AK. Rozpracowywał obóz koncentracyjny na Majdanku i więzienie na Zamku Lubelskim. Otrzymał wówczas nową tożsamość – Zbigniew Adamkowski, ur. 23 lipca 1906 r.

W lipcu 1944 r. został aresztowany w Warszawie i osadzony na Pawiaku, a następnie wywieziony do obozu koncentracyjnego Gross Rosen. W następstwie ewakuacji trafił do obozu koncentracyjnego Nordhausen-Dora. Tutaj zginął 14 lutego 1945 r. jako Zbigniew Adamkowski (nr obozowy 12171)²⁶.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 22-24.

K. Leski, *Życie niewłaściwie urozmaicone. Wspomnienia oficera wywiadu i kontrwywiadu AK*, Warszawa 1989.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (6.04.2014 r.)

²⁶ Wg <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>: pozostaje jeszcze na stanie KL Mittelbau-Dora 17.02.1945 r. (nr 12171).

Górzyński Zygmunt (1921-1940) – rolnik.

Urodzony 25 stycznia 1921 r. w Ryżynie (powiat międzychodzki).

Aresztowany 4 listopada 1939 r. w grupie 9 mieszkańców Ryżyna. Do 6 listopada 1939 r. przetrzymywany w areszcie policyjnym w Chrzypsku Wielkim. Następnie przewieziony do aresztu w Międzychodzie, gdzie został dotkliwie pobity. Następnie przetransportowany do obozu przejściowego w Skwierzynie. W połowie stycznia 1940 r. wywieziony do okolicznych lasów, gdzie został rozstrzelany. Miejsca pochówku nie ustalono.

Źródła:

Archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 65-67.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.05.2014).

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 24.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Gracz Zygmunt (1923-1944) ps.

„Płowy Żubr”, „Włóczykij” – uczeń, instruktor harcerski, organizator ośrodka Szarych Szeregów w Międzychodzie.

Urodzony 26 kwietnia 1923 r. w Międzychodzie, syn Gardiana i Pelagii z domu Firlej. Wcześniej stracił ojca – kolejmistrza na stacji kolejowej w Międzychodzie. Uczeń Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie.

Od 10 października 1936 r. związany był z I DH im. T. Kościuszki, w której od 15 września 1938 r. sprawował funkcję drużynowego plutonu skautów. Przeszedł przeszkolenie II stopnia PW. Mianowany podharcemistrzem Związku Harcerstwa Polskiego. W roku 1939 r. otrzymał świadectwo ukończenia Gimnazjum Ogólnokształcącego z wyróżnieniem, po czym w czerwcu tegoż roku uczęszczał na kurs kierowników posterunków obserwacyjno-meldunkowych i OPL. Naukę zamierzał kontynuować w Poznaniu.

Na początku 1940 r. przebywał przez pewien czas u swego stryja, ks. Jana Gracza²⁷, w Krzyżownikach pod Poznaniem. Nawiązał wówczas kontakt z Z. Żuraszkiem i hm A. Kozłowskim. Po powrocie do Międzychodu podjął pracę w fabryce konserw „Pomona”. Organizator ośrodka Szarych Szeregów w Międzychodzie i tajnego nauczania. Ściśle współpracował z ośrodkiem Sz. Sz. w Sierakowie i Komendą Chorągwi Szarych Szeregów w Poznaniu. Wydawca gazetki konspiracyjnej, organizator „wędrujących biblioteczek”, patriotycznych wieczornic i tajnego nauczania. Zorganizował również, w sierpniu 1942 r., tajne harcerskie spotkanie odprawowe przy mogile powstańca wielkopolskiego 1918/1919, Franciszka Piechockiego, zamordowanego 10 grudnia 1939 r. przez członków *Selbstschutzu*. W latach 1942-1943 uczestniczył w organizowaniu kontaktów emisariusza Biura Zachodniego Delegata Rządu na Kraj, Edwarda Serwańskiego ps. „Mietek”, z Powiatowym Delegatem Rządu w Międzychodzie – sędzią Leonem Bernardem Jankowskim (zasięg Delegatury obejmował również powiat szamotulski i nowotomyski).

Aresztowany 7 lipca 1943 r. w Międzychodzie przez poznańskie gestapo w wyniku dekonspiracji komendy Chorągwi Wielkopolskiej Sz. Sz. Po przeprowadzonej rewizji w mieszkaniu został przewieziony do Poznania, gdzie poddano go brutalnemu śledztwu w byłym Domu Żołnierza, a następnie osadzono w kazamatach Fortu VII. W grypsie do matki pisał: *(24.XI.) Tutaj ulokowany jestem w celi 2 m pod ziemią, światło elektryczne, podłoga cementowa, prycza i deska bez siennika, ogrzewania żadnego nie ma. Bóg me zdrowie zachowuje i serdecznie za to dziękuję i proszę również dla Ciebie. Powietrza i światła dziennego od półtora miesiąca nie mamy. Powietrze wchodzi przez kratę 60x60 cm. K[ochana] M[amo] módlcie się za mnie, bo wszystko w ręku Boga i on zdecyduje, czy jeszcze raz Was zobaczę.*

17 lutego 1944 r. został wywieziony wraz z 22 wielkopolskimi instruktorami Szarych Szeregów do obozu koncentracyjnego Gross

²⁷ Ks. Jan Gracz CR – proboszcz Parafii pw. Imienia Marii w Poznaniu-Krzyżownikach (Smochowicach) w latach 1937-1941. Urodzony 20.10.1905 r. Osadzony w KL Dachau 30.10.1941 r. (nr 28063). Zmarł tam 14.08.1942 r.

Rosen²⁸ i tam w nocy z 19 na 20 lutego zamordowany, najprawdopodobniej śmiertelnym zastrzykiem. Wśród zamordowanych wraz z nim był pierwszy naczelnik Szarych Szeregów – hm. Florian Marciniak ps. „Szary”. Do matki dotarł jedynie gryps, datowany 18 lutego 1944 r., wyrzucony na stacji kolejowej w Lesznie.

Uznanie Zygmunta Gracza za zmarłego nastąpiło postanowieniem Sądu Grodzkiego w Międzychodzie w dniu 11 grudnia 1947 r. (znak III Zg 43/46), wydanym przez sędziego Leona Jankowskiego.

W lutym 1994 r. został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Armii Krajowej oraz Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami do Krzyża Zasługi dla ZHP. Jego imię nosi jedna z ulic na Os. Szarych Szeregów w Międzychodzie. Pamięć o jego ofercie uwieczniono na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu oraz Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 20-21.

Polskie Państwo Podziemne w Wielkopolsce, Poznań 2007, T. II s. 65.

W konspiracji wielkopolskiej 1939-1945, Poznań 1992, s. 32-43.

Materiały i opracowania p. T. Liberkowskiego.

Fotografia z archiwum p. T. Liberkowskiego.

Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej 1939-1945, Instytut Zachodni, Poznań 1998, s. 183.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 123.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 26, 28-31, 35, 38, 47, 50-53.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 97-98.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.05.2014).

Ocalić od zapomnienia, UTW Międzychód 2011, s. 192-195.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://stevemorse.org/dachau/dachau>. (27.05.2014).

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 11.12.1947 r, nr III Zg. 43/46.

USC Międzychód, akt zejścia nr 5/1948.

²⁸ <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> podają: data osadzenia 18.02.1944 r. (27.05.2014).

Graj Waclaw (1899-1945) – rolnik.

Urodzony 29 sierpnia 1899 r. w Lubaszu (powiat czarnkowski). Syn Romana i Józefy z domu Kazimierczak. Rolnik ze wsi Orle (gmina Chrzypsko Wielkie).

Wywieziony na przymusowe prace do Niemiec. Aresztowany 16 stycznia 1941²⁹ r. we Freibergu (k. Drezna) podczas tajnego zebrań Polaków, będących tam na robotach. Osadzony w KL Gross Rosen (nr 18742). Zginął podczas zimowej ewakuacji obozu, najprawdopodobniej w lutym 1945 r.³⁰ Miejsce śmierci i pochówku nie zostało określone.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 22.
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.05.2014).
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Graś Anna

Mieszkanca wsi Góra (powiat międzychodzki).

Deportowana na roboty przymusowe do Niemiec. Zmarła 2 kwietnia 1945 r. w Solhnitz. Bliższych okoliczności śmierci brak.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (27.05.2014).

Graś Józef (1909-1942) – rolnik.

Urodzony 3 marca 1909 r. w Mylinie (powiat międzychodzki).

Przed wojną zamieszkały w Kolonii Leńniczówka (powiat chełmski).

Zmarł 29 stycznia 1942 r. o godzinie 21.00 jako więzień Fortu VII w Poznaniu.

Wg aktu zgonu, w niemieckich księgach urzędu stanu cywilnego w Poznaniu - P 462/1942, przyczyną zgonu było zapalenie jelit i osłabienie.

²⁹ Wg *Międzychodzkiej Księgi Śmierci*: aresztowanie nastąpiło 16.01.1944 r.

³⁰ <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> podaje, że 12.02.1945 r. został zwolniony.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 21.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.05.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Gruszka Stanisław (1879-1941)

– ślusarz.

Urodzony 23 kwietnia 1879 r. w Słupi (powiat kępiński). Około roku 1900 osiedlił się w Hamburgu, gdzie pracował jako ślusarz. Po zawarciu związku małżeńskiego z Katarzyną Jarczewską (1876-1951) założyli dobrze prosperujący sklep z owocami i warzywami. W 1915 roku został powołany do odbycia służby woj-

skowej w jednostkach pomocniczych na terenie Litwy.

W roku 1925 podjął decyzję o repatriacji i zakupił gospodarstwo rolne w Kłosowicach k. Sierakowa.

Wg relacji rodziny aresztowany został w Kłosowicach³¹ w początkach roku 1940 i osadzony w obozie pracy przymusowej w Brójcach k. Międzyrzecza. Tam jeszcze zdążyły go odwiedzić żona Agnieszka i córka Elżbieta.

6 maja 1940 r. został przetransportowany do KL Dachau (nr 8010), gdzie zmarł 23 kwietnia 1941 r.

Źródła:

Relacja wnuka – Stanisława Gruszki z Poznania.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (23.05.2014).

Zaświadczenie z KZ Gedenkstätte Dachau.

³¹ Dokumentacja obozu w Dachau utrzymuje, że Stanisław Gruszka przed wojną mieszkał w Ostrowie, przy Grabowerstrasse.

Grzybowski Kazimierz (1908-1940)

– nauczyciel.

Urodzony 1 marca 1908 r. Nauczyciel historii w Szkole Powszechnej w Sierakowie. W roku 1935 wydał własnym nakładem pierwszą monografię miasta pt. „Sieraków nad Wartą. Zarys geograficzno-historyczny”.

W roku 1937 został mianowany kierownikiem szkoły w Rostarzewie (powiat wolsztyński). Tam wykazywał się

wyjątkowym zaangażowaniem w pracy społecznej i politycznej, szczególnie w Polskim Związku Zachodnim.

Po wkroczeniu Niemców, w październiku 1939 r., został aresztowany w charakterze zakładnika i osadzony w areszcie policyjnym („Rafia”) w Wolsztynie. Rozstrzelany w skrytobójczej egzekucji w okolicznych lasach – najprawdopodobniej w pierwszej połowie roku 1940.

Źródła:

Archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.05.2014).

<http://zaginieni1939-45.pl/person/16263.html>. (27.05.2014).

Orzeczenie Sądu Grodzkiego w Wolsztynie (Sygn. Zg. 57/47).

Hałuszczak Jan (1905- ?).

Urodzony 19 listopada 1905 r. w Siedlcach. Krawiec w Stokach (powiat międzychodzki). W okresie międzywojennym pełnił funkcję skarbnika miejscowego koła Stronnictwa Narodowego (SN). W latach 1940-1942 prowadził działalność konspiracyjną w strukturach Narodowej Organizacji Bojowej (NOB). Aresztowany przez gestapo. Osadzony w KL Mauthausen (nr obozowy więźnia 31758). Figuruje na listach transportowych do KL Mauthausen-Gusen. Zaginął.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (9.08.2014).

IPN Po 003/118.

Haufa Franciszek

Urodzony 4 marca 1885 r. w Kikowie (powiat szamotulski). Syn robotnika Józefa i Michaliny z domu Białas.

Aresztowany 23 listopada 1939 r. w Sierakowie. Przebywał w więzieniach: w Szamotułach, we Wronkach i w Poznaniu (ul. Młyńska). Zaginął bez wieści.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 25.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (27.05.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

USC Sieraków, Akt zejścia nr 41/1947, sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 10 czerwca 1947 r. (Sygn. III Zg.18/46).

Haufa Józef Franciszek (1921-1942) – rolnik.

Urodzony 15 marca 1921 r. w Kurnatowicach (powiat międzychodzki). Syn rolnika Stefana i Weroniki z domu Borowiak.

Aresztowany w Kurnatowicach w maju 1942 r. Przekazany do KL Gross Rosen. Tam zaginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 25.

USC Sieraków, Skrócony odpis aktu urodzenia 18/1921 .

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (17.05.2014).

Hauffa Walenty (1904-1939) – robotnik.

Urodzony 11 lutego 1904 r. w Niemierzewie. Syn Franciszka i Anny z domu Luch.

14 kwietnia 1926 r. poślubił w Sierakowie Annę Józwiak z Kurnatowic, urodzoną 29 czerwca 1901 r. w Liniach (parafia Pniewy), córkę Andrzeja i Walentyny Adamskiej. Zamieszkali w Sierakowie, gdzie Walenty Hauffa angażował się w działalność polityczną po stronie ugrupowań sanacyjnych. Był aktywnym członkiem Związku Strzeleckiego zwanego w skrócie *Strzelcem*. Pamiętany z tego, że dysponując wyjątkowymi walorami fizycznymi uczestniczył w bójkach ze swymi przeciwnikami politycznymi, co wówczas nie stanowiło incydentów odosobnionych.

W początkach września 1939 r. ukrywał się przed Niemcami na terenie Puszczy Noteckiej. 21 września 1939 r. został ujęty i aresztowany za swą przedwojenną aktywność polityczną. Przewieziony do Poznania został poddany śledztwu i osadzony w Forcie VII. Stracony 26 października 1939 r. w okolicznościach nieustalonych. Oficjalna przyczyna śmierci – zastrzelony przy próbie ucieczki.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 25.

Relacja p. Ludwika Hoffmanna z Sierakowa (25 marca 2014).

USC Poznań, Skrócony odpis aktu zgonu – II/1340/1940.

Wypis z księgi małżeństw parafii sierakowskiej – s. 158, poz. 13.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Ł. Jastrząb, *Ofiary niemieckiego terroru i działań wojennych 1939-1945 zarejestrowane w księgach zgonów Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu*, Poznań 2015 [mps w druku].

Hauza Andrzej (1890-1940) – urzędnik.

Urodzony 22 listopada 1890 r. we wsi Dębno (gmina Stęszew). Syn Marcina i Wiktorii z domu Józwiak. Powstaniec wielkopolski 1918/1919 r. Pracownik cywilny Straży Granicznej w Międzychodzie.

Aresztowany 28 września 1939 r. w Międzychodzie. Początkowo w charakterze zakładnika. Do 18 listopada 1939 r. przetrzymywany w miejscowym areszcie policyjnym, po czym wywieziony do obozu przejściowego Schwerin (Skwierzyna). 27 stycznia 1940 r. z grupą współwięźniów przetransportowany do Fortu VII w Poznaniu, gdzie tego samego dnia został rozstrzelany.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 25-26.

USC Międzychód, skrócony odpis aktu zgonu nr 13/1947 sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 4.11.1946 (Sygn. akt III Zg. 44/46).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Hudziak Jan (1882-1942) – rolnik.

Urodzony 14 maja 1882 r. w Kwilczu (powiat międzychodzki).

Mieszkaniec Kurnatowic. Aresztowany³² 10 stycznia 1942 r. Przebywał w więzieniu we Wronkach, KL Sachsenhausen i KL Ravensbrück. Zaginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 26.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (27.05.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Humbla Franciszek (1889-1940) – rolnik.

Urodzony 10 lipca 1889 r. w Kobylarni (powiat międzychodzki).

Syn Chryzostoma i Gertrudy. Sołtys gromady Chorzępowo.

Aresztowany 15 maja 1940 r. w Kobylarni. Przewieziony został do Fortu VII w Poznaniu. 27 maja 1940 r.³³ przetransportowany do KL Dachau (nr 10893), a 1 lipca 1940 r. do KL Mauthausen-Gusen. Tam został zamordowany 28 września 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 26.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (17.05.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://stevemorse.org/dachau/details.php?lastname>. (17.05.2014).

Hundt Kazimierz (1895-1942) – ksiądz katolicki.

Urodzony 8 stycznia 1895 r. we wsi Góra (powiat inowrocławski). Syn Bronisława i Klary z domu Komorskiej. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1922 r. Proboszcz w Krobi (1926-1938), a następnie w Kamionnie (powiat międzychodzki).

³² Akta Starostwa Powiatowego w Międzychodzie podają datę 24.11.1942 r.

³³ <http://stevemorse.org/dachau/details.php?lastname=HUMBLA> podają datę przybycia do Dachau: 24 maja 1940 r., natomiast datę transportu do Mauthausen-Gusen: 2 sierpnia 1940 r.

Aresztowany w Kamionnie 14 marca 1940 r. Internowany w klasztorze Ojców Benedyktynów w Lubiniu. Przewieziony do Fortu VII w Poznaniu. 16 sierpnia 1940 r. osadzony w KL Buchenwald, a od 8 grudnia 1940 r. przebywał w KL Dachau (nr 21871). Tam zginął 15 września 1942³⁴ r.

Pamięć o jego ofierze uwieczniono na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu oraz Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 27.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (7.05.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://stevemorse.org/dachau/details.php?lastname>. (7.05.2014).

Kamionna w Dolinie Kamionki, pod redakcją Włodzimierza Łęckiego, Kamionna 2011, s. 105.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Inowrocławiu z dnia 20.07.1946 r, nr II Zg. 91/46.

<http://www.swzygmunt.knc.pl/MARTYROLOGIUM/POLISHRELIGIOUS/vPOLISH/HTMs/POLISHRELIGIOUSmartyr0942.htm>. (7.05.2014).

Iczek Andrzej (1914-1939) – elektryk. Urodził się 29 października 1914 r. w Międzychodzie jako syn woźnego szkolnego Wincentego i Michaliny z domu Szymkowiak. Pracownik Gazowni Miejskiej.

Uczestnik kampanii wrześniowej 1939 r. w szeregach Armii „Poznań”. Obrońca Warszawy. W październiku 1939 r. powrócił do Międzychodu. 8 listopada 1939 r. został aresztowany i osadzony w więzieniu w Międzychodzie, gdzie przebywał do 25 listopada tego roku. Zaginął bez śladu.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s.27.

Sobkowski Ł. *Nie wstydzimy się naszych ojców*, Międzychód 2008 r. s. 102.

³⁴ Postanowienie Sądu Grodzkiego przytacza datę : listopad 1943.

Iczek Wincenty (1886-1939)

– woźny szkolny.

Urodził się 10 lipca 1886 r. w Mnichach pod Międzychodem. Powstaniec wielkopolski 1918-1919 r. Brał udział w Bitwie pod Kolnem. Członek Zarządu Koła Związku Inwalidów Wojennych w Międzychodzie, członek Ochotniczej Straży Pożarnej. Od 1921 r. pracował jako woźny w międzychodzkiej szkole powszechnej.

Aresztowany w Międzychodzie 7 listopada 1939 r. za rzekome przechowywanie broni w budynku szkolnym. Rozstrzelany przez Niemców 9 listopada na Majowych Górkach (obecnie okolice ul. Polnej). Pochowany na miejscu zbrodni gołymi rękoma przez towarzyszących mu obywateli Międzychodu ujętych w charakterze zakładników. Po zakończeniu działań wojennych, 19 listopada 1945 r., ciało jego zostało ekshumowane i uroczystie złożone w grobie na cmentarzu przy ul. Chrobrego. Później przeniesione na cmentarz komunalny. Jest patronem niewielkiej ulicy, dochodzącej do Szkoły Podstawowej nr 1, w której pracował z dziećmi przez 18 lat. Upamiętniony wraz z synem na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Żona Wincentego Iczka – Michalina – była również aresztowana, a następnie wraz ze swą córką Martą zostały wysiedlone 12 grudnia 1939 r. do GG.

Jedna z licznych egzekucji wykonanych wówczas na Polakach w Kraju Warty przez okupantów niemieckich [1].

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s.27.

„Przemówienie Bronisława Starobrata z okazji ekshumacji zwłok Wincentego Iczka 19. XI.1945” – maszynopis w zbiorach Muzeum Regionalnego w Międzychodzie.

Sobkowski Ł. *Nie wstydzmy się naszych ojców*, Międzychód 2008 r. s. 160 i 102-103.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 19

Jambor Maciej (ok. 1888-1941) – rolnik.

Urodzony na Śląsku we wsi Lubomia (pow. wodzisławski). Powstaniec wielkopolski i śląski. W roku 1929 przybył z rodziną do Wielkopolski i osiedlił się w Grobi, gdzie objął gospodarstwo rolne. Ożeniony z Marią z domu Kostka, również mieszkanką Lubomi, miał już wówczas 8 dzieci. W Grobi urodziły się 3 następne. Razem miał 7 synów i 4 córki.

Za swą przedwojenną działalność patriotyczną został aresztowany 15 maja 1940 r. w Grobi i osadzony w Forcie VII w Poznaniu. 23 maja 1940 r. przetransportowany do KL Dachau, gdzie przebywał do 13 sierpnia 1940 r. Stamtąd przewieziony do KL Mauthausen-Gusen I, gdzie 28 marca 1941 r. został zamordowany.

Aresztowany wraz z najstarszym synem **Konradem** (1913-1976)³⁵, był więźniem m.in. KL Mauthausen (nr 33761) i KL Gusen. Po zakończeniu działań wojennych Konrad Jambor powrócił do Grobi, gdzie ożenił się z Kazimierą Olejnik (1947) i przeniósł się do Jabłonowa (powiat międzychodzki). Tutaj objął gospodarstwo rolne. Zmarł 26 grudnia 1976 r. Spoczywa na cmentarzu parafialnym w Chrzypsku Wielkim.

Po ich aresztowaniu pozostała część rodziny została eksmitowana z gospodarstwa i przesiedlona do Gorzynia (powiat międzychodzki), gdzie przebywała do końca stycznia 1945 r., pracując przymusowo na roli.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s.28.

Relacja syna – Huberta Jambora (ur. 1.11.1930 r.) zam. w Kwilczu (z 9.04.2014 r.).

Relacja wnuka – Piotra Jambora zam. w Jabłonowie (z 10.04.2014 r.).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (15.05.2014).

APP, *Starostwo Powiatowe w Międzychodzie*, sygn. 340.

³⁵ Konrad Jambor urodził się 10 lutego 1913 r. w Lubomi.

Jankowiak Paweł (1891-1942) – dozorca więzienny.

Urodzony 26 czerwca 1891 r. w Teschnow (powiat Mecklenburg/Niemcy). Syn Jana i Marii z domu Łuczak.

Mieszkaniec Międzychodu. Dozorca więzienia przy tutejszym Sądzie Grodzkim.

Aresztowany 20 września 1941 r. w Przytocznej (niem. Pritisch). Do 16 grudnia 1941 r. więziony we Frankfurcie nad Odrą. Następnie przetransportowany do KL Auschwitz (nr 24810), gdzie zginął 17 marca 1942 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s.28.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki (10.04.2014r.).

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97 (10.04.2014r.).

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 16.07.1947 r, nr III Zg.53/47.

USC Międzychód, Akt zejścia nr 51/1947.

Jarochoński Antoni (1898-1944) – leśniczy, powstaniec wielkopolski, żołnierz AK.

Urodzony 18 grudnia 1898 r. w Krzywiniu (w powiecie kościańskim). Podczas I wojny światowej wcielony do armii niemieckiej. Zatruty gazami bojowymi w trakcie działań wojennych, został poddany leczeniu w szpitalu polowym. Po odzyskaniu zdrowia uczestniczył w Powstaniu Wielkopolskim, walcząc pod Rydzyną. Członek Związku Powstańców Wielkopolskich. W początkach lat 20-tych ukończył Szkołę Leśną w Margoninie. Pracował w Nadleśnictwach Podanin, Międzychód i Bucharzewo. Od roku 1925 leśniczy w Leśnictwie Lichwin.

Podczas okupacji niemieckiej przeniesiony karnie do leśniczówki Gospódka, gdzie prowadził działalność konspiracyjną i udzielał pomocy żywnościowej najbardziej potrzebującym. Prowadził

nasłuch radiowy, uczestniczył w budowie kryjówek i dożywianiu zbiegów z obozów jenieckich. Działał w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego – Inspektoratu AK „Zachód” z siedzibą w Sierakowie.

Za swą działalność oraz odmowę współpracy z okupantem w zwalczaniu jednostek partyzanckich na terenie Puszczy Noteckiej został zastrzelony przez żandarmerię niemiecką 16 sierpnia 1944 r. w zabudowaniach leśniczówki Gospódka. Sprawcą zbrodni był komendant żandarmerii z Chrzypiska Wielkiego – Preiss.

Pochowany został przez Niemców na miejscu stracenia, a grób jego starannie zamaskowano.

Rodzinę i świadków egzekucji bezzwłocznie aresztowano i pieczo przepędzono do Sierakowa (12 km). Osadzono w miejscowym areszcie przy ul. 8-Stycznia 17, a dnia następnego przewieziono do więzienia w Szamotułach. Po 4 tygodniach zwolniono.

Na usilne prośby rodziny wyrażono zgodę na ekshumację. 5 listopada 1944 r. zwłoki jego spoczęły na cmentarzu parafialnym w Sierakowie, jednak pod nieobecność najbliższych. Ekshumacji dokonali, przymuszeni do tego przez żandarmerię niemiecką, sierakowscy harcerze z Szarych Szeregów, zwolnieni uprzednio z obozu w Żabikowie (m.in. Henryk Intek).

Był żonaty z Gertrudą z domu Pujanek (1899-1982).

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu oraz za tablicy umieszczonej na frontonie domu przy ul. Zamkowej 8 w Sierakowie. Nazwisko jego figuruje również na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Miejsce egzekucji otaczane było przez lata należną czcią. Leśnicy sprawowali opiekę nad krzyżem ustawionym w miejscu zbrodni. Z tego miejsca pobrana została ziemia, którą złożono do urn wraz z aktami erekcyjnymi pomników w Międzychodzie (1962) i Sierakowie (1967). Obecnie na tym miejscu znajduje się obelisk, poświęcony 15 sierpnia 2008 r. z udziałem najbliższej rodziny, przyjaciół oraz reprezentacji leśników i kombatantów.

Antoni Jarochowski jest jedynym żołnierzem Armii Krajowej, którego imię nadano ulicy w Sierakowie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 28.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 24-25, 29, 36, 43, 53.

Relacje członków rodziny.

W konspiracji wielkopolskiej 1939-1945, Poznań 1992, s. 111, 116-117, 301-303, 307, 310, 326-327, 332.

Mierzwicki Czesław „Wspomnienia” – kopia rękopisu w posiadaniu Redakcji. „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 84, 120, 141-143, 176, 183. „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 85, 94, 110-111, 120, 128-129-130, 136.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 106-108.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (10.04.2014r.).

Jarysz Stanisław (1894-1940) – notariusz, por. intendenty.

Urodzony 26 kwietnia 1894 r. w Chorzępowie (w powiecie międzychodzkiem). Syn Antoniego i Amelii z domu Piniek. Przed wybuchem I wojny światowej studiował prawo. Żołnierz armii pruskiej, a następnie 20. Pułku Artylerii Polowej (20 pap). Od 1919 r. w Urzędzie Rent Wojskowych, później w Składach Materiałowych Intendenty w Poznaniu. W 1921 zwolniony do rezerwy. Awansowany do stopnia porucznika (ze starszeństwem z 1 VI 1919 r.). W okresie międzywojennym był notariuszem w Wolsztynie. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. W trakcie działań wojennych trafił do niewoli sowieckiej. Zgładzony wiosną 1940 r. Pochowany w Charkowie.

Źródło:

Charków. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego, Warszawa 2003, s. 189.

Jaskuła Alfons (1917-1944) – kupiec.

Urodzony 4 kwietnia 1917 r. w Bochum (Niemcy). Syn Andrzeja i Mariany z domu Piekarskiej.

Zamieszkały w Sierakowie przy ul. Poznańskiej 68. Kawaler.

12 grudnia 1939 r. wysiedlony z całą rodziną do Niepokalanowa. Następnie zamieszkał w Milanówku. Prowadził różną działalność handlową.

Zginął 21 lipca 1944 r. w obozie koncentracyjnym w Treblince.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 29.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 35 i 36.

Relacje ustne p. Heleny Tyws z d. Jaskuła.

Materiały własne Redakcji „SZH”.

Fotografie z archiwum rodzinnego p. Wojciecha Gromadeckiego i p. Heleny Tyws z d. Jaskuła.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 77-80.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2014, nr 11, s. 178 i 203.

Jaskuła Jan (1921-1944) – gimnazjalista.

Urodzony 6 czerwca 1921 r. w Sierakowie. Syn Andrzeja i Marianny z domu Piekarskiej.

Zamieszkały w Sierakowie przy ul. Poznańskiej 68. Uczeń Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie. W roku szkolnym 1938/39 był uczniem klasy III. Wg dokumentacji Kasy Miejskiej Międzychodu czesne miał opłacone do końca sierpnia 1939 r.

12 grudnia 1939 r. został wysiedlony z całą rodziną do Niepokalanowa. Następnie zamieszkał w Milanówku. Zaangażowany w działalność konspiracyjną. Został aresztowany za kolportaż prasy podziemnej.

Zginął 4 lipca 1944 r. w obozie koncentracyjnym w Treblince.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 29.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 35 i 36.

Relacje ustne p. Heleny Tyws z d. Jaskuła.

Materiały własne Redakcji „SZH”.

Fotografie z archiwum rodzinnego p. Wojciecha Gromadeckiego i p. Heleny Tyws z d. Jaskuła.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 77-80.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2014, nr 11, s. 178 i 203.

Jaskuła Leon (1915-1944) – student, urzędnik pocztowy.

Urodzony 7 kwietnia 1915 r. w Bochum (Niemcy). Syn Andrzeja – kupca artykułami żelaznymi i porcelaną oraz Marianny z domu Piekarskiej.

Zamieszkały w Sierakowie, w domu rodziców przy ul. Poznańskiej 68. Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie z roku 1934. Student. Pracował równocześnie jako urzędnik pocztowy.

12 grudnia 1939 r. został wysiedlony do Niepokalanowa. Następnie zamieszkał w Milanówku (willa *Perelka*), gdzie 14 kwietnia 1941 r. poślubił Kazimierę Piszczek (1917-1990).

Zginął 4 lipca 1944 r. w Sokołowie. Miał lat 29.

Mieli syna Andrzeja (ur. 1943).

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 29.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 35 i 36.

Relacje ustne p. Heleny Tyws z d. Jaskuła.

Materiały własne Redakcji „SZH”.

Fotografie z archiwum rodzinnego Wojciecha Gromadeckiego i Heleny Tyws z d. Jaskuła. „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 77-80.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2014, nr 11, s. 178 i 203.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

Jeziorkowski Wacław (1889-1943) – rolnik.

Urodzony 31 sierpnia 1889 r. we wsi Wronczyn (powiat poznański).

Syn Stanisława i Franciszki z domu Piątkowiak.

Sołtys wsi Lewice (powiat międzychodzki).

Aresztowany 22 października 1942 r. w Lewicach (niem. Radlitzdorf).

Osadzony w Forcie VII w Poznaniu, a następnie w KL Auschwitz, gdzie zginął 9 listopada 1943 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 29.

Akt zgonu: Auschwitz 31873/1943.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (4.04.2014).

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97. (4.04.2014).

Jędrzyczak³⁶ Jan (1910-1945) – rolnik (?)

Urodzony 25 września 1910 r. Mieszkaniec Mościejewa.

Aresztowany w roku 1942. Osadzony w Poznaniu. Uczestniczył w ewakuacji więzienia. 15 lutego 1945 r. został osadzony w KL Flossenbürg. Zginął w Hersbrück 14 marca 1945 r. (najprawdopodobniej w trakcie kolejnego etapu ewakuacji obozu).

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (4.04.2014).

APP, *Starostwo Powiatowe w Międzychodzie*, sygn. 340.

Kaiser Jan (1888-1940).

Urodzony 22 listopada 1888 r. Aresztowany 29 września 1939 r. w Międzychodzie. Osadzony w obozie przejściowym w Skwierzynie do 26 stycznia 1940 r. Po przewiezieniu do Fortu VII w Poznaniu został rozstrzelany 27 stycznia 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s.30.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 6 sierpnia 1946 r. (Sygn. III Zg. 6/46).

Kalka Jan Franciszek (1925-1943)

– robotnik, żołnierz ZWZ/AK.

Urodzony 27 stycznia 1925 r. s. Jana (1883-1973) – murarza, powstańca wielkopolskiego i Wiktorii z domu Smura (1886-1944). Członek 4 Drużyny Harcerskiej im. Stefana Czarneckiego w Sierakowie, w stopniu młodzika. Zamieszkały w Sierakowie przy ul. B. Chrobrego 8. Podczas okupacji aktywny uczestnik

³⁶ Akta Starostwa Powiatowego w Międzychodzie zawierają zapis nazwiska: Jędrzyczak.

konspiracji antyniemieckiej. Członek grupy konspiracyjnej dowodzonej przez Stanisława Drzazgę. W marcu 1943 r. uczestniczył we włamaniu do magazynu formacji „Technische Nothilfe” w Sierakowie.

Aresztowany w sierpniu 1943 r., osadzony został w Stammlager Posen. 12 października 1943 r. postawiony przed Sondergericht w Poznaniu, uznany winnym i skazany na karę śmierci. Stracony 9 listopada 1943 r. w więzieniu przy ul. Młyńskiej w Poznaniu. Miał lat 18.

5 września 1957 r., w składanej deklaracji członkowskiej ZBO-WiD, ojciec jego, Jan Kałka, zapisał: „W czasie okupacji za pracę podziemną zginął z rąk hitlerowców [mój] syn Jan”.

Brat Jana Franciszka – Kazimierz (1923-1944) zginął w kopalni na terenie Niemiec (w okręgu Hannover) podczas wykonywania pracy przymusowej, stryj Wojciech zginął w niewyjaśnionych okolicznościach w Szamotułach 24 stycznia 1944 r., a matka Wiktoria, straciwszy w ciągu roku 2 synów, zmarła w Sierakowie 13 października 1944 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 30.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 30 i 36.

„Spis członków 4 Drużyny Harcerskiej im. Stefana Czarneckiego w Sierakowie” – rękopis autorstwa drużynowego phm. Czesława Korka, poz. 43.

Fotografie, dokumenty i relacje członków rodziny.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 85, 128, 130, 132-135.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 18-19.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 110-111.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (14.04.2014).

Liber Mortuorum parafii sierakowskiej s. 95, poz. 7/1944 oraz s. 98, poz. 63/1944.

Relacja Mieczysława Jaskuły z Sierakowa.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kalka Kazimierz (1923-1944) – robotnik przymusowy.

Urodzony 3 marca 1923 r. w Sierakowie. Syn Jana (1883-1973) – murarza, powstańca wielkopolskiego i Wiktorii z domu Smura (1886-1944).

Wysłany do pracy przymusowej w kopalni węgla kamiennego Barsinghausen (Dolna Saksonia). Tam zginął w niewyjaśnionych okolicznościach 22 marca 1944 r.

Źródła:

Fotografie, dokumenty i relacje członków rodziny.

USC Barsinghausen: akt zgonu nr: 40/1944 z 7 maja 1952 r.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (14.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kalka Wojciech (1881-1944) – robotnik rolny.

Urodzony 27 marca 1881 r. w Górze (powiat międzychodzki). Syn Jakuba i Marianny z domu Michałek. Zamieszkały w Sierakowie – Piaski (*Sandweinberg 17*). Aresztowany w niewyjaśnionych okolicznościach. Przewieziony do Szamotuł, gdzie zmarł 24 stycznia 1944 r. Oficjalna przyczyna śmierci – wodonercze. Pochowany w Sierakowie.

Od 1905 r. żonaty z Anną z domu Szymoniak.

Źródła:

Relacja rodziny.

USC Szamotuły, akt zgonu 27/1944.

Parafia pw. NMP Niepokalanie Poczętej w Sierakowie, księga zmarłych.

Karliński Feliks (1913-1944) – urzędnik kolejowy.

Urodzony 15 listopada 1913 r. w Lipinach³⁷ (powiat chodzieski).

Syn Feliksa i Anny.

Pracownik PKP w Sierakowie. Żołnierz Armii Krajowej.

³⁷ niem. Grundholzdorf.

Aresztowany 2 października 1943 r. w Kunowie (powiat mogiłęński). Osadzony w Forcie VII w Poznaniu. Przetransportowany do KL Gross Rosen (nr 34963) i KL Bergen Belsen (nr 2699), gdzie zginął 2 października 1944 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 30.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 85, p. 34.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (4.04.2014).

Kaszkowiak Antoni (1893-1939) – strażnik graniczny.

Urodzony 16 stycznia 1893 r. w Rudkach (powiat szamotulski). Syn Wojciecha i Wiktorii z domu Jaskuła.

Przodownik Straży Granicznej w Międzychodzie. Kierownik komórki wywiadowczej działającej na rzecz Polski. Brał udział w wojnie obronnej we wrześniu 1939 r. Ranny pod Lublinem. W listopadzie 1939 r. został aresztowany i wywieziony do więzienia w Legnicy (niem. Liegnitz). Wszelki ślad po nim zginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 31.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 22 listopada 1947 (Sygn. III Zg. 37/46).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (4.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kęsy Wawrzyn

Mieszkaniec Międzychodu. Aresztowany.

Zaginął bez wieści. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Klejda Antoni (1924-194?) – robotnik.

Urodzony 20 maja 1924 r. w Górze (powiat międzychodzki). Syn murarza Jana i Pelagii z domu Kolanoś. Mieszkaniec wsi Góra. Kawaler. Aresztowany 11 grudnia 1943 r. Więzień KL Oranienburg. Zginął w nieustalonych okolicznościach.

Postanowieniem Sądu Powiatowego w Międzychodzie datę jego śmierciznaczono na 1 stycznia 1947 r.

Źródła:

USC Sieraków – Akt zejścia 57/1953, sporządzony na podstawie Sądu Powiatowego w Międzychodzie z dnia 30 czerwca 1951 r. (Sygn. akt Zg. I/50).

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 31.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (24.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Klejda Jan (1895-1941) – rolnik.

Urodzony 16 kwietnia 1895 r. w Marianowie (niem. Berghütten). Rolnik zamieszkały w Górze (gmina Sieraków). Był więźniem KL Buchenwald (nr 7698). Tam zginął 14 października 1941 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 31.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (14.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kluska Andrzej (1923-1943) – uczeń.

Urodzony 4 listopada 1923 r. w Toruniu. Syn Wincentego i Katarzyny z domu Gawin.

Uczeń Miejskiego Gimnazjum Kodyfikacyjnego im. Heliadora Święcickiego w Międzychodzie. Ojciec jego był wówczas referendarzem Starostwa Powiatowego w Międzychodzie.

W czasie Wojny Obronnej 1939 r. przeniósł się z rodzicami i rodzeństwem do Krakowa. Tam od roku 1941 działał w strukturach konspiracyjnych ZWZ-AK. Aresztowany 4 listopada 1943 r., został osadzony w więzieniu przy ul. Montelupich w Krakowie. Po wielokrotnych torturach w śledztwie 23 listopada 1943 r. skazany wyrokiem sądu doraźnego przy Komendanturze Policji i SD na Dystrykt Kraków na karę śmierci.

Rozstrzelany w dniu 11 grudnia 1943 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Suplement, Międzychód 2004, s. 13.

T. Wroński, *Kronika okupowanego Krakowa*, Kraków, 1974.

Dokumentacja p. Zofii Marii Kluska Raczyńskiej – b. więźniarki więzienia na Montelupich w Krakowie oraz obozu koncentracyjnego Ravensbrück.

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (4.04.2014).

Kluska Zbigniew (1918-1944) – student.

Urodzony 2 lutego 1918 r. w Krakowie. Syn Wincentego i Katarzyny z domu Gawin.

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie w 1937 r. Ojciec jego był wówczas referendarzem Starostwa Powiatowego w Międzychodzie.

Student IV roku Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Kra-

kowie. Od grudnia 1940 r. żołnierz ZWZ-AK.

Aresztowany 15 grudnia 1943 r. w szpitalu przy ul. Kopernika w Krakowie na oddziale interny u dr. Szczeklika (późniejszego profesora). Przewieziony na Gestapo przy ul. Pomorskiej. Poddany bestialskim przesłuchaniom. Następnie osadzony w więzieniu przy ul. Montelupich. 29 stycznia 1944 r. skazany wyrokiem sądu doraźnego przy Komendanturze Policji i SD na Dystrykt Kraków na karę śmierci za „rozprowadzanie pism wywrotowych oraz za nie powiadomienie władz o nielegalnym posiadaniu broni”. Rozstrzelany w marcu 1944 r. o czym informowały rozplakatowane obwieszczenia z 13 marca 1944 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci – Suplement, Międzychód 2004, s. 13.

T. Wroński, *Kronika okupowanego Krakowa*, Kraków, 1974.

Dokumentacja p. Zofii Marii Kluska Raczyńskiej – b. Więźniarki więzienia na Montelupich w Krakowie oraz obozu koncentracyjnego Ravensbrück – nr obozowy 41103.

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4-5.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>.

Knopp Wiktor (1906-1942) – kowal.

Urodzony 17 października 1906 r. w Łowyniu. (niem. Thaldorf). Syn Michała i Cecylii.

Aresztowany 15 maja 1940 r. w Łowyniu. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu. 1 czerwca 1940 r. przetransportowany do KL Dachau (nr 10647), a następnie do KL Mauthausen (nr 1438). Figuruje również na listach transportowych do Mauthausen-Gusen. Zginął w obozie koncentracyjnym Mauthausen 3 grudnia 1942 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 31-32.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (4.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Knych Leon (1915-1940) – ksiądz katolicki.

Urodzony 24 czerwca 1915 r.³⁸ w Międzychodzie. Syn Leona i Amandy z domu Lange.

Święcenia kapłańskie przyjął 3 czerwca 1939 r. Mszę św. prymicyjną odprawił w Międzychodzie. Wikariusz w parafii pod wezwaniem św. Michała Archanioła w Konarach k. Rawicza (niem. Korngut).

Aresztowany 15 lutego 1940 r. Więziony w obozach przejściowych Goruszki (Miejska Górka) i Lubiń. 22 maja 1940 r. osadzony w Forcie VII w Poznaniu. Od 24 maja 1940 r. w KL Dachau (nr 11062). 2 sierpnia 1940 r. przetransportowany do obozu koncen-

³⁸ <http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=1962> podają datę urodzenia ks. Leona Knychy: 24.06.1916 r.

tracyjnego Mauthausen-Gusen (nr 6446), gdzie niewolniczo pracował w kamieniołomach. Tam zmarł 4 listopada 1940 r. na zapalenie płuc, mając zaledwie 25 lat.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, .s. 32.

Międzychodzka Księga Śmierci – Suplement, Międzychód 2004, s. 17.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (4.04.2014).

<http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=1962>.

(4.04.2014).

Kobyłka Franciszek (1906-1942) – robotnik.

Urodzony 9 marca 1906 r. w Międzychodzie. Syn Karola i Bronisławy. Osadzony w obozie koncentracyjnym Gross Rosen, gdzie zginął 27 września 1942 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, .s. 32.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (4.04.2014).

USC Międzychód: odpis aktu zgonu nr 27/1949, spisany na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 28 grudnia 1948 r. (Sygn. III Zg. 40/48).

Kołodziej Szczepan [Stepan] (1923-1943)

– uczeń krawiecki, żołnierz ZWZ-AK.

Urodzony 26 listopada 1923 r. w Sierakowie – syn Wiktorii Kołodziej, niezamężnej robotnicy, zamieszkałej w Grobi. Miał dwóch braci. Wykazywał nieprzeciętnie uzdolnienia muzyczne i plastyczne.

Podczas okupacji aktywny uczestnik konspiracji antyniemieckiej w strukturach ZWZ-AK. Członek grupy konspiracyjnej dowodzonej przez Stanisława Drzazgę. W marcu 1943 r. uczestniczył we włamaniu do magazynu formacji „Technische Nothilfe” w Sierakowie.

Po strzelaninie w Kwiejcach uznany za poległego. Jego nazwisko przypisano zastrzelonemu Stanisławowi Drzazdze, którego pogrzeb odbył się 5 sierpnia 1943 r. w Sierakowie. W dokumentacji cmentarnej i USC odnotowany został jako zmarły.

Tymczasem znalazł schronienie w zabudowaniach swych krewnych – rodziny Sieczkowskich (na ul. Gajowej) i rodziny Wyszogrodzkich (przy ul. Polnej) w Sierakowie na Piaskach. Miejsce jego pobytu zlokalizował konfident gestapo Walenty Szafranski. Pomimo, że Szczepan Kołodziej próbował w przebraniu kobiecym wymknąć się obławie, został rozpoznany i pojmany. Osadzony z pozostałymi członkami grupy w Stammlager Posen, poddany przesłuchaniom, a 12 października 1943 r. postawiony przed Sondergericht w Poznaniu. Uznany winnym został skazany na karę śmierci. Stracony 9 listopada 1943 r. w więzieniu na ul. Młyńskiej w Poznaniu.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 32-33.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 30 i 36.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 85, 132-135.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 18-19.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 122-123.

Relacja brata – Władysława Kołodzieja z Lubiatowa.

Wpis w „Liber Mortuorum” parafii sierakowskiej, s. 92, p. 51/43.

USC Drawsko (Dratzig): akt zgonu nr 68/1943.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Konieczny Stanisław

Robotnik zamieszkały we wsi Mylin (powiat międzychodzki). Aresztowany w 1944 r. Osadzony w więzieniu w Szamotułach. Nie powrócił.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Korbanek Władysław (1908-1944) – kowal.

Mieszkaniec gminy Kwilcz. Aresztowany we wrześniu 1944 r.

Osadzony w więzieniu w Poczdamie. Skierowany do KL Neuengamme, gdzie zginął 28 grudnia 1944 r.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (24.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kordjasz Waclaw Alfons (1902-1942) – rolnik, podoficer.

Urodzony 16 października³⁹ 1902 r. we wsi Chorzew k. Pajęczna. Syn Michała i Antoniny z domu Jareckiej. Podoficer rezerwy WP, właściciel gospodarstwa rolnego w Głazewie.

Wysiedlony z rodziną 12 grudnia 1939 r. do Generalnego Gubernatorstwa. Osiadł w miejscowości Bieńkówka, gdzie został aresztowany przez Niemców pod zarzutem prowadzenia nasłuchu radiowego i zesłany do KL Auschwitz (nr 21183). Tam zmarł 28 maja⁴⁰ 1942 r. Osierocił 2 synów.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 33.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (4.04.2014).

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 31.05.1947 nr III Zg. 37/47.

USC Międzychód, Akt zejścia nr 30/1947/L.

Korek Czesław (1919-1944) – urzędnik, organizator Ośrodka Szarych Szeregów w Sierakowie, żołnierz ZWZ-AK.

Urodzony 6 lipca 1919 r. w Czaczu na Ziemi Kościańskiej, jedyny syn Hieronima i Agnieszki z domu Gebor. Od pierwszych lat życia chłonał patriotyczną i głęboko religijną atmosferę swego domu rodzinnego. Ojciec, podobnie jak dwaj jego bracia i dwie siostry, aktywnie uczestniczył w zmaganiach Powstania Wielkopolskiego, a po ustaniu działań wojennych w roku 1921 i otrzymaniu posady masztalera w Państwowym Stadzie Ogierów przeniósł się do Sierakowa.

Czesław, będąc dzieckiem słabego zdrowia, z poważną wadą serca, pobierał naukę w nowo wzniesionym budynku szkoły po-

³⁹ *Międzychodzka Księga Śmierci* podaje datę urodzenia 16.09.1902, a datę śmierci 31.05.1942.

⁴⁰ Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie przytacza datę 31.05.1942.

wszechnej. W wieku lat 13 wstąpił do działającej od kilku lat 4. Drużyny Harcerskiej im. Stefana Czarnieckiego. Złożył przyrzeczenie harcerskie 28 sierpnia 1932 r. na ręce druha pfm Piszcza i otrzymał krzyż harcerski. Od tego momentu idea życia harcerskiego stała się jego główną pasją życiową, a wierność złożonemu przyrzeczeniu potwierdził trudnymi latami służby. Zdobywał kolejne stopnie i sprawności. Po ukończeniu szkoły podstawowej podjął naukę w trzyletniej szkole dokształcającej, którą skończył w roku 1936 i rozpoczął praktykę w Zarządzie Miejskim w Sierakowie. Równocześnie uczestniczył w licznych obozach i kursach instruktorskich m. in. w Jordanowie i Nowym Targu. 20 grudnia 1936 r. został mianowany kierownikiem drużyny sierakowskiej, a 10 grudnia 1938 r. podharcemistrzem. Sporządzona własnoręcznie przez drużynowego w roku 1938, a cudem zachowana do obecnych czasów, lista harcerzy 4. DH obejmuje 48 nazwisk chłopców w wieku od 10 do 19 lat.

Pod koniec lat trzydziestych był aktywnym członkiem Chóru im. B. Dembińskiego w Sierakowie oraz „duszą” wszystkich organizowanych w mieście zabaw i wieczorków tanecznych.

W sierpniu 1939 r., tuż przed wybuchem wojny, został odwołany z kursu instruktorów harcerskich w Nowym Targu i zgodnie z poleceniem komendy Wielkopolskiej Chorągwi Harcerzy stanął w szeregach Ochotniczej Służby Pogotowia Narodowego.

Po zajęciu Sierakowa przez Niemców pracował jako robotnik, a później pracownik biurowy w firmie handlu ziemiopłodami Otto Vollmer. Mimo terroru okupanta pfm Czesław Korek kontynuował działalność, zabezpieczył dokumenty drużyny, sprzęt harcerski, zorganizował ośrodek konspiracyjny, nawiązał kontakty ze środowiskiem harcerskim Międzychodu, Wronek i Poznania. Przez pfm Leona Borowiaka uzyskał łączność z Chorągwią Wielkopolską Szarych Szeregów, skąd otrzymał nominację na komendanta środowiska Sz. Sz. w Sierakowie. Dzięki wielokrotnej przepustce, uzyskanej za sprawą Walentego Rataja, przedwojennego kierownika szkoły, a w okresie okupacji pracownika Wójtostwa w Międzychodzie, mógł co tydzień udawać się do Poznania, gdzie uczestniczył w odprawach konspiracyjnych w lokalach przy ul. Głogowskiej,

Bosej i Knapowskiego. Oficjalnym powodem wyjazdu były wizyty u dentysty. Towarzyszyła mu w tych niebezpiecznych wyprawach Zosia Grelka z Sierakowa.

Od wiosny roku 1942 nawiązał ściśle kontakty organizacyjne z komendą AK w Sierakowie. W grudniu 1942 zaprzysiężony do Armii Krajowej przez ppor. Leopolda Marciniaka (ps. „Konrad” i „Edward”), otrzymał stopień podoficera czasu wojny i przydział do służby wywiadowczej Inspektoratu Rejonowego „Zachód”, dowodzonego przez Bogdana Dąbrowskiego ps. „Kret”. W oparciu o stworzoną siatkę wywiadowców harcerskich gromadził i przekazywał meldunki dotyczące ruchów wojsk niemieckich i produkcji na cele wojskowe w powiecie międzychodzkiem.

W wyniku dekonspiracji w sztabie Okręgu Poznańskiego AK, 7 lipca 1943 r. w miejscu zatrudnienia, w firmie handlowej „Otto Vollmer” w Sierakowie przy ul. Kowalskiej, został aresztowany przez funkcjonariuszy poznańskiego gestapo, po czym przewieziony do Poznania wraz z aresztowanym tego samego dnia Zygmuntem Graczem⁴¹ (1923-1944) ps. „Płowy Żubr” – kierownikiem środowiska Sz. Sz. w Międzychodzie. Osadzony został w kazamatach Fortu VII. Próba telefonicznego ostrzeżenia go przed niebezpieczeństwem aresztowania okazała się spóźniona, a przygotowane konspiracyjne schronienie w Limanowej nie zostało wykorzystane. Poddany został brutalnemu, wielomiesięcznemu śledztwu w siedzibie gestapo, w dawnym Domu Żołnierza. Nie wydał nikogo ze swych towarzyszy. Więziony był kolejno w celach 56, 53 i 70. O wyjątkowych cechach jego charakteru i nieugiętej wierze świadczą cytaty z jego grypsu, przemyczonego w brudnej bieliźnie, na przełomie listopada i grudnia 1943 r.:

Kochani Rodzice i Siostry.

Na wstępie życzę Kochanemu Ojcu, choć mocno spóźnione życzenia imieninowe. Dalej przepraszam Was Kochani Rodzice i Siostry jak najmocniej za wszystkie lzy i kłopoty, które Wam wyrządziłem i niech Was Pan Jezus za to wszystko wynagrodzi zdrowiem. Ja jestem zdrow i naprawdę Jezus ma mnie w swojej opiece, o co ja codziennie proszę jak i dla Was. (...)

⁴¹ Jego biogram zamieszczono na stronie 93-95 .

Więc proszę się nie martwić, wierzę, że się wszystko dobrze skończy, o co proszę Pana Boga codziennie i polecam się waszej modlitwie. Do pracy nie chodzę i cały dzień jestem w celi, która w stosunku do innych najlepsza i cieplejsza.(...)

Niech więc mama będzie spokojna i nie martwi się o mnie, ja czuję się dobrze i wierzę, że wkrótce szczęśliwie do Was [wrócę]. Gdzie Zosia i co robi i co robią inni, która 7(?) kazała mnie pozdrowić...

Piszcie dużo i możliwie często, bo to nasza strawa duchowa [...] do zobaczenia. Kiedy?

14 kwietnia 1944 r. wysłany został do obozu koncentracyjnego Mauthausen-Gusen (nr obozowy 64493), gdzie po 23 dniach zmarł. Bezpośrednią przyczyną zgonu, zdaniem naocznych świadków, była nadmiernie wysoka temperatura w łaźni. Jego schorowany i wycieńczony organizm nie był w stanie znieść takiej próby. W oficjalnym świadectwie zgonu, wystawionym przez władze obozowe, stwierdzono, że zgon nastąpił 8 maja 1944 r. o godz. 7.30. Miał 25 lat.

Matka Czesława – Agnieszka została uhonorowana odznaką harcerską „Matce Bohatera”. 11 kwietnia 1995 roku phm Czesław Korek odznaczony został pośmiertnie, przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Wałęsę Krzyżem Armii Krajowej.

Nazwisko Czesława Korka umieszczone zostało 11 listopada 1997 r. wśród nazwisk poległych i pomordowanych w latach 1939-1956 mieszkańców Ziemi Międzychodzko-Sierakowskiej na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie. Po latach, w sobotę 21 czerwca 2008 r. nazwisko bohaterstwa sierakowskiego harcerza i żołnierza Armii Krajowej zamieszczone zostało również na pomniku Polskiego Państwa Podziemnego i AK w Poznaniu, mieście tak nierozzerwalnie związanym z jego działalnością konspiracyjną, jego cotygodniowymi ryzykownymi kontaktami, a po aresztowaniu z nieopisanym cierpieniem i heroiczną nieugiętością. Tak niedaleko obecnego pomnika znajdowała się przecież siedziba poznańskiego Gestapo oraz kazamaty Fortu VII. Nazwisko jego znajduje się również na tablicach pamiątkowych w Sierakowie przy ul. Zamkowej 8 i w Panteonie Ziemi Sierakowskiej.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 33.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 30, 36, 39-41.

„Spis członków 4 Drużyny Harcerskiej im. Stefana Czarneckiego w Sierakowie” – rękopis autorstwa drużynowego phm. Czesława Korka, poz. 1.

Dokumenty osobiste i relacje członków rodziny w posiadaniu Archiwum „SZH”.

Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej 1939-1945, Instytut Zachodni, Poznań 1998, s. 279.

W konspiracji wielkopolskiej. Wybór wspomnień, red. Z. Szymankiewicz, Poznań 1993, s. 36, 90, 92, 94, 102, 106, 326.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 85, 107-108, 113, 115, 121-130, 176, 183.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 13-16, 35, 54, 71, 78, 110.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 43-46, 123-127.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kosicki Władysław(1912-1939) – rolnik.

Urodzony 12 maja 1912 r. we wsi

Bożacin (powiat krotoszyński). Syn Stanisława i Konstancji z Bożyńskich.

Od 1938 r. zamieszkały w Grobi (powiat międzychodzki).

Aresztowany 30 września 1939 r. w Grobi w następstwie sąsiedzkiej denuncjacji. Posądzony o posiadanie broni został osadzony w areszcie w Międzychodzie,

a następnie przekazany do Fortu VII w Poznaniu. Tam został zamordowany. Data, miejsce i okoliczności śmierci nie zostały ustalone. Brak adnotacji o jego śmierci w księgach USC w Poznaniu.

Źródła:

Relacja rodziny: p. Aliny Nowak z Sierakowa.

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 34,

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kossmann Ambroży Hugo (1913-1942) – piekarz.

Urodzony 23 lipca 1913 r. w Lewicach (powiat międzychodzki). Syn Hugona i Marianny z domu Molik.

Aresztowany 15 maja 1940 r. w Łowyniu. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu, a następnie w KL Dachau. Zamordowany 6 maja 1942 r. w KL Mauthausen.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 34.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (12.04.2014).

<http://stevemorse.org/dachau/dachau> - nie występuje (12.04.2014).

Kowalik Władysław

Robotnik zamieszkały w Izdebnie (powiat międzychodzki).

Aresztowany 20 października 1939 r. w Sierakowie. Zaginął.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

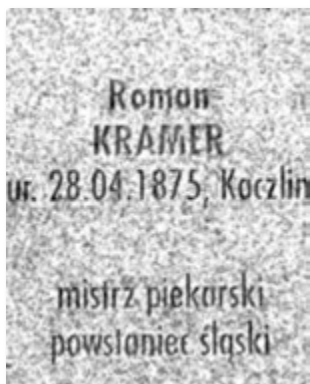
Kramer Albin (1901-1943) – młynarz.

Mieszkaniec Krzyżkówka. Wysiedlony z rodziną 12 grudnia 1939 r. do Grodziska Mazowieckiego. Tam 31 sierpnia 1943 r., na dworcu kolejowym, wśród kilku innych Polaków, został powieszony w egzekucji publicznej pod zarzutem nielegalnego handlu żywnością.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne”, 2014, nr 11, s. 209.

Kramer Roman (1875-1940)

– piekarz.

Urodzony 28 kwietnia 1875 r. w Kaczlinie. Mistrz piekarski, powstaniec śląski. Zamordowany w 1940 r. Umieszczony na tzw. Ukraińskiej Liście Katyńskiej. Pochowany i upamiętniony na Cmentarzu Wojennym w Kijowie (Bykownia).

Źródła:

Informacja od p. Adama Kaczmarka – WUW-Poznań.

http://www.katedrapolowa.pl/ofiary_z.php. (12.04.2014).

Kramer Wincenty (1894-1939) – rolnik.

Urodzony 12 lipca 1894 r. w Pęcckowie. Syn Ambrożego i Marianny. Powstaniec wielkopolski 1918-1919. Mieszkaniec Krzyżkówka.

Aresztowany 10 listopada 1939 r. w Krzyżkówku (powiat międzychodzki) i w tym dniu zastrzelony przez 2 umundurowanych funkcjonariuszy gestapo przy drodze z Mnich do Mechnacza. Pochowany na miejscu zbrodni przez przymuszonego do tego świadka – Romana Muchajera. W 1945 roku prochy ekshumowano i pochowano na cmentarzu w Lewicach.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 34,

Międzychód – dzieje, gospodarka, kultura, Libra, Warszawa 1981,

Międzychód – miejsca pamięci narodowej województwa gorzowskiego – GKB-ZHwP, 1978, s. 9-10.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Postanowienie Sądu Powiatowego w Międzychodzie z dnia 28.06.1951 nr Ns I -114/51.

USC Międzychód akt nr 32/1951/L.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 19

Krych Józef (1903-1942) – ksiądz katolicki.

Urodzony 10 stycznia 1903 r. w Zalesewie (niem. Reichelsfelde).

Święcenia kapłańskie przyjął w roku 1928. Od roku 1930 był wikariuszem w Ostrzeszowie, a w latach 1935-1939 proboszczem w parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Łowyniu. Następnie administratorem w Sarnowie.

Od 6 do 25 listopada 1939 r. przetrzymywany w więzieniu w Rawiczu w charakterze zakładnika. Od 26 czerwca 1942 r. osadzony w KL Dachau (nr 30641). Zmarł 8 grudnia 1942 r.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

<http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=2236>. (12.04.2014).

S. Żarna, *Dzieje parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Łowyniu*, Międzychód 1998, s. 50.
<http://stevemorse.org/dachau/details.php?lastname=KRYCH>. (12.04.2014).

Kubów Antoni (1924-1944) – robotnik rolny.

Urodzony 20 stycznia 1924 r. w Kaczlinie (powiat międzychodzki). Syn Michała i Anny z domu Peciuch. Mieszkaniec wsi Bielsko k. Międzychodu.

Aresztowany w 1941 r. w Kolnie (gmina Międzychód). Osadzony w KL Gross Rosen, gdzie przebywał do maja 1944 r. Przeniesiony do KL Natzweiler (nr 13135). Tam zginął 25 czerwca 1944 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 34-35,
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

USC Sieraków: Akt urodzenia nr 12/1924.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kucharczak Bronisława – krawcowa.

Mieszkanka Marianowa. Wywieziona na roboty przymusowe do Rzeszy. Aresztowana 20 marca 1943 r. Osadzona w Hirzenheim, gdzie zmarła.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kulesza Henryk (1923-1943) – goniec w DWM (H. Cegielski)

Urodzony 22 marca 1923 r. Uczeń Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie. Harcerz. Aktywny członek poznańskiego środowiska Szarych Szeregów i łącznik Wielkopolskiego Kierownictwa Związku Odwetu. Aresztowany i osadzony w Forcie VII w Poznaniu. Skazany na karę śmierci. Stracony 8 stycznia 1943 r.

Źródła:

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>.

USC Poznań – Akt zgonu nr P 570/1943.

A. Pietrowicz *W najtrudniejszych warunkach... Zaplecze studyjno-technologiczne WKZO (1940-1942)* – „Glaukopis. Pismo społeczno-historyczne” nr 30, 2014, s. 127 i 138.

Kurnikowski Mikołaj (1900-1941) – robotnik.

Urodzony 5 września 1900 r. w Kaźmierzu (powiat szamotulski). Syn robotnika Walentego i Anastazji z domu Hajdasz. Przed wybuchem II wojny światowej mieszkaniec osady Sowa Góra (powiat międzychodzki) i Sierakowa. Społecznik. Odznaczony Medalem Niepodległości (nr nadania 36977).

Podczas okupacji zamieszkał w Drezenku, gdzie w 1940 r. został aresztowany pod zarzutem uprawiania działalności szpiegowskiej jako członek wywiadu polskiego. Osadzony w więzieniu Berlin-Tegel. Skazany na karę śmierci w procesie toczącym się w Berlinie. Stracony 12 lipca 1941 r. w więzieniu Berlin-Pankow.

Żonaty z Pelagią z domu Stefaniak.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 35.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

USC Sieraków – Akt Zejścia nr 10/1947, sporządzony na podstawie orzeczenia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 10 stycznia 1947 r. (Sygn. III Zg. 41/46).

Kurowski Józef (1899-1943) – robotnik.

Urodzony 9 lutego 1899 r. we wsi Baszków (powiat krotoszyński).

Zamieszkały w Radgoszczy (niem. Hammermühle). Aresztowany 26 czerwca 1942 r., został osadzony w więzieniu we Wronkach.

Deportowany do KL Auschwitz. Tam zginął 22 grudnia 1943 r.⁴²

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 35.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97. (12.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Kuźniak Wiktor – dojarz.

Zamieszkały w Mokrzczu (powiat międzychodzki). Aresztowany w roku 1943. Osadzony w Poznaniu.

Zaginął.

⁴² *Międzychodzka Księga Śmierci* podaje datę śmierci Józefa Kurowskiego – 21.12.1943.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (12.04.2014).
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Lehmann Ludwik (1921-1945) – robotnik.

Urodzony 1 sierpnia 1921 r. w Strzyżminie. Mieszkaniec Strzyżmina (powiat międzychodzki). Aresztowany 25 lutego 1940 r. Osadzony w Poznaniu, a następnie w Rawiczu (24.05.1940 – 21.07.1940). Deportowany do KL Dachau. Zaginął. Nie występuje w ocalałej dokumentacji obozowej.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.
<http://stevemorse.org/dachau/dachau.html> - nie występuje. (12.04.2014).

Lepa Alfons (1920-1945) – rolnik.

Urodzony 21 kwietnia 1920 r. w Nowym Widzimiu (powiat wolsztyński). Zamieszkały w Wielowisi k. Międzychodu. Wysiedlony w 1940 r. do Warszawy.

Aresztowany podczas Powstania Warszawskiego we wrześniu 1944 r. Wywieziony do obozu Brätz (Brójce). 27 lutego 1945 r. osadzony w obozie koncentracyjnym Buchenwald (nr 133040). Tam zmarł 14 marca 1945 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 35.
<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Luch Jan (1888-1945) – młynarz.

Urodzony 14 lipca 1888 r. w Łęczeczkach (powiat międzychodzki). Syn Stanisława i Marianny. Mieszkaniec Chrzypiska Wielkiego. 12 grudnia 1939 r. wysiedlony wraz z rodziną do Generalnego Gubernatorstwa. Zamieszkał w Warszawie.

Aresztowany 11 sierpnia 1944 r. podczas Powstania Warszawskiego. Został osadzony w KL Neuengamme (Hamburg). Nr obozowy 47111. Tam zmarł 15 stycznia 1945 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 36.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2014, nr 11, s. 20-21, 212-213.

Łakomy Tadeusz (1919-1944)

– student.

Urodzony 27 października 1919 r. w Szamotułach. Syn Stefana i Pelagii z domu Perz.

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie w roku 1938. Kapral podchorąży w 69. Pułku Piechoty Wielkopolskiej w Gnieźnie. We wrześniu

1939 r. brał udział w Bitwie nad Bzurą i w obronie Warszawy w ramach działań 25. Dywizji Piechoty.

Podczas okupacji znalazł zatrudnienie w firmie handlu ziemiołodami „Otto Vollmer” w Sierakowie. Od roku 1942 zaangażowany w działalność międzychodzkiego ośrodka Szarych Szeregów.

Aresztowany rano 8 sierpnia 1944 r. na dworcu kolejowym w Sierakowie. Przewieziony do aresztu w Międzychodzie, gdzie przebywał w grupie 27 pojmanych członków AK i Sz. Sz. z terenu powiatu międzychodzkiego. Od 9 sierpnia 1944 r. więziony w siedzibie gestapo w Poznaniu – Dom Żołnierza oraz w obozie śledczym w Żabikowie (nr 18078).

Po pięćdziesięciu dniach śledztwa uznany za więźnia politycznego w wyniku przynależności do Szarych Szeregów, został wywieziony do obozu koncentracyjnego Gross Rosen (Rogoźnica) – nr obozowy 63886 i tam zamordowany 8 grudnia 1944 r.

Męczeństwo jego upamiętniono na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu oraz Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 36-38.

W konspiracji wielkopolskiej 1939-1945, Poznań 1993, s. 37-41.

Materiały i opracowania p. T. Liberkowskiego.

Fotografia z archiwum p. T. Liberkowskiego.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 119, 148 i 150.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 36, 42, 51 i 55.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 24, 141-142.

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie.

Relacja ustna p. Marii Dłużewskiej-Stańczakowej, Międzychód 2008 r.

70-lecie Liceum Ogólnokształcącego w Międzychodzie 1927-1977, Międzychód 1998, s.50 i 52.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

Ławiak

Mieszkaniec Sierakowa. Został zastrzelony we wsi Charcice (powiat międzychodzki) przez komendanta policji w Chrzypsku Wielkim. Egzekucja miała miejsce na podwórzu jednego z gospodarstw w październiku 1944 r.

Blizszych danych biograficznych nie udało się ustalić.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Łukomski Michał Ignacy (1901-1940) – oficer zawodowy.

Urodzony 14 września 1901 r. w Kwilczu (powiat międzychodzki). Syn Maksymiliana i Marii z domu Wierzbickiej.

Absolwent Wielkopolskiej Szkoły Podchorążych. Uczestnik wojny 1920 r., ranny. Oficer zawodowy. Służył kolejno w 53 pp, 61 pp, 2 pp Leg., KOP i 49 pp. W 1939 jako kapitan służby stałej 40 Pułku Piechoty we Lwowie (40 pp) został oddelegowany do organizacji Ośrodka Zapasowego 5 Dywizji Piechoty. Pojmany do niewoli sowieckiej. Osadzony w obozie w Starobielsku. Zamordowany w Charkowie.

Pośmiertnie mianowany na stopień majora.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Suplement, Międzychód 2004, s. 19.

Lista osób zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Twerze i Miednoje mianowanych pośmiertnie na kolejne stopnie wojskowe – odczytywana w trakcie uroczystych obchodów w dniach 9-10 listopada 2007 r., p. 1515. kpt. Łukomski Michał s. Maksymiliana r. 1901 † Charków.

<http://www.genealogiapolska.pl/showmedia.php?mediaID=235126&medialinkID=47227&tngpage=2>.

http://www.katedrapolowa.pl/ofiary_z.php. (14.04.2014).

Charków. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego, Warszawa 2003, s. 314

Machowina Jan (1900-1943) – rolnik.

Urodzony 12 maja 1900 r. w Drawsku (powiat czarnkowski). Syn Ignacego i Marianny. Zamieszkały w Dormowie (powiat międzychodzki).

Aresztowany 7 kwietnia 1943 r. w Dormowie. Osadzony w więzieniu w Ostrowie Wielkopolskim. Zaginął. Na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 21 października 1946 r. (Sygn. III Zg. 13/46) datę zgonu ustalono na 9 maja 1945 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 38.

USC Międzychód – odpis aktu zgonu nr 15/73Ł, sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 21 października 1946 (Sygn. III Zg. 13/46).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Majcherek Leon (1912-1944) – student, kupiec.

Urodził się 15 kwietnia 1912 roku w Międzychodzie. Syn kupca i restauratora Andrzeja i Rozalii.

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie w roku 1934. Prezes Zarządu Bratniej Pomocy. Kupiec. Student Wyższej Szkoły Handlowej w Poznaniu. Członek Korporacji Akademickiej.

Aresztowany 15 maja 1940 r. w Międzychodzie. Osadzony w międzychodzkiem areszcie śledczym. Od 16 maja 1940 r. przebywał w Forcie VII w Poznaniu.

24 maja 1940 r. przekazany do KL Dachau (nr 11193). Tam zginął 22 maja 1944 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci – Międzychód 1997, s. 38.

Sobkowski Ł. *Nie wstydzmy się naszych ojców*, Międzychód 2008 r.

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie.

Relacja ustna p. Marii Dłużewskiej-Stańczakowej, Międzychód 2008 r.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4-5.

Dokument zgonu wydany przez Standesamt Dachau II nr II 95/1944.

<http://stevemorse.org/dachau/dachau>. (12.04.2014).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

<http://www.archiwumkorporacyjne.pl/index.php/muzeum-korporacyjne/>. (12.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 118. Kopia maszynopisu zdeponowana w Redakcji „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

Majchrzak Franciszek (1908-1940) – rolnik.

Urodzony 9 stycznia 1908 r. w Chojnie (powiat szamotulski). Zamieszkały w Ryżynie (powiat międzychodzki).

Aresztowany 4 listopada 1939 r. w Ryżynie. Do 6 listopada przetrzymywany w areszcie w Chrzypsku Wielkim. Przewieziony do aresztu śledczego w Międzychodzie, a następnie osadzony w obozie przejściowym w Schwerin (Skwierzyna). Ostatnia wiadomość dotarła do rodziny z datą 15 stycznia 1940 r. Zaginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 39.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 65-67.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 35.

Majewski Adam (1891-1940) – emerytowany komisarz Straży Granicznej.

Urodzony 20 listopada 1891 r. w Barcinie (powiat szubiński). Kupiec, powstaniec wielkopolski 1918/1919, prezes Zarządu Okręgu XVI Związku Towarzystwa Powstańców i Wojaków w Międzychodzie, emerytowany komisarz Straży Granicznej.

Aresztowany 17 października 1939 r. w Międzychodzie i osadzony w areszcie miejskim.

1 listopada przewieziony do obozu w Schwerin (Skwierzyna), a następnie 27 stycznia 1940 r. przetransportowany do Fortu VII w Poznaniu. Tam rozstrzelany.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 39.

Fotografia – Łucjan Sobkowski *Nie wstydzmy się naszych ojców...* – Międzychód 2008, s. 169.

USC Poznań – odpis skrócony aktu zgonu nr 1403/41.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Małecki Ludwik (1899-1944) – rolnik.

Urodzony 15 sierpnia 1899 r. Mieszkaniec Kurnatowic (powiat międzychodzki). Wysiedlony 12 grudnia 1939 r. do Generalnego Gubernatorstwa. Zamieszkał z rodziną we wsi Badowo-Kłody (powiat błoński).

Aresztowany 7 marca 1944 r. w Mszczonowie. Od 10 marca 1944 r. osadzony w więzieniu w Żyrardowie. Zaginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 40.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 11, marzec 2014, s. 215.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (12.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Mamet Jan

Robotnik zamieszkały w Łęczcach (powiat międzychodzki). Aresztowany 23 grudnia 1942 r. Przebywał w więzieniu w Rawiczu i tam zginął 23 maja 1943 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 40.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> – brak wzmianki. (12.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Marciniak Franciszek (1910-1941) – rybak.

Urodzony 1 grudnia 1910 r. w Lewicach (powiat międzychodzki). Syn Michała i Agnieszki z domu Mrówka. Rybak zamieszkały w Łowyniu.

Aresztowany w Łowyniu 15 maja 1940 r. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu. Od 24 maja 1940 r. więziony w KL Dachau (nr 11190). Przekazany 2 sierpnia 1940 r. do KL Mauthausen. Zamordowany 18 marca 1941 r. KL Mauthausen-Gusen.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 40.

<http://stevemorse.org/dachau/dachau>. (14.04.2014).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (14.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Maślach Wojciech (1907-1939) – robotnik.

Urodzony 19 kwietnia 1907 r. we wsi Kłyżów (powiat nizański). Syn Magdaleny Maślachówny. Robotnik zamieszkały w Sierakowie.

Od roku 1936 żonaty ze Stanisławą Koszccołówną (1900-1977). Aresztowany 14 listopada 1939 r. w Śródce (powiat międzychodzki). Osadzony w areszcie miejskim w Sierakowie. 28 listopada 1939 r. przekazany do więzienia w Szamotułach. Tam rozstrzelany 19 grudnia 1939 r.

Postanowieniem Sądu Powiatowego w Międzychodzie oznaczono datę jego śmierci na 9 maja 1946 r. na godzinę 24.00.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 40-41.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (12.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

USC Sieraków – odpis aktu ślubu 7/1936.

USC Sieraków – akt zgonu 58/60, sporządzony na podstawie Postanowienia Sądu Powiatowego w Międzychodzie z dnia 31.10.1960 r. (Sygn. akt Ns.I.13/60).

Mazur Sylwester(1890-1940) – urzędnik gospodarczy.

Urodzony 29 sierpnia 1890 r. w Zatomiu Starym (powiat międzychodzki). Mieszkaniec Chrzypska Małego. Podczas okupacji przeniesiony do Złotnik Kujawskich (niem. Guldenhof) w powiecie mogileńskim. Tam aresztowany 8 maja 1940 r. Od 9 maja 1940 r. osadzony w KL Dachau (nr 9210). Zamordowany 25 maja 1940 r.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (16.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://stevemorse.org/dachau/dachau>. (16.04.2014).

Mikołajczak Waclaw (1910-1942)

– urzędnik gospodarczy.

Urodzony 18 września 1910 r. w Kurnatowicach. Absolwent Szkoły Rolniczej w Międzychodzie. Swe kwalifikacje w zarządzaniu gospodarstwami rolnymi doskonalił w kolejnych gospodarstwach: Grobia-Diałowo (u mjr Lipowskiego), Chrzypsko Wielkie (u Dobrowolskich) i w gospodarstwie nasiennym Kobylniki

(powiat poznański).

Służbę wojskową odbywał w 58. Pułku Piechoty Wielkopolskiej w Poznaniu, gdzie dosłużył się stopnia podoficerskiego. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. uczestniczył w działaniach kampanii wrześniowej. Wzięty do niewoli, zrezygnował z ucieczki podczas postoju pociągu w Poznaniu-Franowo. Osadzono go w stalagu w okolicach Oberhausen k. Düsseldorfu.

Tam 15 sierpnia 1940 r. z niewyjaśnionych powodów został aresztowany i osadzony w obozie koncentracyjnym Mauthausen (nr 601). Figuruje również na listach transportowych do KL Mauthausen-Gusen. Zginął w KL Mauthausen-Gusen w 1942 r. Wiadomość o jego śmierci dotarła do rodziców dopiero w roku 1944 r. Dokumentacja obozowa z tego okresu została całkowicie zniszczona.

Źródła:

Relacje rodziny – p. Marii Juszcak z d. Mikołajczak.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (30.03.2014). (13.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Mistrzak Jan (1886-1940) – robotnik leśny.

Urodzony 25 maja 1886 r. w Czestkowie (powiat łaski). Syn Tomasa i Jadwigi⁴³. Robotnik leśny zamieszkały w Kaplinie (powiat międzychodzki). Aresztowany 15 października 1939 r. w Kaplinie i osadzony w areszcie miejskim w Międzychodzie. Od 4 listopada 1939 r. przebywał w obozie przejściowym w Schwerin (Skwierzyna).

W styczniu 1940 r. funkcjonariusze gestapo rejencji frankfurckiej wywieźli go do pobliskiego lasu i tam zamordowali.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 41.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 11.07.1948 r. nr Zg. 56/47.

USC Międzychód akt zejścia nr 26/1948/W.

Mitręga Karol Paweł (1912-1943)

– malarz.

Urodzony 11 kwietnia 1912 r. w Sierakowie (powiat międzychodzki). Syn Stefana, poległego w I wojnie światowej i Marianny Bąbelczyk. Mieszkaniec Sierakowa.

Podczas okupacji przymusowo zatrudniony w Gorzowie (niem. Landsbergan der Warthe) i Strzelcach Krajeńskich (niem. Friedeberg). Zaangażowany w działalność konspiracyjną. Tam aresztowany 5 października 1942 r. Zginął 25 listopada 1943 r. w KL Mauthausen. Był współwięźniem Konrada Jambora z Grobi.

⁴³ W akcie zejścia wymienione jest imię Marianna.

Źródła:

Relacja ustna siostrzenicy – p. Krystyny Bartkowiak z Sierakowa (czerwiec 2014).

USC Mauthausen II – odpis aktu zgonu nr XI/82/43.

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 41.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (12.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Mokry Jan (1927-1944) – młodociany robotnik rolny.

Urodzony 9 października 1927 r. w Sierakowie. Syn Jana i Gertrudy z domu Woźnej.

Podczas okupacji jako kilkunastoletni chłopak został skierowany do pracy przymusowej w rolnictwie. Trafił do gospodarzy niemieckich w Kurnatowicach, gdzie m.in. wypasał bydło. Podczas przepędzania zwierząt jedna z krów odłączyła się od stada i usiłowała przeskoczyć przez rów melioracyjny. Podczas tego skoku złamała nogę.

Oskarżony o celowy sabotaż, potwierdzony zeznaniami świadka, polskiej dziewczyny, został aresztowany 11 października 1943 r. i osadzony w więzieniu we Wronkach. 30 listopada 1943 r. przewieziony transportem (z Poznania) do KL Auschwitz (nr 165205), gdzie 27 maja 1944 r. zmarł w szpitalu w bloku 20.

Od 4 marca 1944 r. do 27 maja 1944 r. odnotowywany był w aktach szpitala więziarskiego (blok 20, 21 i stacja Rtg). Jest wysoce prawdopodobne, że został poddany eksperymentom paramedycznym.

Źródła:

Relacja ustna bratanka – p. Tadeusza Mokrego z Sierakowa (02.06.2014).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (30.03.2014).

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.41.

USC Sieraków – akt urodzenia nr 194/27 z 14.10.1927 r.

Archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz Birkenau w Oświęcimiu. L.dz. I-Arch-i-/4285/2013 – wykazy transportów przybyłych do KL Auschwitz, książki szpitala więziarskiego, numerowe wykazy więźniów. (Korespondencja z 2014-01-10).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Molik Stanisław (1894-?) – rolnik.

Urodzony 3 maja 1894 w Lutomiu (powiat międzychodzki). Syn Franciszka. Nazwisko panięskie matki Gucia. W okresie międzywojennym mieszkaniec Łowynia.

Był prezesem koła Stronnictwa Narodowego (NS) w Łowyniu. W stopniu sierżanta uczestniczył w kampanii wrześniowej. Wzięty do niewoli niemieckiej 18 września 1939 r. pod Sochaczewem. Do 12 października 1939 r. przebywał w Stalagu III A Luckenwalde (nr jeniecki 8651). Uwolniony powrócił do domu. W latach 1940-1942 prowadził działalność konspiracyjną w strukturach Narodowej Organizacji Bojowej (NOB). Aresztowany przez Gestapo 22 lipca 1942 r., osadzony w więzieniu w Rawiczu. 11 grudnia 1942 r. osadzony został w KL Mauthausen (nr obozowy 18391). Figuruje również na listach transportowych do KL Mauthausen-Gusen 23 stycznia 1944 r. osadzony w Gusen (nr 49885). Prawdopodobnie tam zmarł.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (30.03.2014).

IPN Po 003/118.

Napierała Stanisław (1913-1940)

– oficer rezerwy Wojska Polskiego.

Urodzony 31 października 1913 r. w Grodzisku Wielkopolskim. Syn Jana i Marii z Grześkowiaków. Mieszkaniec Międzychodu.

Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie (w 1932 r.). Podczas nauki Prezes Zarządu Bratniej

Pomocy. W 1935 r. ukończył dywizyjny kurs podchorążych rezerwy piechoty przy 57 Pułku Piechoty Wielkopolskiej (57 pp.). Mianowany podporucznikiem ze starszeństwem z 1 stycznia 1937 r. Przydzielony pierwotnie do 58 pp., a w 1939 r. do 60 Pułku Piechoty Wielkopolskiej w Ostrowie Wlkp. (60 pp.) i w nim odbył ćwiczenia rezerwy jako dowódca plutonu. Student Uniwersytetu Poznańskiego, zamieszkały wówczas w Ostrowie Wielkopolskim.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. do macierzystego pułku, walczył w strukturach 25 Kaliskiej Dywizji Piechoty (Armia „Poznań”).

Podczas przedzierania się na wschód został wzięty do niewoli przez Armię Czerwoną. Przebywał w obozie polskich oficerów w Starobielsku. Ostatnia wiadomość ze Starobielska datowana była 2 marca 1940 r. Zamordowany w 1940 r. Pochowany na cmentarzu wojennym w Charkowie – Ukraina.

Pośmiertnie mianowany na stopień porucznika.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s. 42.

Księga Pochowanych Żołnierzy Polskich w II Wojnie Światowej, s.253.

Lista ofiar i zaginionych – KATYŃ, Wyd. ALFA, Warszawa 1989 – brak informacji. Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4-5.

<http://www.genealogiapolska.pl/showmedia.php?mediaID=235131&medialinkID=47233&tngpage=7>. (12.04.2014).

Lista osób zamordowanych w Katyniu, Charkowie, Twerze i Miednoje mianowanych pośmiertnie na kolejne stopnie wojskowe – odczytywana w trakcie uroczystych obchodów w dniach 9-10 listopada 2007 r. poz. 6403.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Nawrocik Ignacy (1892-1940) – policjant.

Urodzony 27 lipca 1892 r. w Działyniu (powiat gnieźnieński). Syn Jana i Anastazji.

Powstaniec wielkopolski 1918/1919. Żołnierz Wojsk Wielkopolskich w 2 kompanii baonu zapasowego 4 Pułku Strzelców Wielkopolskich (58 pp.).

Starszy posterunkowy Policji Państwowej w Lewicach (powiat międzychodzki).

Przebywał w obozie jeńców wojennych w Ostaszkwie. Figuruje w wykazie sporządzonym przez NKWD w Moskwie z dnia 20 stycznia 1940 r. (s. 232, poz. 35), z poleceniem przekazania do dyspozycji szefa Zarządu NKWD Kalinińskiej Obłasti (Twer). Nr akt sprawy 5685.

Zamordowany w 1940 r. Pochowany na cmentarzu Miednoje.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 42.

http://www.katedrapolowa.pl/ofiary_z.php. (22.04.2014).

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 31.12.1948 r. nr III Zg. 20/48

USC Międzychód, Akt zejścia nr 30/1949/L.

Niewiadomski Michał (1913-1940) – policjant.

Urodzony w roku 1913. Posterunkowy Policji Państwowej (posterunek w Lewicach).

Uczestnik Wojny Obronnej we wrześniu 1939 r. Internowany przez władze sowieckie. Nie figuruje na spisie więźniów obozu jenieckiego w Kozielsku. Zamordowany w 1940 r. przez NKWD. Pochowany na cmentarzu wojennym Miednoje (Federacja Rosyjska).

Źródła:

Dokumentacja osób poległych, pomordowanych i zaginionych, utworzona przez p. Tadeusza Liberkowskiego.

http://www.katedrapolowa.pl/ofiary_z.php. (2.04.2014).

Noj Józef (1924-1942) – robotnik.

Urodzony 23 stycznia 1924 r. w Nowej Wsi (powiat szamotulski). Syn robotnika Edwarda i Marii z domu Piątek. Kawaler. Mieszkaniec wsi Pęckowo (powiat czarnkowski).

Osadzony został w więzieniu we Wronkach i skierowany do obozu pracy przymusowej w Marianowie k. Sierakowa (niem. *Ziegenlug*), gdzie zmarł 25 czerwca 1942 r. o godzinie 16.15. Oficjalna przyczyna śmierci: porażenie mózgowe.

Pochowany na cmentarzu parafialnym w Sierakowie. W grudniu 2010 r. na jego mogile postawiony został nagrobek Grobu Wojennego.

Źródła:

USC Sieraków, Akt zgonu 52/1942. Dokumentacja „Sierakowskich Zezszytów Historycznych”,

A. Walendowska Garczarczyk, *Eksterminacja Polaków w zakładach karnych Rawicza i Wroniek w okresie okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, Poznań 1981,

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (12.04.2014).

Nowaczyński Leonard Ludwik (1906-1940) – rolnik.

Urodzony 6 listopada 1906 r. w Kamionnie (powiat międzychodzki). Syn Ludwika i Heleny z domu Wittchen.

Aresztowany 15 maja 1940 r. w Kamionnie i osadzony w Forcie VII w Poznaniu. Przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen, gdzie zmarł 27 grudnia 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 42-43.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 9.10.1946 r. (Sygn. III Zg. 28/46).

Nowaczyński Wincenty (1883-1940) – emerytowany pułkownik WP.

Urodzony 16 marca 1883 r. w Kamionnie (powiat międzychodzki) Syn rolnika Jana i Nepomuceny z domu Łuka. Jego dziad był uczestnikiem Powstania Listopadowego.

W latach 1889-1897 uczęszczał do Szkoły Powszechnej w Kamionnie, a następnie uczył się w seminariach nauczycielskich w Paradyżu i Międzyrzeczu. W okresie 1903-1904 odbył służbę wojskową w 6 Pułku Piechoty w Poznaniu, po czym pracował jako nauczyciel szkół ludowych.

3 sierpnia 1914 r. został powołany do armii niemieckiej (6 pp. i 333 pp.). 23 listopada 1915 r. mianowany podporucznikiem, objął funkcję adiutanta 3 baonu 333 Pułku Piechoty – 89 Dywizji Piechoty. Walczył na froncie rosyjskim i rumuńskim.

Na początku stycznia 1919 r. po powrocie z frontu zgłosił się ochotniczo do Kazimierza Zenkteleera (dowódcy odcinka zachodniego w Buku) z zamiarem wzięcia udziału w Powstaniu. Nie otrzymał jednak przydziału. Powtórnie zgłosił się 20 lutego 1919 r. do Dowódcy Okręgu II w Poznaniu. Przydzielony do organizującego się 3. Pułku Strzelców Wielkopolskich (57 pp.). Początkowo dowodził sformowaną przez siebie kompanią, a od 10 marca do 1 listopada 1919 r. także przez siebie zorganizowanym 3 baonem tego pułku. Dekretem Komisariatu NRL nr 26 (z 4 kwietnia 1919 r.) mianowany na stopień porucznika i kapitana. Od 29 lipca 1919 r. walczył na froncie polsko-bolszewickim (Front Litewsko-Białoruski). Dowodził odcinkiem operacyjnym Mińsk-Bobrujsk. Brał udział w zdobyciu Ihumienia (11 sierpnia) oraz Berezyny (19 sierpnia). Następnie do czerwca 1920 r. dowodził 2 baonem 69 Pułku Piechoty (byłym 11 p. strz. wlkp.), po czym przejął dowództwo 68 Pułku Piechoty (byłego 10 p. strz. wlkp.) i utrzymał je do grudnia 1927 r. Podczas walk odwrotowych w lipcu 1920 r., osłaniając inne oddziały, został ciężko ranny (22 lipca 1920 r. nad Niemnem w okolicach Łunna). W szpitalu wojskowym w Grodzisku Wielkopolskim przebywał do 27 września 1920 r.

Za swe czyny bojowe otrzymał Krzyż *Virtuti Militari* V kl. (nr nadania 2801) oraz awanse do stopnia majora (wrzesień 1920), podpułkownika (4 lutego 1922) i pułkownika (1 grudnia 1924 r.).

W latach 1927-1932 był kolejno dowódcą 3 Brygady KOP w Starej Wilejce oraz Brygady KOP „Wołyń” w Łucku.

30 września 1932 r. przeszedł w stan spoczynku. Zamieszkał w Głazewie (powiat międzychodzki), dzierżawiąc nieduży majątek ziemski. W 1936 r. kupił gospodarstwo rolne w Izdebnie k. Chrzypiska (również w powiecie międzychodzkiem).

We wrześniu 1939 r. ochotniczo walczył w obronie Warszawy. Objął funkcję komendanta Ekspozytury Komendy Miasta Warszawa-Praha Wschód. Po kapitulacji przebywał parę tygodni w niewoli niemieckiej. Zwolniony, wrócił do Izdebna 14 października 1939.

16 października 1939 r. został aresztowany przez Gestapo w Chrzypsku Wielkim i uwięziony w Międzychodzie, skąd trafił do obozu Schwerin (w Skwierzynie), gdzie był poddany śledztwu i torturom.

31 stycznia 1940 r. został przewieziony do Fortu VII w Poznaniu i tam zamordowany o godz. 18 minut 30.

Za swe czyny bojowe odznaczony był także: Krzyżem Walecznych, Medalem za Wojnę 1918-1921, Medalem 10-lecia Odzyskania Niepodległości, Krzyżem Laterańskim (1931) oraz wieloma odznaczeniami pułkowymi.

Od 1905 r. żonaty z Martą Kurek. Miał dzieci: Marię (ur.1905), Wiktora (1906), Jana (1907), Helenę (1912).

Źródła:

USC Kaczlin, Akt zgonu nr 4/1959 z 8 września 1959 r. sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego w Międzychodzie z dnia 15 marca 1947 r. (Sygn. III. Zg. 21/47).

Słownik Biograficzny Powstańców Wielkopolskich 1918-1919, Wydawnictwo Poznańskie – Poznań, 2002, s. 249- 250.

Międzychodzka Księga Śmierci - Międzychód 1997, s. 43.

Kawalerowie Virtuti Militari 1792-1945 - T. II (1914-1921), cz.1, s. 105-106, Koszalin.1991.

Rocznik Oficerski 1924, s. 284 i 341.

Rocznik Oficerski Rezerw - 1934, s. 324 i 990.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 15.03.1947 r. (Sygn. III Zg. 21/47).

Relacje i przekazy rodzinne.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4 , s. 18-20 i 86-p.47.

Nowak Andrzej (1873-1940) – urzędnik.

Urodzony 26 listopada 1873 r. w Górze (powiat międzychodzki). Syn Szymona i Petronelli z domu Jenek. W latach 1897-1903 r. pracował w gospodarstwie rolnym w Lutomiu, a następnie z żoną i 4 dziećmi wyjechał do Niemiec (Köln-Kalk), gdzie urodziło im się następnych czworo dzieci. W roku 1907 powrócił do

Polski. Zamieszkał w Gnieźnie, gdzie pracował jako listonosz. Po I wojnie światowej osiedlił się w Sierakowie. Tutaj otrzymał posesję w Magistracie. Wysiedlony z rodziną w roku 1940. Zmarł z głodu i wycieńczenia w obozie przejściowym w Łodzi.

Żonie jego, Elżbiecie z Błochów, udało się zbiec z transportu i powrócić do Sierakowa, gdzie przeżyła do zakończenia okupacji niemieckiej. Zmarła w roku 1947.

Źródła:

Relacja prawnika Andrzeja Grześkowiaka z Poznania.

Nowicki Marian (1908-1942) – ślusarz.

Urodzony 25 marca 1908 r. w Berlinie. Syn Walentego i Franciszki. Mieszkaniec Kolna (powiat międzychodzki).

Tam aresztowany 17 listopada 1941 r. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu. W kwietniu 1942 r. przekazany do KL Auschwitz (nr 28817), gdzie został zamordowany 8 września 1942 r.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (30.03.2014). (12.04.2014).

Międzychodzka Księga Śmierci – Międzychód 1997, s.43.

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97. (12.04.2014).

Nowicki Walenty (1873-1942) – rolnik.

Urodzony 7 lutego 1873 r. w Gieczu (powiat średzki). Syn Władysława i Józefy. Mieszkaniec Kolna (powiat międzychodzki).

Aresztowany 18 listopada 1941 r. w Kolnie. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu i tam zamordowany 18 stycznia 1942 r. Oficjalna przyczyna śmierci: zapalenie jelit i wycieńczenie.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (30.03.2014). (12.04.2014).

Międzychodzka Księga Śmierci – Międzychód 1997, s.44.

USC Poznań – odpis aktu zgonu nr P 268/1942.

Olewski Franciszek (1910-1941)

– rybak.

Urodzony 1 listopada 1910 r. w Sierakowie. Syn rybaka Władysława i Balbiny z domu Wareckiej. W 1936 r., po ślubie z Joanną Olechówną (ur. 31 marca 1912 w Sierakowie) wyprowadzili się do Gralewa, gdzie jego teściowie, rolnicy z Sierakowa, nabyli gospodarstwo rolne – „poniatówkę”⁴⁴ z parcelacji majątku państwowego.

Podczas okupacji pracował w kopalni żwiru w Lewicach. Tam został skrytobójczo zamordowany za odmowę podpisania listy VD.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (22.04.2014).

Relacja brata, Bernarda Olewskiego, zawarta w jego „Wspomnieniach” – maszynopis, s. 70. Kopia w posiadaniu Redakcji „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”.

USC Sieraków – odpis aktu małżeństwa nr 8/36 z 8.02.1936 r.

Olszewski Stanisław (1892-1940) – robotnik.

Urodzony 2 września 1892 r. w Olszewie (powiat łomżyński). Syn Anny Olszewskiej. Robotnik leśny zamieszkały w Dębowcu (gmina Sieraków).

Aresztowany 15 maja 1940 r. Został osadzony w KL Oranienburg, gdzie zginął 31 maja 1940 r.⁴⁵

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (12.04.2014).

Międzychodzka Księga Śmierci – Międzychód 1997, s.44.

USC Sieraków – akt zejścia sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie (Sygn. III Zg. 4/47).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

⁴⁴ Gospodarstwa te miały powierzchnię ok. 9 ha.

⁴⁵ *Międzychodzka Księga Śmierci* podaje datę: 28.10.1940 r.

Otto Józef (1886-1942) – robotnik.

Urodzony 2 marca 1886 r. w miejscowości Dębiec. Syn Jakuba i Marii z domu Urbaniak. Mieszkaniec Międzychodu. Żonaty z Marianną z domu Kazimierczak.

Podczas transportu policyjnego z Międzychodu do Sierakowa zmarł 21 kwietnia 1942 r. o godzinie 16.00 w następstwie złamania kręgosłupa. Bliższych okoliczności zdarzenia brak.

Źródła:

USC Sieraków – Odpis zupełny aktu zgonu nr 38/1942 z dnia 25.04.1942 r.

Pacholak Józef (1919-1939) – drukarz.

Urodził się 13 września 1919 r. Syn Józefa i Ludwiki z domu Dorożała.

Mieszkał w Międzychodzie przy ul. Spichrzowej 2. Harcerz 2 Drużyny Harcerskiej im. Jana III Sobieskiego w Międzychodzie. Przeszkolony w zakresie dywersji pozafrontowej w Warszawie i na terenie Puszczy Kampinoskiej.

1 września 1939 r., na apel Komendy Wielkopolskiej Chorągwi Harcerzy w Poznaniu, stanął w szeregi pomocniczej służby Pogotowia Narodowego. Za czyn ten został aresztowany dnia 23 października 1939 r. w Gorzycy.

Od chwili aresztowania, będąc poddawany torturom podczas przesłuchań, przebywał:

- 23.10.1939 - 25.10.1939 – „Dom Żołnierza” – siedziba gestapo w Poznaniu,
- 25.10.1939 – 31.10.1939 – więzienie przy ul. Młyńskiej w Poznaniu,
- od 1.11.1939 r. – w Forcie VII w Poznaniu.

Zamordowany 14 listopada 1939 r. w Dąbrowie pod Pałędziem (powiat poznański).

Pamięć o jego ofierze uwieczniono na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu oraz na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s.44-46.

Kwiecień Miesiącem Pamięci Narodowej – Harcerze Męcennicy Międzychodcy – tekst autorstwa Tadeusza Liberkowskiego (maszynopis).

Sobkowski Ł. *Nie wstydzmy się naszych ojców*, Międzychód – 2008, s. 121.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Poznaniu z 18 sierpnia 1948 r. (Sygn. III Zg. 479-48).

Pacholak Marcin (1900-1944) – robotnik.

Urodzony 6 listopada 1900 r. w Maszkowie (powiat szamotulski). Syn Ignacego i Katarzyny z domu Kawka. Przed wybuchem wojny zamieszkały w Chorzępowie (powiat międzychodzki).

Wywieziony do pracy przymusowej w miejscowości Neudessau (powiat Friedeburg). Tam aresztowany 23 grudnia 1943 r. i osadzony w KL Auschwitz, gdzie zginął 13 lutego 1944 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 46.

Paschke Franciszek (1910-1944) – robotnik.

Urodzony 4 listopada 1910 r. w Zębowie⁴⁶ (powiat nowotomyski). Syn Szczepana i Weroniki z domu Kaczmarek. Mieszkaniec Sierakowa.

Od sierpnia 1943 r. pracował przymusowo na terenie Rzeszy. Aresztowany 15 marca 1944 r. Osadzony 30 marca 1944 r. w KL Gross Rosen AEL (nr więźnia 01302). Zmarł⁴⁷ 10 maja 1944 r.

Źródła:

Relacje rodziny.

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 46.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.03.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.gross-rosen.eu/baza-zmarlych-wiezniow/przegladaj-baze/> (28.03.2014).

⁴⁶ <http://www.gross-rosen.eu/baza-zmarlych-wiezniow/przegladaj-baze/> podają jako miejsce urodzenia Sorge.

⁴⁷ <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> podają mylną datę śmierci: 11.02.1943 r. (28.03.2014).

Paszkowiak Maciej (1907-1941)

– ksiądz katolicki.

Urodzony 16 lutego 1907 r. w Żyto-
wiecku⁴⁸ (powiat gostyński). Syn Jana
i Anny z d. Wujczak. Świecenia kapłań-
skie uzyskał w 1932 r.

Od 1 lipca 1937 r. sprawował obo-
wiązki wikarego w Sierakowie⁴⁹. Za-
przyjaźniony z wieloma rodzinami
sierakowskimi, chętnie uczestniczył
w organizowanych imprezach towarzy-
skich i sportowych. Czynn timer uprawiał tenis i pływanie.

Aresztowany w marcu 1940 r. i osadzony w obozie przejściowym w Lubiniu k. Kościana. Następnie przewieziony do Fortu VII w Poznaniu i 24 maja 1940 r. do KL Dachau⁵⁰.

Od 2 sierpnia 1940 r. w KL Mauthausen-Gusen (kamieniołomy), a od 8 grudnia 1940 r. ponownie w KL Dachau (nr 22019). Poddany nieludzkiemu znęcaniu się. Skonał 9 stycznia 1941 r., mając niespełna 34 lata.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu oraz na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 s. 47.

<http://stevemorse.org/dachau/dachau>. (28.03.2014).

Materiały z Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu.

Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945, ATK Warszawa 1978, Zeszyt IV, s.134-135.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

⁴⁸ Niem. Seide.

⁴⁹ Szczegółowy biogram ks. Macieja Paszkowiaka został zamieszczony w „SZH” 4, sierpień-wrzesień 2009, s. 68-71.

⁵⁰ Porównaj: Anna Jagodzińska „Dachau we wspomnieniach księży-więźniów”, Biuletyn IPN nr 4 (99) z kwietnia 2009 r., s. 46-60.

Pawlak Jan (1893-1944) – strażnik graniczny.

Urodzony 11 czerwca 1893 r. we wsi Wolica Pusta (powiat średzki). Syn Łukasza i Marianny. Kierownik Straży Granicznej w Międzychodzie.

Poszukiwany przez niemieckie władze okupacyjne od października 1939 r. Ukrywał się. Aresztowany 9 października⁵¹ 1941 r. w Wolicy Pustej.

Osadzony w więzieniu w Jarocinie i Ostrowie. Ześlany do KL Auschwitz (nr 152409). Zaginął bez wieści. Ostatnia wiadomość z 23 kwietnia 1944 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci – Międzychód 1997 s. 47.

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97 – brak informacji. (28.03.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 30.12.1948 r, nr III Zg. 22/48.

USC Międzychód, akt zejścia nr 4/1949.

Peik Tadeusz (1891-1950) – ksiądz katolicki, proboszcz sierakowski w latach 1931-1941.

Urodzony 12 września 1891 r. w Rogoźnie. Święcenia kapłańskie uzyskał w roku 1919. Wielki patriota, miłośnik literatury i poezji polskiej, troskliwy wychowawca dzieci i młodzieży. W latach 1919-1920 był wikariuszem w Gostyniu, a następnie w parafii pw. św. Marcina w Poznaniu.

W połowie lat dwudziestych został mianowany profesorem w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Lesznie.

W czerwcu 1931 został proboszczem parafii sierakowskiej. Podczas swej posługi dbał o rozwój życia religijnego swych parafian. Aktywizował działalność wielu organizacji i grup duszpasterskich.

⁵¹ APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn.340 – podaje datę aresztowania: 9.11.1941 r.

W marcu 1941 roku, w przeddzień zamknięcia przez Niemców kościoła, udzielił sakramentu I Komunii św. dwóm rocznikom sierakowskich dzieci.

Po kwietniu 1941 r. przebywał krótko w Międzychodzie, a od lipca 1941 r. do 1944 r. pełnił funkcję proboszcza parafii pw. Najświętszej Marii Panny Wniebowziętej w Łowyniu. Mimo zakazu opuszczania miejsca stałego pobytu, z narażeniem życia, sprawował opiekę duszpasterską, udzielając sakramentów świętych, niosąc słowa otuchy i pomoc materialną najbardziej potrzebującym. Równocześnie stworzył i skutecznie kierował siatką wywiadowczą obserwującą prowadzenie przez Niemców na terenie powiatu międzychodzkiego eksperymentów z bronią biologiczną.

Następnie władze okupacyjne przeniosły go do parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła i Chrystusa Króla w Gulczu. Według innych źródeł podczas okupacji przebywał ponadto w Żoniu na terenie archidiecezji gnieźnieńskiej, gdzie „*w miarę możliwości sprawował posługę kapłańską*”. Duszpasterzował na terenie parafii pw. św. Barbary w Budzynie.

W roku 1945 został proboszczem parafii pw. św. Floriana w Chodzieży, a rok później przeniesiony do Kostrzyna k. Poznania, gdzie objął parafię pw. św. Apostołów Piotra i Pawła. Tam 18 listopada 1949 r., za odmowę odprawienia pogrzebu zmarłemu członkowi PZPR, został aresztowany przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa i poddany brutalnemu śledztwu. Istnieje uzasadnione przypuszczenie, że właściwym powodem znęcania się nad ks. Peikiem była jego działalność konspiracyjna podczas okupacji niemieckiej i próba pozyskania informacji o strukturach oraz zakresie organizacji, którą kierował.

Mimo licznych interwencji prawnych i petycji najwyższych dostojników kościelnych nie uchylono aresztu. Przetrzymanywanie miało miejsce bez wyroku sądowego, a w następstwie złego traktowania stan jego zdrowia gwałtownie się pogarszał. Po przebytym wylewie krwi do mózgu, będąc częściowo sparaliżowany i nie mogąc już mówić, trafił do szpitala WUBP w Poznaniu przy ul. Niegolewskich 29. Tam zmarł 25 maja 1950 r.

Pochowany został na cmentarzu w Kostrzynie. Pogrzeb jego stał się liczną manifestacją, a ceremonię prowadził ks. abp Walenty Dymek.

Tablica na murze kościoła w Kostrzynie upamiętniająca męczeństwo ks. Tadeusza Peika.

Źródła:

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 161-164.

Żarna Stanisław „Dzieje parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Łowyniu” s. 64.

Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945-1989, Warszawa 2002, T. I s. 214-215.

„Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej” 1950, nr 12, s. 306.

Relacja ustna dr. Władysława Malickiego z Poznania (marzec 2012).

Piechnik Feliks (1909-1940) – kupiec.

Urodzony 2 września 1909 r. w Pakosławiu. Osadzony w obozie koncentracyjnym Mauthausen (nr 3011). Figuruje na listach transportowych do KL Mauthausen-Gusen. Zginął 26 sierpnia 1940 r.

Źródła:

Relacje rodziny.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.03.2014).

Piechnik Józef

Zamordowany w 1945 r. przez żołnierzy radzieckich w Jeleńniej Górze.

Źródła:

Relacje rodziny.

Piechnik Ludwik

Zginął w Królewcu w 1942 r.

Źródła:

Relacje rodziny.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Piechocki Franciszek (1886-1939)

– mistrz kowalski.

Urodzony 5 listopada 1886 r. w Mościejewie (powiat międzychodzki). Syn Jana i Michaliny. Powstaniec wielkopolski. Mistrz kowalski, sołtys wsi Zatom Nowy (gmina Międzychód).

Aresztowany i zamordowany 10 grudnia 1939 r. w Międzychodzie-Przylesiu przez członków hitlerowskiego Selbstschutzu. Pogrzebany na miejscu zbrodni.

W 1945 r. prochy jego ekshumowano i pochowano na cmentarzu w Międzychodzie. Zbrodni dokonano w odwecie za udział zamordowanego w Powstaniu Wielkopolskim.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 48,

Międzychód – dzieje, gospodarka, kultura, Libra, Warszawa 1981,

Międzychód – miejsca pamięci narodowej województwa gorzowskiego, GKB-ZHWP 1978, s. 9-10.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.03.2014).

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 19

Piechota Józef (1906-1945) – obuwnik.

Urodzony 6 marca 1906 r. w Trzęsówce (powiat kolbuszowski). Syn Agnieszki.

Mieszkaniec Sierakowa. Aresztowany w roku 1943. Wywieziony do Poznania. Zaginął.

Źródła:

USC Sieraków, Akt zejścia nr 17/1947, wydany na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 16 listopada 1946 r. (Sygn. III Zg. 3/46).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Pietrzak Czesław (1920-1939) – licealista.

Urodzony 25 czerwca 1920 r. Zamieszkały w Lusowie (powiat poznański). Abiturient Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego w Międzychodzie. Zginął 28 października 1939 r. w Forcie VII. Oficjalna przyczyna śmierci – zastrzelony przy próbie ucieczki.

Źródła:

Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego w Międzychodzie, s. 113, p. 14.
Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 119.

Ł. Jastrząb, *Ofiary niemieckiego terroru i działań wojennych 1939-1945 zarejestrowane w księgach zgonów Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu*, Poznań 2015 [mps w druku].

Pięta Stanisław (1907-1944).

Urodzony 21 listopada 1907 r. w Bukowcu (powiat międzychodzki). Przebywał w obozie pracy wychowawczej (AEL) w Żabikowie (nr 17866), gdzie został rozstrzelany 24 września 1944 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 48.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.04.2014).

Piętka Edward (1908-1941) – ksiądz katolicki.

Urodzony 25 września 1908 r. w Hamburgu. Świecenia kapłańskie otrzymał 10 czerwca 1933 r. Prefekt gimnazjum w Międzychodzie w latach 1933-35, nauczyciel religii.

Aresztowany w marcu 1940 r. Przebywał w obozie odosobnienia w Lubiniu, a następnie w Forcie VII w Poznaniu i w obozie koncentracyjnym Buchenwald. 8 grudnia 1940 r. przeniesiony do KL Dachau, gdzie zginął 9 marca 1941 r.

Imię jego zostało uwiecznione na pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu.

Źródła:

Almanach Szkolny LO w Międzychodzie 1927-1987, s. 4.

<http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=3465>

(29.10.2013).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 118. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”

Piosik Jan

Mieszkaniec Międzychodu. Aresztowany we wrześniu 1939 r. Został osadzony w więzieniu w Schwerin (Skwierzyna), gdzie zaginął bez wieści.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 49.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (20.04.2014) - brak wzmianki.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Porwich Antoni (1914-1941) – kupiec.

Urodzony 10 kwietnia 1914 r. w Zajączkowie (powiat szamotulski). Syn Władysława i Zuzanny z domu Sulko. Mieszkaniec Głazewa (powiat międzychodzki). Tamtejszy prezes Stronnictwa Narodowego w okresie międzywojennym.

W grudniu 1939 r. uniknął wysiedlenia, mimo że jego rodzice i rodzeństwo zostali wywiezieni do Generalnego Gubernatorstwa.

Aresztowany 19 października 1940 r. w Głazewie. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu, gdzie zmarł 28 marca 1941 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 49.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (20.04.2014) - brak wzmianki.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 11, marzec 2014, s. 223.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Pospieszala Antoni (1911-1941) – urzędnik.

Urodzony 6 stycznia 1911 r. w Tuczępach (powiat międzychodzki). Syn Franciszka i Michaliny z domu Grzesiak. Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie w roku 1934. Sekretarz Państwowego Stada Ogierów w Białce.

Aresztowany 15 maja 1940 r. w Tuczępach. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu. Przetransportowany do KL Mauthausen (nr 2545) i tam zginął 17 sierpnia 1941 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 49.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (20.04.2014).

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4-5.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

H. Sawala *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps. s. 120. Kopia maszynopisu w posiadaniu Redakcji „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”

Prętkowska Maria

Mieszkancka Międzychodu. Urzędniczka. Aresztowana i osadzona w Fallingbosten. Nie powróciła.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Przewoźna Helena (1910-1942?) – marszandka.

Mieszkancka Sierakowa. Wysiedlona 12 grudnia 1939 r. do GG.

Zmarła w Milanówku podczas wykonywania pracy przymusowej.

Źródła:

Relacja rodziny.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne”, 2014, nr 11, s. 224.

Przylepa Franciszek – rybak.

Najstarszy syn Ignacego i Agnieszki.

Zamieszkały w Jeziornie, przesiedlony podczas okupacji do Sierakowa (osiedle Piaski) i zatrudniony przymusowo jako robotnik leśny w leśnictwie Jeleniec. W roku 1943 został aresztowany

w następstwie denuncjacji konfidenta gestapo, Walentego Szafrąńskiego, pod zarzutem nielegalnego uboju świni i handlu mięsem. Osadzony w siedzibie szamotulskiego gestapo, został wielokrotnie pobity podczas prowadzonych przesłuchań. Zesłany do więzienia w Rawiczu zmarł w 3 tygodnie po aresztowaniu.

Żonaty z Leokadią Stankowską.

Źródła:

Relacja rodziny – siostrzenicy, Wandy Lembicz z domu Nowaczyk z Zatomia Nowego (26.06.2012).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 170.

Pucek Jan (1921-1944) – robotnik.

Urodzony 18 marca 1921 r. w Mylinie (powiat międzychodzki).

Aresztowany w nocy z 8 na 9 czerwca 1944 r. w Mnichach. Został niebawem zastrzelony i zakopany w zwirowni w Lewicach.

Po zakończeniu działań wojennych prochy jego ekshumowano i pochowano na cmentarzu w Kamionnie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 50.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (20.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Pucek Roman (1892-1940) – rolnik.

Urodzony 1 lutego 1892 r. w Chrzypsku Wielkim (powiat międzychodzki). Syn Antoniego i Weroniki z domu Klinger. Powstańca wielkopolski 1918/1919. Rolnik zamieszkały w Chrzypsku Wielkim i tam aresztowany 15 maja 1940 r. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu. 24 maja 1940 r. został przetransportowany do KL Dachau (nr 10890), a 2 sierpnia 1940 r. do Mauthausen-Gusen. Zginął w KL Mauthausen 3 października 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 50.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (20.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://stevemorse.org/dachau/dachau>. (20.04.2014).

Putz Narcyz (1877-1942) – kapłan katolicki, błogosławiony.

Urodził się 28 października 1877 r. w Sierakowie. Był synem Władysława (kupca i krawca) oraz Józefy z domu Brodniewicz.

W Sierakowie uczęszczał do szkoły powszechnej, gdzie nauczał go m. in. języka łacińskiego ksiądz proboszcz Grzegorz Hennig. Następnie kształcił się w Gimnazjum Marii Magdaleny w Po-

znaniu, gdzie należał do Towarzystwa im. Tomasza Zana, które było kuźnią patriotyzmu w zaborze pruskim.

W roku 1898, po uzyskaniu absolutorium w Gimnazjum, wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Poznaniu – *Seminarium Leoninum*. Od 1901 r. kontynuował studia w Seminarium Duchownym w Gnieźnie, gdzie przyjął święcenia kapłańskie⁵².

Od 1916 r. został członkiem zwyczajnym Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

W sposób czynny zaangażowany był w organizację Powstania Wielkopolskiego na Kujawach. Brał udział w walkach o oswobodzenie Inowrocławia w roku 1919.

1 kwietnia 1920 r. został nominowany administratorem okręgu, a od listopada 1921 proboszczem przy kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa w Bydgoszczy. Prowadził tam bardzo intensywną i zdecydowaną kampanię polonizacyjną. Został radnym miasta Bydgoszczy.

1 kwietnia 1925 r. przeniesiony został do parafii św. Wojciecha w Poznaniu i tam podjął obowiązki proboszcza. Dzięki jego osobistemu zaangażowaniu zostały wzniesione trzy świątynie: Kościół pod wezwaniem Jana Vianeya na Sołaczcu (1927-1930), Kościół pod wezwaniem św. Stanisława Kostki na Winiarach i drewniany

⁵² Szczegółowe biografie ks. N. Putza zostały zamieszczone m.in. w: L. Wilczyński *Błogosławiony ks. Narcyz Putz. Patriota i Męczennik*, Wydawnictwo ELF, Poznań 2004 r. oraz w „Sierakowskich Zeszytach Historycznych” 4, 2009, s. 72-74.

Kościół pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej w Naradowicach. Wystawił kilka kaplic, w tym akademicką.

Znany był w Poznaniu ze swej działalności charytatywnej, społecznej, kulturalnej i patriotycznej. W 1937 r. został mianowany na kanonika honorowego Kapituły Metropolitalnej.

Wybuch wojny zastał ks. N. Putza w Poznaniu, skąd wyjechał do Warszawy. Tam 4 października 1939 r. został po raz pierwszy aresztowany i osadzony na Pawiaku. Zwolniony 17 października. Ponownie aresztowany 9 listopada 1939 r., przewieziony do Poznania i uwięziony w Forcie VII⁵³. Poddany został licznym szykanom, był bity, głodzony, narażony na chłód i straszliwy zaduch więzienny. 30 stycznia 1940 r. był naocznym świadkiem zastrzelenia z pistoletu sierakowskiego proboszcza z lat 1918-1931 – ks. Mariana Poprawskiego⁵⁴, jednego z inicjatorów Powstania Wielkopolskiego na Ziemi Sierakowskiej. Mimo bestialskiego traktowania i nieludzkich warunków ks. Narcyz Putz stał się prawdziwym przewodnikiem duchowym dla współwięźniów.

25 kwietnia 1940 r., wraz z grupą księży, został przewieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau. Nadano mu nr obozowy 22064. Po kwarantannie, 6 czerwca 1940 r. przewieziono go do obozu w Gusen, do tzw. „wykańczalni Polaków”, gdzie pracował w kamieniołomach.

8 grudnia 1940 r. powrócił do obozu w Dachau. Pracował tutaj na plantacjach i w pończoszarni. Zyskał sobie miano „hetmana duchowego”. Zwany też był „generałem”. W ścisłej konspiracji organizował życie religijne w obozie. Zmarł 4 lub 5 grudnia 1942 r. w szpitalu obozowym. Ciało jego zostało spalone w miejscowym krematorium 7 grudnia 1942 r.

⁵³ Wstrząsający opis warunków w obozach: Fort VII w Poznaniu i Żabikowo, autorstwa Aleksandry Pietrowicz i Rafała Sierchuły, zamieszczono w Biuletynie IPN nr 4 (99) z kwietnia 2009 r., s. 31-46.

⁵⁴ Ksiądz Marian Poprawski urodził się 8 września 1885 r. Święcenia kapłańskie przyjął w roku 1910. Proboszcz sierakowski w latach 1918-1931, a następnie administrator parafii Goniembice w powiecie leszczyńskim. Aresztowany 27 października 1939 r. i osadzony w Forcie VII w Poznaniu. (wg „Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945”, ATK Warszawa 1978, Zeszyt IV, s. 141). Obszerny jego biogram znajduje się w „Sierakowskim Zeszycie Historycznym” nr 6, s. 108-113.

Ren Bernard (1902-1943) – rolnik.

Urodzony 13 sierpnia 1902 r. w Chrzypsku Małym.

Rolnik zamieszkały w Łęczcach, podczas okupacji w Lutomiu (powiat międzychodzki).

Aresztowany 25 czerwca 1942 r. w Chrzypsku Wielkim. Osadzony w obozie koncentracyjnym Dachau, gdzie zmarł 14 października 1943 r. Bliższych danych biograficznych nie udało się ustalić.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 50.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.04.2014).

<http://stevemorse.org/dachau/dachau> - brak wzmianki. (28.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Reysner Zbigniew (1914-1943) –
mieszkaniec Międzychodu.

Urodzony 5 lutego 1913 r. w Książu Wielkopolskim (powiat śremski). Syn aptekarza Franciszka (1875-1957) i Stanisławy Opiełińskiej (1887-1968).

Po ukończeniu szkoły wydziałowej kontynuował naukę w Szkole Rolniczej w Międzychodzie. Zamierzał założyć gospodarstwo ogrodnicze na gruntach przy ulicy Chrobrego. Za młodu entuzjazmował się sportem, działając w klubie „Warta” w Międzychodzie. Po odbyciu służby wojskowej uzyskał stopień podoficera rezerwy.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. walczył w szeregach Nowogródzkiej Brygady Kawalerii⁵⁵. Wzięty do niewoli na terenie Twierdzy Modlin, był osadzony w przejściowym obozie jenieckim w Działdowie (niem. Soldau), skąd został zwolniony 15 października 1939 r. z nakazem powrotu do Międzychodu.

11 listopada 1939 r. ponownie aresztowany i osadzony w więzieniu we Wronkach pod zarzutem zrywania niemieckich plakatów ogłoszeniowych. Zwolniony 5 grudnia 1939 r., a 12 grudnia 1939 r. wywieziony wraz z rodziną do Generalnego Gubernatorstwa. Osiedlony w Milanówku. Podczas pobytu w Warszawie, gdzie podjął

⁵⁵ Relację jego przeżyć frontowych zostaną zamieszczone w Zeszytcie nr 13.

pracę przy odgruzowywaniu zniszczonych we wrześniu 1939 r. budynków, w styczniu 1941 r. został schwytyany w „łapance” ulicznej i deportowany do KL Auschwitz. Tam podczas apelu został rozstrzelany w ramach tzw. „dziesiątkowania”. Data dzienna jego śmierci nie została dotychczas ustalona.

Źródła:

Ł. Sobkowski, *Nie wstydzmy się naszych ojców. Okrucywy wydarzeń (1920-1945)*, Międzychód 2008.

Ł. Sobkowski, *Reysnerowie*, Międzychód 2004, mps w posiadaniu Redakcji „SZH”.
Relacje ustne Eleonory Gut.

Rost Medard (1904-1943) – ksiądz katolicki.

Urodzony 12 września 1904 r. w miejscowości Jabłonka [niem. Klein Jablan] (powiat starogrodzki⁵⁶).

Święcenia kapłańskie otrzymał 14 czerwca 1931 r.

Sprawował funkcję administratora parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Łowyniu [niem. Thaldorf, Kr. Birnbaum] od 1 sierpnia 1939 r. do 14 lutego 1940 r. Tego dnia został aresztowany i przewieziony do obozu przejściowego w Lubiniu k. Kościana. Następnie osadzony w Forcie VII w Poznaniu i od 24 maja w KL Dachau (nr 11411). Po przebytej kwarantannie, 2 sierpnia 1940 r. odesłany do KL Gross Rossen, gdzie pracował w kamieniołomach. 8 grudnia 1940 r. powrócił do Dachau (nr 22033), gdzie zmarł 15 stycznia 1943 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 51.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.04.2014) - brak informacji .

<http://stevemorse.org/dachau/dachau> - brak wzmianki. (28.04.2014)

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=3857>. (28.04.2014)

Żarna Stanisław, *Dzieje parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Łowyniu*, Międzychód 1998, s. 50.

Rój Ludwik (1916-1940) – robotnik.

Urodzony 5 sierpnia 1916 r. w Ryżynie (gmina Chrzypsko Wielkie). Aresztowany 4 listopada 1939 r. w Ryżynie i do 6 listopada przetrzymywany w areszcie w Chrzypsku Wielkim. Odesłany do

⁵⁶ Starogród – dawna nazwa Starogardu Szczecińskiego

aresztu w Międzychodzie, a następnie do obozu Schwerin (Skwierzyna). Zaginął. Brak jakichkolwiek wiadomości od 15 stycznia 1940 r. Istnieje przypuszczenie, że był ofiarą egzekucji dokonanej w pobliskim lesie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 51.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.04.2014).

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 65-67.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 35.

Schiller Józef

Rolnik zamieszkały w Tuczępach. Aresztowany w roku 1941. Więzień KL Oranienburg. Zaginął.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Skrzypczak Michał (1888 - 1941)

– burmistrz Międzychodu.

Urodził się 27 września 1888 r. w Golinie (powiat jarociński), w rodzinie chłopskiej, jako syn Antoniego i Franciszki z domu Andrzejczak. Podczas nauki w szkole powszechnej w Golinie, jako kilkunastoletni chłopak, brał udział w strajku szkolnym. Naukę kontynuował w tzw. wyższej szkole dla chłopców. Uczęszczał do szkół handlowych we Wrocławiu i Gdańsku, gdzie kończył rozmaite kursy zawodowe. Podjął pracę w handlu w wielu miastach Regencji Poznańskiej, m.in. w Jarocinie, Grudziądzu i we Wronkach.

Jednocześnie działał w licznych organizacjach społecznych, kulturalnych i patriotycznych. Jako delegat Towarzystwa „Sokół” brał nielegalnie udział w zjeździe w Krakowie.

Podczas pierwszej wojny światowej wcielony został do armii niemieckiej. Uczestniczył w walkach frontowych. Po demobilizacji, w listopadzie 1918 r., podjął ponownie pracę subiekta w jednym ze sklepów we Wronkach. Zaangażował się w działania konspiracyjne. Został wybrany członkiem Rady Robotniczej i Żołnierskiej.

Tam też zastał go wybuch Powstania Wielkopolskiego. Ponieważ znał dobrze język niemiecki i zawilości przepisów administracyjnych – został przez lokalną Radę skierowany do prowadzenia punktu werbunkowego. Na dworcu kolejowym we Wronkach nakłaniał powracających z frontów żołnierzy do wstępowania w szeregi powstańcze. Osobiście brał udział w szturmie i zdobyciu Więzienia Centralnego we Wronkach, a później został wysłany na pozycje obrony miasta, usytuowane wzdłuż linii kolejowej Miały-Krzyż.

Komisarz Michał Skrzypczak (pośrodku) w otoczeniu sztabu Powiatowej Rady Ludowej we Wronkach [4].

Następnie uczestniczył w organizowaniu oddziałów powstańczych również na terenie Szamotuł i Dusznik. Był członkiem Powiatowej Rady Ludowej. Po ustaniu bezpośredniego zagrożenia na froncie został oddelegowany do sprawowania nadzoru nad administracją niemiecką. Do roku 1920 nadzorował pracę komisariatów: Wronki I i Wronki II.

W roku 1924 został mianowany przez Wojewodę Poznańskiego na komisarza w Dusznikach Wlkp. Funkcję tę sprawował do roku 1928, gdy wygrał konkurs na stanowisko Burmistrza Międzychodu. Otrzymał 12-letni kontrakt i swe nowe obowiązki podjął 22 czerwca 1928 r., by pełnić je do 3 września 1939 r.

W okresie tym podjęto wiele istotnych decyzji organizacyjnych i inwestycji miejskich. Międzychód uzyskał status uzdrowiska i miejscowości letniskowej, pobudowano plażę miejską i pomost kąpielowy, zwane łązienkami letnimi. Uzdrowiono finanse zakładów miejskich i oświatowych. We wrześniu 1931 r. otwarto Ośrodek Zdrowia.

Wojewoda Poznański – Roger Raczyński – wizytował wielokrotnie Międzychód, uczestnicząc m.in. w otwieraniu nowych obiektów.

Za wzorową pracę w służbie krajowi 18 lipca 1929 r. otrzymał Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości.

Dodatkowo pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji społecznych, m.in. członka Komitetu Budowy Pomnika Wolnej, Zjednoczonej i Niepodległej Polski w Międzychodzie, przewodniczącego Rady Nadzorczej Szkoły Doksztalczącej Zawodowej i członka Powiatowego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przynależenia Wojskowego. Swą nienaganną pracą na rzecz miasta zyskał sobie sympatię i uznanie zdecydowanej większości obywateli, w tym narodowości niemieckiej.

Wyczuwana w sierpniu 1939 r. nieuchronność wybuchu wojny spowodowała, że ewakuował swą żonę z pięciorgiem dzieci do rodziny w Środzie, skąd po wybuchu wojny mieli ewakuować się dalej – na wschód. Sam powrócił do Międzychodu, by pełnić swą służbę w momencie najtrudniejszej próby.

Po zajęciu miasta przez Niemców przekazał protokolarnie cały majątek i dokumentację urzędów, instytucji i zakładów miejskich władzom okupacyjnym.

Aresztowany został przez Gestapo 17 października 1939 r. Do 1 listopada 1939 r. przebywał w areszcie miejskim w Międzychodzie, po czym został przewieziony do obozu w Skwierzynie (Schwerin a.d. Warthe), gdzie, podobnie jak inni znamienicy obywatele międzychodzcy, był poniżany, poniewierany, szykanowany i torturowany. Nie są znane okoliczności jego śmierci.

Bezpośrednio po zakończeniu działań wojennych, w oparciu o zeznania nielicznych świadków, którzy przeżyli pobyt w obozie Schwerin uznano, że został on zamordowany wraz z licznymi więźniami – mieszkańcami Międzychodu, którzy zostali przewiezieni do Fortu VII w Poznaniu i tam rozstrzelani.

Sąd Grodzki w Międzychodzie w swym postanowieniu z 22 stycznia 1948 r. (Sygn. III Zg. 62/47) przychylił się do tej wersji wydarzeń i uznał, iż Michał Skrzypczak został zamordowany 28 stycznia 1940 r. w Forcie VII w Poznaniu.

W latach 70-tych XX w. Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Zielonej Górze podjęła ponownie badania nad działalnością obozu śledczego gestapo Schwerin. Na podstawie zgromadzonych relacji ustalono m.in., że Michał Skrzypczak przebywał na terenie tego obozu aż do roku 1941 i dopiero gdy jego schorowany i wycieńczony organizm uniemożliwiał mu wywiązywanie się z nakładanych na niego obowiązków, głównie pracy fizycznej ponad siły, został publicznie skatowany. Leżącego na bruku strażnicy obozowi tak długo kopali, aż zszedł.

Żonaty był z Marią z domu Walicht (1898-1991). Miał 5 dzieci:

- Czesława (1921-1992),
- Wiesławę (1922-1990),
- Bożenę (ur. 1926),
- Aleksandrę (1927-1987),
- Jarogniewa (ur. 1933).

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 51-53,
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Międzychód – dzieje, gospodarka, kultura, Libra, Warszawa 1981, s. 64-65, 85.
Międzychód – miejsca pamięci narodowej województwa gorzowskiego, GKB-ZHwP 1978, s. 13-18.

<http://www.radiomerkury.kei.pl/index.php?art=31533> – relacja syna Jarogniewa (28.04.2014).

Relacje wnuczek: Małgorzaty Nowak i Dobrochny Pawłowskiej.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.04.2014).

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 22.01.1948 r, nr III Zg. 62/47.

USC Międzychód, akt zejścia nr 16/1948.

Słoma Alojzy (1922-1942) – rolnik.

Urodzony 22 stycznia 1922 r. Mieszkaniec Krzyżkówka (powiat międzychodzki). Aresztowany w styczniu 1940 r. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu. Przeniesiony do więzienia we Wronkach, gdzie zmarł 26 października 1942 r.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (28.04.2014).

Relacja p. Juliana Kellera z Krzyżkówka.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Smolarek Stanisław (1909-1940) – robotnik.

Urodzony 7 maja 1909 r. w Lisowicach (powiat wieluński⁵⁷). Syn Wojciecha i Petroneli z domu Drabik. Mieszkaniec wsi Mołkrec (powiat międzychodzki).

Aresztowany 26 listopada 1939 r. w Kaplinie. Osadzony w więzieniu w Międzychodzie. 22 grudnia 1939 r. przeniesiony do Fortu VII w Poznaniu, gdzie zaginął bez wieści.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 53,

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 24.12.1947 (Sygn. akt III Zg. 48/47).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> – brak wzmianki. (28.04.2014)

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn.340.

Soliński Mieczysław (1903-1939)

– profesor gimnazjalny.

Magister filologii. W latach 1931-36 profesor Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święckiego w Międzychodzie, gdzie wykładał język polski, niemiecki i francuski. Społecznik. Opiekun świetlicy szkolnej i sekcji kinematograficznej przy Bratniej Pomocy.

Od roku 1936 nauczyciel Miejskiego Gimnazjum i Liceum im. Mikołaja Kopernika w Bydgoszcy.

⁵⁷ Obecnie powiat pajęczański.

Aresztowany przez policję niemiecką 15 października 1939 r. i uwięziony w V bloku (stajnie byłych koszar artyleryjskich) w Bydgoszczy.

31 października 1939 r. rozstrzelany w zbiorowej egzekucji w tzw. „Dolinie Śmierci” w Miedzynie k. Fordonu. Zwłoki rozpoznano i pochowano na Cmentarzu Bohaterów w Bydgoszczy.

Grupa polskich nauczycieli z Bydgoszczy sfotografowana na chwilę przed egzekucją przeprowadzoną przez niemiecki *Selbstschutz* w fordońskiej *Dolinie Śmierci* [5].

Źródła:

M. Walczak, *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej*, Warszawa.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.04.2014).

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4-5.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

http://pl.wikipedia.org/wiki/Egzekucje_w_fordońskiej_”Dolinie_Śmierci” (28.04.2014).

Sołtysiak Józef (1910-1940) – wywiadowca Straży Granicznej.

Urodzony 27 stycznia 1910 r. w Lwówku (powiat nowotomycki). Zamieszkały w Międzychodzie przy ulicy Rynkowej 4. Wywiadowca Straży Granicznej w Komisariacie Międzychód. Aresztowany 1 listopada 1939 r. Osadzony w więzieniu Berlin-Moabit.

Zaginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 53-54.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (29.04.2014)

Sparty Franciszek (1909-1940) – robotnik.

Urodzony 21 stycznia 1909 r. w Lewicach (powiat międzychodzki). Syn Marcina i Heleny z domu Gogorzewskiej. Aresztowany 8 września 1939 r. w Upartowie (gmina Kwilcz). Osadzony w więzieniu w Międzychodzie. Przeniesiony do obozu Schwerin (Skwierzyna), gdzie zaginął bez wieści. Ostatnia wiadomość pochodzi z 9 stycznia 1940 r.

Istnieją przypuszczenia, że został rozstrzelany w styczniu 1940 r. w lesie nieopodal Skwierzyny.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 54.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (29.04.2014)

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945 - województwo gorzowskie. Warszawa 1981, s. 35.

Spychała

Mieszkanca wsi Mylin. Robotnica. Aresztowana w roku 1943. Osadzona w więzieniu karnym w Koronowie, gdzie zginęła. Bliższych danych biograficznych brak.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Spychała Magnus (1913 – 1945)

– student prawa, urzędnik skarbowy.

Urodzony 5 kwietnia 1913 r. w Zatomiu Starym (gmina Międzychód). Syn Mateusza i Ludwiki z domu Kłosowskiej.

Mieszkaniec Zatomia Starego. Absolwent Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie w roku 1933. Student prawa, urzędnik skarbowy. Utalentowany aktorsko.

Aresztowany 15 maja 1940 r. w Zatomiu Starym⁵⁸. Osadzony w Forcie VII w Poznaniu, następnie w obozie koncentracyjnym Buchenwald (do 10 grudnia 1940) i Neuengamme (nr więźnia 3637). Zginął 3 maja 1945 r. w Zatoce Lubeckiej na zatopionym statku „Cap Ankona” podczas ewakuacji obozu koncentracyjnego Neuengamme przez Międzynarodowy Czerwony Krzyż do Szwecji.

Jego imię upamiętniono na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 54,
Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie,

Relacja ustna p. Marii Dłużewskiej-Stańczakowej, Międzychód 2008 r.

70-lecie Liceum Ogólnokształcącego w Międzychodzie 1927-1997 – Międzychód 1998, s.49 i 53.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

Relacja rodzinna p. Benedykta Spychały z 24.08.1989 r.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (31.03.2014)

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

⁵⁸ Podczas okupacji – Alt Fördorf.

Sroczyński Józef – robotnik.

Mieszkaniec Chrzypska Małego. Zastrzelony 15 sierpnia 1944 r. przy drodze z Chrzypska Wielkiego do Chrzypska Małego przez miejscowego policjanta (najprawdopodobniej komendanta posterunku – Preisa). Zwłoki Józefa Sroczyńskiego pochowano na miejscowym cmentarzu.

Źródła:

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (7.05.2014).

Protokół z zebrania Powiatowej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w powiecie międzychodzkiem z dnia 7 grudnia 1945 – W zasobach APP (kopia w posiadaniu Arch. „SZH”).

Sroka Aleksander (Aleksy) (1900-1939) – leśnik.

Urodzony 1 lipca 1900 r. we Wróblewie (powiat szamotulski). Syn Jana i Katarzyny z domu Stańko. Mieszkaniec Marianowa k. Sierakowa.

Ochotnik – uczestnik Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. Uczestnik walk na Froncie Zachodnim. Następnie żołnierz 7. Pułku Strzelców Wielkopolskich (61 pp.). Uczestnik kampanii kijowskiej i Bitwy Warszawskiej 1920 r.

W maju 1939 r. został powołany do plutonu wsparcia Straży Granicznej przy Komisariacie w Międzychodzie. W ostatnich dniach sierpnia 1939 r., pełniąc służbę graniczną, postrzelił uciekającego do Niemiec mieszkańca Zatomia Nowego, Waltera Jaegera, którego przewieziono do szpitala.

Aleksander Sroka za ten czyn został 17 listopada 1939 r. aresztowany i postawiony przed sądem wojskowym w Międzychodzie. Zapadł wyrok uniewinniający, połączony z poleceniem natychmiastowego powrotu do miejsca zamieszkania – Sierakowa. W drodze, ok. 3 km za Międzychodem, obok zabudowań przysiółka Zielona Chojna o godz. 10.30 został zastrzelony przez nieznanych sprawców.

Pochowany na cmentarzu parafialnym w Międzychodzie, a po zakończeniu działań wojennych, 27 maja 1945 r., został ekshumowany i spoczął w Sierakowie. Mogiła jego posiada status Grobu Wojennego.

Żonaty z Weroniką Galos (1896-1951).

Jego imię upamiętniono na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

USC Sieraków: Akt zejścia nr 3/1947, dokonany na podstawie postanowienia Sądu Grodzkiego w Międzychodzie (Sygn. akt III Zg. 9/47).

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 55,

Inskrypcje na nagrobku – cmentarz parafialny w Sierakowie.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej 1939-1945, Sieraków 1980, s. 31 i 36.

Metryki parafialne – księga zmarłych: s. 76 – poz. 97/1939 i s. 100 – poz. 10/1945.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Inskrypcje nagrobne.

Stępień Józef, Wincenty, Zofia + 3NN

Zamieszkała w Kaliskach (gmina Łowyń – powiat międzychodzki) sześćoosobowa rodzina Stępień w nocy 8/9 czerwca 1944 r. została z nieustalonych przyczyn aresztowana i poddana śledztwu. Od 10 lipca 1944 r. była osadzona w obozie śledczym poznańskiego gestapo w Żabikowie – obóz pracy wychowawczej (AEL). Tam **Józef**⁵⁹ Stępień (nr 17317) został zamordowany już 10 lipca 1944 r., **Wincenty**⁶⁰ (nr 17315) poniósł śmierć 13 lipca 1944 r., a **Zofia**⁶¹ (nr 17326) zginęła 14 września 1944 r. Pozostali członkowie rodziny, nieznani z imienia, zaginęli bez wieści.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 55.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> (28.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

⁵⁹ Józef Stępień, ur. 1 lutego 1927 r. we wsi Strzelce (zapewne chodzi o Strzelce Wielkie w powiecie pajęczańskim, w województwie łódzkim).

⁶⁰ Wincenty Stępień ur. 1 czerwca 1891 w miejscowości Radków (powiat włoszczowski).

⁶¹ Zofia Stępień ur. 26 maja 1919 r. w miejscowości „Logoschin” (zapewne chodzi o Młogoszyn – wieś w powiecie kutnowskim).

Szafrąński Franciszek (1907-1940)

– profesor gimnazjalny.

Urodzony 7 stycznia 1907 r. w miejscowości Staromieście. Absolwent Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty (1932). Profesor Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliadora Święcickiego w Międzychodzie, gdzie w latach 1933-38 nauczał historii. Jedyńy wśród kadry pedagogicznej reprezentant komunizującego nurtu ówczesnej polskiej inteligencji. Podporucznik rezerwy. Zmobilizowany w szeregi 57 Pułku Piechoty Wielkopolskiej w Poznaniu. Wzięty do niewoli sowieckiej. Zamordowany w Charkowie w roku 1940.

Źródła:

Kronika MGK w Międzychodzie.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

70 lat Liceum Ogólnokształcącego w Międzychodzie, Międzychód 1998, s. 21.

<http://www.katedrapolowa.pl/ofiary.php>. (28.04.2014).

Charków. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego, Warszawa 2003, s. 528.

Szafrąński Marian (1905-1939) – mistrz malarski.

Urodzony 15 marca 1905 r. w Międzychodzie. Syn Zygmunta i Apolonii z domu Śliwińskiej. Mieszkaniec Międzychodu, społecznik, działacz Międzychodzkiego Towarzystwa Wioślarskiego.

W sierpniu 1939 r. zmobilizowany do 1. Pułku Artylerii Przeciwlotniczej w Warszawie im. Marszałka Edwarda Rydza Śmigłego (1 paplot). Brał udział w walkach w rejonie Brześcia nad Bugiem. Pochwycony do niewoli sowieckiej. Przepadł bez wieści.

Od chwili aresztowania przebywał w Forcie VII w Poznaniu. Zginął przez powieszenie 9 lipca 1942 r. o godz. 7.00 w Tuchozry (powiat wolsztyński), w grupie 15 więźniów przywiezionych z Fortu VII w Poznaniu. Egzekucja była odwetem niemieckim za wyrok wykonany przez Polskie Państwo Podziemne na konfidentcie Gestapo.

Jego imię upamiętniono na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu i Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 57.

Polskie Państwo Podziemne w Wielkopolsce 1939-1945, IPN, Poznań-2007, T. 1, s. 82.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Szczechowiak Edmund (1919-1940)

– robotnik.

Urodzony 2 października 1919 r. w Zajączkowie (powiat szamotulski). Syn Józefa i Bronisławy z Mikołajczaków. Mieszkaniec Ryżyna (powiat międzychodzki).

Aresztowany 4 listopada 1939 r. w Ryżynie. Osadzony w areszcie w Chrzypsku Wielkim, a 6 listopada przeniesiony do więzienia w Międzychodzie. Stamtąd przeniesiony do obozu Schwerin (Skwierzyna). Zginął. Najprawdopodobniej rozstrzelany w styczniu 1940 r. w pobliskim lesie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 57.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (28.04.2014).

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 65-67.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 35.

Szczechowiak Józef (1895-1940)

– robotnik.

Urodzony 11 lutego 1895 r. w Lipnicy (powiat szamotulski). Syn Stanisława i Marianny (Marii) z domu Korpik. Mieszkaniec Ryżyna (powiat międzychodzki).

Aresztowany 4 listopada 1939 r. w Ryżynie. Osadzony w areszcie w Chrzypsku Wielkim, a 6 listopada przeniesiony do więzienia w Międzychodzie. Stamtąd przeniesiony do obozu Schwerin (Skwierzyna). Zaginął. Najprawdopodobniej rozstrzelany w styczniu 1940 r. w pobliskim lesie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 57-58.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (22.04.2014).

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 22 listopada 1947 r. (Sygn. III Zg. 14/47).

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 65-67.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 35.

Szczechowiak Stanisław (1905-1940) – kowal.

Urodzony 7 kwietnia 1905 r. w Koźlu (powiat szamotulski). Syn Stanisława i Marianny (Marii) z domu Korpik. Mieszkaniec Ryżyna (powiat międzychodzki). Aresztowany 4 listopada 1939 r. w Ryżynie. Osadzony w areszcie w Chrzypsku Wielkim, a 6 listopada przeniesiony do więzienia w Międzychodzie. Stamtąd przeniesiony do obozu Schwerin (Skwierzyna). Zaginął. Najprawdopodobniej rozstrzelany w styczniu 1940 r. w pobliskim lesie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 58.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (22.04.2014).

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 25 września 1946 r. (Sygn. III Zg. 42/46).

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 65-67.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 35.

Szczepaniak Maria (1899-1944) – bez zawodu.

Urodzona 30 sierpnia 1899 r. w Muchocinie. Mieszkanca Kamionny. Aresztowana 7 listopada 1939 r., została osadzona w więzieniu w Międzychodzie i uwolniona 15 kwietnia 1940 r. Ponownie aresztowana 20 marca 1944 r. w miejscowości Sophiengrund i osadzona w więzieniu w Szamotułach. 14 kwietnia 1944 r. przekazana do Wychowawczego Obozu Pracy w Żabikowie, gdzie zginęła 12 maja 1944 r.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (24.04.2014)

Szłapka Celestyn (1910-1945)

– urzędnik.

Urodzony 6 kwietnia 1910 r. w Jaszkanie (powiat śremski). Syn Pawła i Władysławy z domu Smok. Przed wojną urzędnik Urzędu Pocztowego w Sierakowie. Zamieszkały w Sierakowie przy ul. Kowalskiej 4. Podczas okupacji biuralista w firmie handlu ziemiopłodami Otto Vollmer. Od lipca 1942 r. żołnierz Armii Krajowej.

Aresztowany 8 sierpnia 1944 r. Przewieziony do aresztu miejskiego w Międzychodzie, a następnie do siedziby gestapo - w Domu Żołnierza w Poznaniu (9 sierpnia 1944 r.).

Osadzony w obozie karno-śledczym w Żabikowie (nr 18098). Zdjęty ze stanu obozu w Żabikowie 14 października 1944 r., a dopiero 23 października 1944 r. wywieziony do K.L. Mauthausen. Przez ponad tydzień więźniowie, zakwalifikowani do tego transportu, pozbawieni byli jakiegokolwiek wyprawiania, cierpiąc nieopisany głód. W Mauthausen nadano mu nr obozowy 108405 i tam (już po wyzwoleniu obozu) zmarł 9 maja 1945 r. Żył 35 lat.

Od roku 1934 żonaty z Joanną Nowak (1912-1974), z którą miał 2 córki: Iwonę (ur. 1935), Jolantę (ur. 1939).

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu oraz za tablicy umieszczonej na frontonie domu przy ul. Zamkowej 8 w Sierakowie. Nazwisko jego figuruje również na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 58.

Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 31, 43.

Relacje członków rodziny (2008).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

W Konspiracji Wielkopolskiej 1939-1945. Wybór wspomnień. Zebrał i wstępem oraz komentarzem opatrzył Z. Szymankiewicz Poznań 1993, s. 42, 94.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 119, 140-141, 149, 176, 183.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2012, nr 9, s. 20, 55.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 179-180.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - (7.05.2014).

Szostak Andrzej (1901-1941).

Urodzony 20 listopada 1901 r. Aresztowany i osadzony w więzieniu we Wronkach. Deportowany do obozu koncentracyjnego Mauthausen, gdzie zmarł. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

Relacja rodziny.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - (7.05.2014).

Śliwiński Aleksander (1924-1943)

– uczeń kupiecki.

Urodzony 11 lutego 1924 r. w Sierakowie. Syn Ignacego i Anny z d. Mako-wiak. Członek 4 Drużyny Harcerskiej im. Stefana Czarneckiego w Sierakowie, w stopniu wywiadowcy. W latach 1937-1939 uczeń kupiecki w firmie handlowej Adolfa Stańko w Sierako-

wie, przy Rynku 5.

Od roku 1940 zatrudniony jako ekspedient w sklepie żelaznym braci Alfreda i Bernarda Eschert, początkowo przy Rynku 5, a następnie przy Rynku 16. Za odmowę podpisania listy VD został, wraz z bratem Czesławem, aresztowany 18 maja 1942 r. w Sierakowie. Tak ten moment wspomina jego siostra Anna⁶²:

Pamiętam bardzo dokładnie dzień aresztowania mych braci. Piękny słoneczny poranek majowy, gdy pod dom zajechał odkryty osobowy samochód, z którego wysiadło dwóch młodych SS-manów w czarnych długich płaszczach i rozsiedli się na ławce przed klombem na podwórzu – jak dwa złowrogie ptaki na tle słonecznego podwórza. Rozkazali mi, bym poszła po braci do sklepów, w których pracowali: 1. Otto Feske, 2. Eschert. Po ich odjeździe powstał w domu wielki płacz, mama przez noc osiwiała.

Przewiezieni zostali do siedziby gestapo w Szamotułach, a następnie osadzeni w Forcie VII w Poznaniu. Wielokrotnie byli bici podczas przesłuchań w poznańskim Domu Żołnierza. Skazani na pobyt w obozie koncentracyjnym Auschwitz (Oświęcim). Aleksander otrzymał nr obozowy 63500. Zginął 6 sierpnia 1943 r.

Pamięć o jego ofierze uwieczniono na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu oraz na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie. Na grobowcu rodzinnym w Sierakowie istnieje, wystawiona staraniem jego brata Czesława, inskrypcja wraz z fotografią, przypominające jego męczeństwo.

Źródła:

„Międzychodzka Księga Śmierci”, Międzychód 1997, s. 56.

„Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej”, Sieraków 1980, s. 31.

„Spis członków 4 Drużyny Harcerskiej im. Stefana Czarnieckiego w Sierakowie” – rękopis autorstwa drużynowego phm. Czesława Korka, poz. 28.

Relacje członków rodziny. Korespondencja z Redakcją „SZH”.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 79, 92, 127, 130.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 185-186.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

http://pl.auschwitz.org/m/index.php?option=com_wrapper&Itemid=97. (08.04.2014).

⁶² Anna Kazanecka z d. Śliwińska, zam. w Swarzędzu.

Świderski Józef – robotnik.

Mieszkaniec Sierakowa. Aresztowany 5 maja 1942 r. Zginął 25 listopada 1943 r. w KL Mauthausen.

Źródła:

„Międzychodzka Księga Śmierci”, Międzychód 1997, s. 56.
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Świderski Sylwester – cieśla.

Mieszkaniec Sierakowa. Aresztowany 10 czerwca 1943 r. w Gdyni. Stracony.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Świniarski Jan (1887-1943) – rolnik.

Urodzony 31 maja 1887 r. w Ćmachowie (powiat szamotulski). Syn Wojciecha i Marianny. Aresztowany 8 września 1942 r. w Górze (powiat międzychodzki).

Osadzony w więzieniu w Poznaniu przy ul. Młyńskiej, a od 9 września 1943 r. w Mrowinie (powiat poznański). Deportowany 1 października 1943 r. do KL Auschwitz (Oświęcim). Oznaczony nr. obozowym 153072. Tam zmarł 29 listopada 1943 r.

Źródła:

„Międzychodzka Księga Śmierci”, Międzychód 1997, s. 56.
APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Tomaszczyk Andrzej

Mieszkaniec Międzychodu. Aresztowany. Zaginął bez wieści. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Tonak Eryk (Erich) (1914-1944) – rolnik.

Urodzony 10 lutego 1914 r. w Tucholi (powiat międzychodzki). Syn robotnika Jakuba i Elżbiety z domu Minge.

Aresztowany 5 lipca 1942 r. w Kikowie (powiat szamotulski) pod zarzutem stanięcia w obronie jednej z pracownic majątku, któ-

ra była poniżana i bita przez gospodynię-Niemkę. Osadzony został w KL Mauthausen (nr 53015). Zginął tam 18 marca 1944 r.

Źródła:

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne”, 2009, nr 4, s. 88, p.67.

Relacja p. Wita Borowskiego – członka rodziny (13.11.2009).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (28.04.2014)

http://www.mauthausen-memorial.at/index_open.php. (28.04.2014)

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Tymkówna Jadwiga Salomea ps. „Stokrotka”(1919-1944) – nauczycielka.

Urodziła się 19 września 1919 r. w Połajewie w powiecie czarnkowskim. Córka Franciszka (1892-1939) i Katarzyny z domu Smogur. W dzieciństwie wraz z rodzicami przeniosła się do Międzychodu, gdzie ojciec otrzymał posadę urzędnika kolejowego.

Była uczennicą Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie. Maturę zdała, nie mając jeszcze ukończonych 18 lat, w roku 1937 i kontynuowała naukę w Państwowym Pedagogium w Poznaniu, które ukończyła w czerwcu 1939 r. Pragnęła zostać nauczycielką matematyki i fizyki. Plany te niestety rozwiła wojna. Równocześnie podjęła obowiązki drużynowej żeńskiej drużyny harcerskiej przy międzychodzkiem gimnazjum.

4 września 1939 r. straciła ojca, który, prowadząc pociąg ewakuacyjny, zginął podczas bombardowania przez lotnictwo niemieckie w miejscowości Patrzyków w powiecie konińskim⁶³.

12 grudnia 1939 r. wraz z matką i trójką młodszego rodzeństwa została wysiedlona, poprzez obóz przejściowy w Niepokalanowie, do Wręczy (gmina Radziejowice) k. Mszczonowa. Posadę nauczycielki miejscowej wiejskiej szkoły podstawowej otrzymała w 1940 r.

⁶³ Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Kramsku.[www.grobonet.com].

Zaangażowała się w działalność konspiracyjną w strukturach tajnego harcerstwa żeńskiego. Po zaprzysiężeniu do ZWZ/AK została łączniczką w drużynie plut. Wojciecha Zaborskiego, wchodzącej w skład kompanii por. „Szkota” z Żyrardowa. Przyjęła pseudonim „Stokrotka”.

Została aresztowana w nocy z 18 na 19 czerwca 1943 r., a następnie uwięziona w Skierniewicach, gdzie poddano ją brutalnemu śledztwu, po czym przewieziono na Pawiak w Warszawie. Stamtąd 5 października 1943 r., wraz z grupą 1500 więźniów, przetransportowana została do KL Auschwitz (Oświęcim). Nadano jej numer obozowy 64511.

Zmarła w Oświęcimiu 12 maja 1944 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 59-60.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 30 maja 1949 r. o stwierdzeniu zgonu Jadwigi Tymkówny – (skan odpisu) w posiadaniu Archiwum „SZH”.
Materiały Archiwum „SZH” – artykuły autorstwa p. Tadeusza Liberkowskiego, przekazane przez Autora.

K. Kamińska, *Harcerze z Międzychodu – Dwa życiorysy* – cykl artykułów z *Ziemi Lubuskiej* (1983 r.).

Słownik uczestniczek walki o niepodległość Polski 1939-1945. Poległe i zmarłe w okresie okupacji niemieckiej, Warszawa 1988, s. 407.

Pawiak – więzienie gestapo. Kronika 1939-1944, Warszawa 1978, s. 359.

„Z pamiętnika międzychodzianki. Spotkania” s. 118, Międzychód 2007.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne”, 2014, nr 11, s. 166-170.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 30.05.1949 r, nr III Zg. 20/1949.

USC Międzychód, Akt zejścia nr 40/1949.

Tymoszczuk Józef (ok.1900-1940)

– profesor gimnazjalny.

Wykładowca i wychowawca w Miejskim Gimnazjum Koedukacyjnym im. Heliodora Święcickiego w Międzychodzie.

dzie w latach 1929-1939. Nauczał matematyki, fizyki i chemii.

W obliczu zagrożenia agresją niemiecką szukał azylu w swoich rodzinnych stronach. Po wkroczeniu wojsk sowieckich został pojmany i wywieziony w głąb ZSRR. Słuch wszelki o nim zaginął.

Źródła:

Kronika MGK w Międzychodzie.

Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987, s. 4-5.

Walkowik Józef⁶⁴ (1909-1940) – nauczyciel.

Urodzony 9 czerwca 1909 r. w Górze (powiat międzychodzki). Syn Józefa. Absolwent seminarium nauczycielskiego w Czarnkowie (1931) i Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty w Zambrowie (1932). Nauczyciel w szkołach powszechnych w Mielniku i Izdebnie. Podporucznik mianowany (ze starszeństwem z 1 stycznia 1935 r.). Zmobilizowany w sierpniu 1939 r.

Przydzielony do Składów Materiałowych Intendencji 8 DOK. Zabrzany do niewoli sowieckiej, przebywał w obozie jenieckim w Kozielsku. Zamordowany w Katyniu.

Figuruje na liście zaginionych z obozu w Kozielsku.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Suplement, Międzychód 2004, s. 23,
<http://www.katedrapolowa.pl/>.(18.04.2014).

KATYŃ. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego, Warszawa 2000, s. 667.

Wasilewski Marian (1896-1940)

– kapitan KOP.

Urodzony 1 lutego 1896 r. w miejscowości Paulinów. Syn Stanisława i Antoniny z domu Miechowska. Członek Polskiej Organizacji Wojskowej (POW). Od listopada 1918 r. do marca 1919 z-ca dowódcy kompanii SK Wyszaków-Mińsk Mazowiecki. Od marca 1919 r. do sierpnia 1921 r., służył w 77 pp. Podporucznik

⁶⁴ *Międzychodzka Księga Śmierci – Suplement* podaje błędnie imię Jan.

rezerwy piechoty (ze starszeństwem z 1 czerwca 1919). Początkowo służbę pełnił w Warszawie. W 1930 r. przeniesiony do Poznania (przydzielony do PKU Poznań-Miasto), a w 1933 r. do Międzychodu. Tutaj mianowany komisarzem Straży Granicznej w Obwodzie Międzychód. Uczestnik Wojny Obronnej we wrześniu 1939 r. Internowany przez władze sowieckie, osadzony w obozie jenieckim w Kozielsku. Zamordowany w 1940 r. przez NKWD. Pochowany na cmentarzu wojennym Miednoje (Federacja Rosyjska).

Na mocy postanowienia Sądu Grodzkiego w Grójcu z dnia 24 kwietnia 1948 r. orzeczono datę zgonu na 31 grudnia 1946 r., a miejsce śmierci „koło Smoleńska” (Rosja).

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 60,

Z. L. S. Odrowąż-Zawadzki, *Dzieje 14 Dywizji Piechoty (Poznańskiej)*, Gdańsk 2005, s. 87.

Szcześniak Andrzej L. *Katyń – Lista ofiar i zaginionych jeńców obozów Kozielsk, Ostaszów, Starobielsk*, Warszawa 1989, s. 252.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Grójcu z 24 kwietnia 1948 r. (Sygn. Zg. 105/47).

USC Międzychód, odpis Aktu zgonu nr 23/1948.

„Miednoje. Księga op.cit. s. 973.

Waškowiak Franciszek (1897-1940)

– kontroler sanitarny.

Urodzony 25 października 1897 r. w Kikowie (powiat szamotulski). Syn Szczepana i Antoniny z domu Krajewskiej. Mieszkaniec Międzychodu. Powstaniec wielkopolski, członek Komitetu Budowy Pomnika Wolnej, Zjednoczonej i Niepodległej Polski w Międzychodzie. Pełnił funkcję Inspektora Sanitarnego

przy Starostwie w Międzychodzie.

Aresztowany 16 października 1939 r. w Międzychodzie. Osadzony w miejscowym więzieniu.

3 listopada 1939 r. przewieziony do obozu Schwerin a/W. (Skwierzyna). 24 stycznia 1940 r. zesłany do Fortu VII w Poznaniu, gdzie zmarł 13 marca 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 61.

Międzychód – dzieje, gospodarka, kultura, Libra, Warszawa 1981.

Międzychód – miejsca pamięci narodowej województwa gorzowskiego, GKB-ZHwP 1978, s. 14.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 20 czerwca 1947 r. (Sygn. III Zg. 44/47).

Fotografia – Sobkowski Łucjan *Nie wstydzmy się naszych ojców* – Międzychód 2008, s. 188.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z dnia 20.06.1947 r, nr III Zg. 44/47.

USC Międzychód, akt zejścia nr 49/1947.

Wawrocki Edward (1898-1939) – rewident skarbowy.

Urodzony 22 lutego 1898 r. w Pleszewie. Syn Józefa i Agnieszki z domu Biedrowskiej.

W 1919 r. brał czynny udział w działaniach Polskiej Organizacji Wojskowej na Górnym Śląsku.

Do września 1939 r. pełnił funkcję rewidenta skarbowego w Urzędzie Celnym w Gorzycku (powiat międzychodzki). Pod koniec sierpnia 1939 r. ewakuował dokumenty likwidowanego Urzędu Celnego w Sterkach (powiat międzychodzki). Dotarł z nimi do Wisły w okolicach Warszawy i tam, wobec panującej paniki wojennej, skrzynie z dokumentami zatopił w Wiśle. Powrócił do rodzinnego Pleszewa. Tutaj został zatrzymany przez Niemców i w następstwie pobicia podczas przesłuchania zmarł 14 października 1939 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 79-80.

Wąchalski Kazimierz

Urodzony w Upartowie (powiat międzychodzki). Mieszkaniec Międzychodu.

Podczas okupacji pracował w sąsiednich Kurnatowicach. Tam został aresztowany jesienią 1939 r. na skutek oskarżenia córki jednego z niemieckich gospodarzy – Anny Boza. Przebywał w obozie Schwerin (Skwierzyna), gdzie został rozstrzelany w grudniu 1939 r.

Wg ustaleń *Międzychodzkiej Księgi Śmierci* ze Skwierzyny został przetransportowany do KL Dachau. Tam zginął w lutym 1940 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 61.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945 - województwo gorzowskie, Warszawa 1981.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Wciórka Józef (1893-1942) – kupiec.

Urodzony 14 lutego 1893 roku w Kobylinie. Syn Antoniego i Elżbiety z Michalskich.

Powstaniec Wielkopolski, Prezes Zarządu Okręgu XVI Związku Towarzystwa Powstańców i Wojaków w Międzychodzie, prezes Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, członek Polskiego Związku Zachodniego, członek

Komitetu Budowy Pomnika Wolnej, Zjednoczonej i Niepodległej Polski w Międzychodzie.

Aresztowany 26 maja 1942 r. w Radomiu. Osadzony w KL Auschwitz (Oświęcim). Nr obozowy 444011. Tam zginął 29 lipca 1942 r.⁶⁵

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 62.

Fotografia – Ł. Sobkowski *Nie wstydzmy się naszych ojców* – Międzychód 2008, s. 189.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

USC Auschwitz – Akt zgonu 17377/1942.

Weber Roman (1879-1942) – rolnik.

Urodził się 27 marca 1879 r. w Koninku – Huby (powiat szamotulski). Syn Jana i Marianny z domu Czapczyńskiej. Gospodarz w Chrzypsku. Osadzony w więzieniu w Szamotułach.

⁶⁵ *Międzychodzka Księga Śmierci* podaje jako datę śmierci dzień 31 lipca 1942 r.

Tam zmarł 4 października 1942 r. Oficjalna przyczyna śmierci – przewlekły katar jelit.

Od 1914 r. ożeniony z Heleną z domu Kaczmarek.

Źródła:

USC Szamotuły – Akt zgonu 300/1942.

Weber Roman (1884-1942) – rolnik.

Urodził się 21 maja 1884 r. w Popowie (powiat międzychodzki). Gospodarz w Popowie. Aresztowany 8 stycznia 1942 r.⁶⁶ i osadzony w więzieniu w Poznaniu przy ul. Młyńskiej. 10 kwietnia 1942 r. przekazany do więzienia we Wronkach, a 15 maja 1942 r. przewieziony do więzienia w Szamotułach. Tam zmarł 4 października 1942 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 62.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (8.04.2014).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn.340.

Wenta Jerzy (1923-1943) – rolnik.

Urodzony 21 kwietnia 1923 r. w Tucznie (zapewne w powiecie poznańskim). Syn Teodora, rolnika zamieszkałego w Dormowie (powiat międzychodzki).

Wraz z ojcem i 2 braćmi wysiedlony 12 grudnia 1939 r. do Generalnego Gubernatorstwa, gdzie zostali osiedleni w Ostrowi Mazowieckiej. Aresztowany 6 stycznia 1942 r., został osadzony kolejno w KL Oranienburg, KL Sachsenhausen, a następnie w KL Dachau (nr 39916). Zginął 8 stycznia 1943 r. w KL Dachau⁶⁷.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 62-63.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://stevemorse.org/dachau/dachau>. (18.04.2014)

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 11, marzec 2014, s. 233.

⁶⁶ APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn.340 podaje jako datę aresztowania dzień 8.12.1940.

⁶⁷ *Międzychodzka Księga Śmierci* podaje jako datę śmierci dzień 6 stycznia 1942 r.

Węclawiak Stanisław

Mieszkaniec Międzychodu. Aresztowany. Zaginął bez wieści. Bliższych ustaleń brak.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Wicenty Józef (1895-1940) – szewc.

Urodzony 12 marca 1895 r. w Lutomku (powiat międzychodzki). Syn rolnika Wojciecha i Katarzyny z domu Górna.

Mieszkaniec wsi Grobia (powiat międzychodzki). Tam aresztowany 18 września 1939 r. Osadzony w więzieniu w Międzychodzie, a następnie przekazany do obozu w Schwerin (Skwierzyna). Tam zaginął bez wieści⁶⁸. Najprawdopodobniej rozstrzelany przez funkcjonariuszy rejencji frankfurckiej w styczniu 1940.

Żonaty z Heleną Wicenty z domu Pawłowicz.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 63.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

USC Sieraków – Akt zejścia nr 19/1946 sporządzony w oparciu o postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie z 18.05.1946 r. (Sygn. III Zg. 8/46).

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie, Warszawa 1981, s. 35.

Wielgosz Bernard (1922-1942) – rolnik.

Urodzony 29 lipca 1922 r. w Białczu (powiat międzychodzki).

Aresztowany 20 lipca 1941 r. i osadzony w więzieniu w Międzychodzie. 21 sierpnia 1941 r. przekazany do więzienia w Poznaniu, a 31 października 1941 r. zesłany do więzienia we Wronkach. Tam zmarł 18 czerwca 1942 r.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 63.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (25.04.2014).

⁶⁸ Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie określa datę śmierci na „pierwszy kwartał 1942 r.”.

A. Walendowska-Garczarczyk, *Eksterminacja Polaków w zakładach karnych Rawicza i Wroniek w okresie okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, Poznań, 1981.

Witkowski Stanisław (1903-1940) – robotnik.

Urodzony 23 października 1903 r. w Lutomku (powiat międzychodzki). Syn Karola i Heleny.

Aresztowany 4 listopada 1939 r. w Ryżynie (gmina Chrzypsko Wielkie). Osadzony w areszcie policyjnym w Chrzypsku Wielkim, a 6 listopada przewieziony do aresztu w Międzychodzie. Stamtąd deportowany do obozu Schwerin a/Warthe (Skwierzyna). Zaginął. Prawdopodobnie rozstrzelany 15 stycznia 1940 r.⁶⁹ w okolicznym lesie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 63-64.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945 - województwo gorzowskie, Warszawa 1981.

Wojciechowski Czesław Franciszek (1925-1944) – blacharz.

Urodzony 10 lipca 1925 r. w Sierakowie. Syn robotnika Franciszka i Jadwigi z domu Zych. Mieszkaniec Sierakowa. Zamieszkały przy ul. Międzychodzkiej 31 (niem. Birnbaumers.)

Po ukończeniu 18 lat był wielokrotnie nakłaniany do podpisania listy VD. Zdecydowanie odmawiał, za co został aresztowany 23 lipca 1943 r. i osadzony w więzieniu śledczym w Poznaniu przy ul. Młyńskiej. Mimo stosowanych nacisków i tortur nie ugiął się. Został stracony 28 stycznia 1944 r.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

USC Sieraków – akt urodzenia nr 120/1925.

USC Poznań – akt zgonu P-661/44.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (22.04.2014)

Jastrzab Łukasz, *Ofiary niemieckiego terroru i działań wojennych 1939-1945 zarejestrowane w księgach zgonów Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu*, Poznań 2015 [mps w druku].

Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945 - województwo gorzowskie, Warszawa 1981.

⁶⁹ Wg GKBZHWP egzekucja miała miejsce w listopadzie 1939 r.

Wołyński Bogdan (1908-1943) – fryzjer.

Urodzony 18 lutego 1908 r. w Sierakowie. Syn Nepomucena⁷⁰ i Rozalii z domu Czarnywojtek.

Aresztowany 1 stycznia 1943 r. Nie zachowały się wzmianki o jego pobycie w więzieniach we Wronkach, Szamotułach czy Poznaniu. Istnieje dopiero potwierdzenie jego osadzenia w więzieniu w Rawiczu z 29 kwietnia 1942 r. 11 grudnia 1942 r. został zesłany do KL Mauthausen (nr 18862). Figuruje również na listach transportowych do KL Mauthausen-Gusen.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

USC Sieraków – akt urodzenia nr 50/1908 (obecnie w zasobach APP).

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (26.04.2014)

http://www.mauthausen-memorial.at/index_open.php - nie figuruje. (26.04.2014)

Woźniak Jan (1896-1945) – leśniczy.

Urodzony 29 października 1896 r. Przewodnik Lasów Państwowych, zamieszkały z rodziną w Sowiej Górze (powiat międzychodzki).

Aresztowany 17 marca 1942 r. Został kolejno osadzany w więzieniach w Międzychodzie, Poznaniu i Wronkach. Zesłany następnie do KL Mauthausen (*nr 94532*), gdzie zginął 1 marca 1945 r.⁷¹

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (27.04.2014).

http://www.mauthausen-memorial.at/index_open.php. (27.04.2014).

Woźniak Walenty – robotnik.

Mieszkaniec Kamionny (powiat międzychodzki).

Aresztowany 5 grudnia 1939 r. Przewieziony do obozu przejściowego w Skwierzynie.

Nie powrócił. Bliższych ustaleń brak.

⁷⁰Nepomucen Wołyński (1879-1948) – fryzjer, społecznik i patriota. Jego dokonania opisano w „Sierakowskich Zeszytach Historycznych” 6, kwiecień 2011, s. 129-132).

⁷¹<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> podają datę jego śmierci: 23.02.1945 r.

Źródła:

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> – brak adnotacji. (28.04.2014).

Wunsche Józef (1906-1940)

– profesor gimnazjalny.

Urodzony 3 marca 1906 r. w Turku. Magister filologii polskiej. Profesor Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie w latach 1933-35.

Zginął w obozie koncentracyjnym Mauthausen 23 września 1940 r.

Źródła:

Almanach Szkolny LO w Międzychodzie 1927-1987, s. 4.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>. (28.04.2014).

http://www.mauthausen-memorial.at/index_open.php – nie figuruje (28.04.2014).

Zaraś Bernard (1912-1944) – robotnik.

Urodzony 1 sierpnia 1912 r. w Zatomiu Nowym (pow. Międzychód), syn Jakuba – poległego w I wojnie światowej robotnika i Marianny z d. Błażejewskiej.

Podczas okupacji niemieckiej członek grupy konspiracyjnej zorganizowanej przez Stanisława Drzazgę. W marcu 1943 r. uniknął aresztowania z pozostałymi członkami grupy. Ukrywał się w zabudowaniach i lasach wsi Tuchola. Wg zgromadzonych relacji, kryjówka jego znajdowała się pod mostkiem nad strumieniem nieopodal torów kolejowych. Mimo wielkiego oddania i ryzyka ze strony osób donoszących mu pożywienie, zmarł jesienią 1944 r.

Zwłoki jego odnaleziono dopiero 24 maja 1946 r. i złożono na cmentarzu parafialnym w Lutomiu. Postanowieniem Sądu Grodzkiego w Międzychodzie datę jego śmierci ustalono na 31 grudnia 1944 r. godz. 24.00. Żadna z jego fotografii się nie zachowała.

Był żonaty z Anną Zaraś, z którą mieszkał w Kaczlinie.

Miał kilkoro dzieci. Najmłodszy Stanisław (ur. 1942).

Źródła:

USC Sieraków, Akt zejścia nr 40 z 30 listopada 1946 r.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997, s. 64.

Uczestnictwo Sierakówian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej, Sieraków 1980, s. 25, 38.

Relacje członków rodziny, w tym syna Stanisława z Drezdenka.

Relacje zebrane przez p. Juliana Kaczmarka z Grotowa k. Drezdenka.

Postanowienie Sądu Grodzkiego w Międzychodzie (Sygn. III. Zg. 14/46).

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2009, nr 4, s. 88.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2013, nr 10, s. 196-197.

Żarna Stanisław (1902-1945) – rolnik.

Urodzony 11 listopada 1902 r. w Chrzypsku Wielkim. Syn Jana – rolnika i Julianny. Rolnik zamieszkały w Chrzypsku Wielkim.

Wysiedlony i wywieziony wraz z rodzicami i rodzeństwem 12 grudnia 1939 r. do Niepokalanowa, a następnie przesiedlony do wsi Maruna Mokra (gmina Jaktorów, powiat Grodzisk Mazowiecki). Tam zaangażowany w działalność konspiracyjną w charakterze wywiadowcy Armii Krajowej.

Aresztowany 16 stycznia 1945 r. w Marunie Mokrej został w tym samym dniu rozstrzelany przez Niemców w drodze między Żyrardowem a Wiskitkami.

Imię jego upamiętnione zostało na Pomniku Polskiego Państwa Podziemnego w Poznaniu oraz na Pomniku *Poległych za Ojczyznę w latach 1939-1956* w Międzychodzie.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci, Międzychód 1997 r., s. 64.

„Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 11, marzec 2014, s. 173.

Żołnerek Jadwiga (1886-1945) – bez zawodu.

Urodzona 29 sierpnia 1886 r. w Grobi (powiat międzychodzki). Córnka Michała i Marianny Anders. Mieszkanca Lutomka (powiat międzychodzki). Mężatka. Żona Jana.

Aresztowana 9 stycznia 1945 r. przez niemieckie władze okupacyjne. Wywieziona z całą rodziną w nieznanym kierunku. Nie powróciła.

Postanowieniem Sądu Powiatowego w Międzychodzie uznana za zmarłą. Datę jej śmierciznaczono na dzień 9 maja 1946 r., godzinę 24.00.

Źródła:

USC Sieraków, Akt zejścia nr 13/61 z 9 lutego 1961 r. sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego w Międzychodzie z dnia 5 stycznia 1961 r. (Sygn. akt Ns.I.44-46/60).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Żołnerek Jan (1893-1945) – murarz.

Urodzony 27 maja 1893 r. w Mościejewie (powiat międzychodzki). Syn Jana i Wiktorii. Mieszkaniec Lutomka (powiat międzychodzki). Mąż Jadwigi z domu Anders.

Aresztowany 9 stycznia 1945 r. przez niemieckie władze okupacyjne. Wywieziony z całą rodziną w nieznanym kierunku. Nie powrócił.

Postanowieniem Sądu Powiatowego w Międzychodzie uznany za zmarłego. Datę jego śmierciznaczono na dzień 9 maja 1946 r., godzinę 24.00.

Źródła:

USC Sieraków, Akt zejścia nr 14/61 z 9 lutego 1961 r. sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego w Międzychodzie z dnia 5 stycznia 1961 r. (Sygn. akt Ns.I.44-46/60).

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Żołnerek Marta (1918-1945) – bez zawodu.

Urodzona 22 stycznia 1918 r. w Lutomku (powiat międzychodzki). Córka murarza Jana i Jadwigi. Mieszkanca Chrzypaska Wielkiego (powiat międzychodzki). Panna.

Aresztowana 9 stycznia 1945 r. przez niemieckie władze okupacyjne. Wywieziona z rodzicami w nieznanym kierunku. Nie powróciła.

Postanowieniem Sądu Powiatowego w Międzychodzie uznana za zmarłą. Datę jej śmierciznaczono na dzień 9 maja 1946 r., godzinę 24.00.

Źródła:

USC Sieraków, Akt zejścia nr 15/61 z 9 lutego 1961 r. sporządzony na podstawie postanowienia Sądu Powiatowego w Międzychodzie z dnia 5 stycznia 1961 r. (Sygn. akt Ns.I.44-46/60).

USC Sieraków (Kurnatowice) – Akt urodzenia 2/1918.

APP, Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340.

Żuk Jan (1923-1945) – gimnazjalista.

Urodzony 4 stycznia 1923 r. w Kaczinie (powiat międzychodzki). Syn Tomasza i Anny z domu Kuczmowskiej. Uczeń miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Święckiego w Międzychodzie.

Wysiedlony z rodzicami 6 października 1940 r. do Generalnego Gubernatorstwa. Tam został aresztowany i wywieziony na teren Prus Wschodnich. Zaginął.

Źródła:

Międzychodzka Księga Śmierci - Suplement, Międzychód 2004, s. 23.

<http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie> - brak wzmianki. (20.04.2014).

USC Sieraków, akt urodzenia 5/1923.

Egzekucja więźniów [3].

Bibliografia

Źródła archiwalne

- Archiwum Państwowe w Poznaniu (APP)

Starostwo Powiatowe w Międzychodzie, sygn. 340, *Wykazy wysiedlonych, pomordowanych, szkody wojenne z powiatu międzychodzkiego z okresu okupacji hitlerowskiej, wykazy sporządzone po wojnie 1945-1950. Gminy: Międzychód, Sieraków, Chrzypsko, Kwilcz, Łowyń.*

Opracowania, źródła opublikowane, wspomnienia

- Affek-Bujalska B., Pawłowski E., *Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej*, t. 1-4, Pruszków 1993.

- *Almanach szkolny Liceum Ogólnokształcącego im. Jarosława Dąbrowskiego w Międzychodzie, 1927-1987*, Międzychód 1987.

- Biskupski A., *Historja 61 pułku piechoty wielkopolskiej (7 pułku Strzelców Wlkp.)*. T. 1. *Walki powstańcze na froncie zachodnim i północnym Wielkopolski. Organizacja pułku*, Bydgoszcz 1925.

- Dembowska H., *W radości i cierpieniu – wspomnienia, wiersze, modlitwy, świadectwa dzieci*, Włocławek 1997.

- *Encyklopedia konspiracji wielkopolskiej 1939-1945*, Poznań 1998.

- Jacewicz W., Woś J., *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*. Z. 3. *Wykaz duchownych zmarłych, zamordowanych lub represjonowanych przez okupanta w archidiecezjach gnieźnieńskiej, krakowskiej i łwowskiej oraz diecezjach katowickiej, kieleckiej, lubelskiej i w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu*, Warszawa 1978.

- Jacewicz W., Woś J., *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939-1945*, Z. 4, *Wykaz duchownych zmarłych, zamordowanych lub represjonowanych przez okupanta w archidiecezjach mohylowskiej, poznańskiej i wileńskiej oraz w diecezjach gdańskiej, kamienieckiej, łuckiej, pińskiej, przemyskiej, sandomierskiej, siedleckiej, tarnowskiej, warszawskiej, włocławskiej, w pralaturze pilskiej i wśród duszpasterstwa polonijnego*, Warszawa 1978.

- *Kamionna w Dolinie Kamionki*, pod red. W. Łęckiego, Kamionna 2011.
- Kiedrzyńska W., *Ravensbrück, kobiecy obóz koncentracyjny*, Warszawa 1961.
- *Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945-1989*, Warszawa 2002,
- Leski K., *Życie niewłaściwie urozmaicone. Wspomnienia oficera wywiadu i kontrwywiadu AK*, Warszawa 1989.
- Łuczak C., *Dzień po dniu w okupowanym Poznaniu*, Poznań 1989.
- Łukomski G., Polak B., Suchcic A., *Kawalerowie Virtuti Militari 1792-1945. Wykazy odznaczonych za czyny z lat 1843-1864, 1914-1945*, Koszalin 1997.
- *Materiały do historii Powstania Wielkopolskiego 1918/19*, z. 1, pod red. T. Jabłońskiego Poznań 1938.
- *Miednoje. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego*, Warszawa 2006.
- *Międzychodzka Księga Śmierci*, zebrał i przypisami opatrzył T. Liberkowski, Międzychód 1997.
- *Międzychodzka Księga Śmierci. Suplement: Międzychód, Sieraków, Chrzypsko Wielkie, Kwilcz*, zebrał i przypisami opatrzył T. Liberkowski, Międzychód 2004,
- *Międzychód – dzieje, gospodarka, kultura*, pod red. J. Osieglowskiego, Warszawa 1981.
- Mnichowski P., *Międzychód 1939-1945*, Seria: „Miejsca pamięci narodowej województwa gorzowskiego, Międzychód 1978.
- *Ocalić od zapomnienia*, Międzychód 2011.
- Odrowąż-Zawadzki Z. L. S., *Dzieje 14 Dywizji Piechoty (Poznańskiej)*, Gdańsk 2005
- *80 lat Liceum Ogólnokształcącego w Międzychodzie. Suplement do monografii szkoły wydanej z okazji 70-lecia jej istnienia*, Międzychód 2007.
- Paluszkievicz M., Szews J., *Słownik biograficzny członków tajnych towarzystw gimnazjalnych w Wielkim Księstwie Poznańskim 1850-1918*, Poznań 2000,
- *Pawiak – więzienie gestapo. Kronika 1939-1944*, Warszawa 1978.
- *Poczet członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*.

Materiały do słownika biograficznego Wielkopolan, pod red. A. Pihan-Kijasowej, Poznań 2008.

- *Polskie Państwo Podziemne w Wielkopolsce*, t. I-V, Poznań 2007-2012.
- *Powstańcy wielkopolscy... Biogramy uczestników powstania wielkopolskiego 1918-1919*, t. IX, Poznań 2012.
- *Rejestr miejsc i faktów zbrodni popełnionych przez okupanta hitlerowskiego na ziemiach polskich w latach 1939-1945. Województwo gorzowskie*, Warszawa 1981.
- *Rocznik Lekarski Rzeczypospolitej Polskiej na rok 1936*, Warszawa 1936,
- *Rocznik Oficerski* [1924].
- *Rocznik Oficerski Rezerw*, Warszawa 1934.
- Rybka R., Stepan K., *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim 1935-1939*, Kraków 2003.
- „Sierakowskie Zeszyty Historyczne” 2008-2014.
- *Słownik biograficzny powstańców wielkopolskich 1918-1919*, Poznań, 2002.
- *Słownik uczestniczek walki o niepodległość Polski 1939-1945. Poległe i zmarłe w okresie okupacji niemieckiej*, Warszawa 1988.
- Sobkowski Ł., *Nie wstydzmy się naszych ojców. Okruchy wydarzeń (1920-1945)*, Międzychód 2008.
- Sowiński T., *Jedwabna konspiracja*, Warszawa 1988.
- *Spis lekarzy Członków Wielkopolskiego Związku Lekarzy*, Poznań 1939.
- Szacherski Z., *Wierni przysiędze*, Warszawa 1966.
- Szcześniak A. L., *Katyń – Lista ofiar i zaginionych jeńców obozów Kozielsk, Ostaszków, Starobielsk*, Warszawa 1989.
- Szymankiewicz Z., *Poznań we wrześniu 1939*, Poznań 1985.
- *Uczestnictwo Sierakowian w walce przeciwko okupantowi hitlerowskiemu na terenie Ziemi Sierakowskiej. Materiały na sesję popularno-naukową zorganizowaną z okazji 35 rocznicy wyzwolenia w dniu 28 stycznia 1945 roku Ziemi Sierakowskiej przez żołnierzy 1-go Frontu Białoruskiego pod dowództwem Marszałka ZSRR G. Żukowa, Sieraków Wlkp., dnia 28 stycznia 1980*, Sieraków 1980.
- Walczak M., *Ludzie nauki i nauczyciele polscy podczas II wojny światowej. Księga strat osobowych*, Warszawa 1995.

- Walendowska-Garczarczyk A., *Eksterminacja Polaków w zakładach karnych Rawicza i Wroniek w okresie okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, Poznań 1981.
- *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa-Poznań 1981.
- Wilczyński L., *Błogosławiony ks. Narcyz Putz. Patriotą i męczennikiem*, Poznań 2004.
- Wińska U., *Zwyciężyły wartości. Wspomnienia z Ravensbrück*, Gdańsk 1985.
- *W konspiracji wielkopolskiej 1939-1945. Wybór wspomnień*. Zebrał i wstępem oraz komentarzem opatrzył Z. Szymankiewicz Poznań 1993
- Wroński T., *Kronika okupowanego Krakowa*, Kraków 1974.
- *Z pamiętnika międzychodzianki. Spotkania*, Międzychód 2007.
- Żarna S., *Dzieje parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Łowyniu*, Międzychód 1998.

Źródła online

- <http://301.dyon.pl/txt/lotnicy.G.html> [lista personelu 301 Dywizjonu Bombowego Ziemi Pomorskiej]
- <http://stevemorse.org/dachau/dachau.html>
- <http://www.grobonet.com/pochowany/>
- <http://www.gross-rosen.eu/baza-zmarlych-wiezniow/przegladaj-baze/>
- <http://www.indeksrepresjonowanych.pl/indeks>
- http://www.katedrapolowa.pl/ofiary_z.php
- http://www.mauthausen-memorial.at/index_open.php
- http://www.niesmiertelnik.pl/niesmiertelni_1939.html
- <http://www.pl.auschwitz.org.pl/>
- <http://www.polishairforce.pl/> - Szkoła Podchorążych Lotnictwa 1925-1939
- <http://www.polishairforce.pl/promocjagatvi.html> [lista absolwentów SPL]
- <http://www.poznan.pl/mim/necropolis/search.html>
- <http://www.radiomerkury.kei.pl/index.php?art=31533> [relacja syna Jarogniewa]
- <http://www.straty.pl/index.php/szukaj-w-bazie>
- <http://www.wtg-gniazdo.org/>
- <http://zaginieni1939-45.pl/>

Materiały nieopublikowane

• Dura K. *Okupacja hitlerowska w Sierakowie i okolicy w latach 1939-1945*, Praca dyplomowa pod kierunkiem dr. Ludwika Gomolca, Poznań 1965, mps [w zbiorach Redakcji „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”].

• Jastrząb Ł., *Ofiary niemieckiego terroru i działań wojennych 1939-1945 zarejestrowane w księgach zgonów. Urzędu Stanu Cywilnego w Poznaniu*, Poznań 2015 [mps w druku].

• *Kronika Miejskiego Gimnazjum Koedukacyjnego im. Heliodora Świącickiego w Międzychodzie*.

• *Lista straconych w więzieniu Berlin-Plötzensee* [zbiory Rafała Sierchuły].

• Mierzwicki C. *Wspomnienia*, mps, niedatowany [w zbiorach Redakcji „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”].

• Sawala H., *Liceum Ogólnokształcące w Międzychodzie w latach 1926-1976*, mps, [w zbiorach Redakcji „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”].

• Sobkowski Ł., *Rejsnerowie*, mps, Międzychód 2004.

• Wesoła P., *Wspomnienie o podporuczniku rezerwy Janie Burym (1886-1944)*, mps, Kwilcz 2009.

Wykaz źródeł pochodzenia fotografii

Zdjęcia portretowe:

- Archiwum „Sierakowskich Zeszytów Historycznych”,
- Sobkowski Ł., *Nie wstydzmy się naszych ojców. Okruchy wydarzeń (1920-1945)*, Międzychód 2008.

Fotografie ilustracyjne:

[1] Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (IPN),

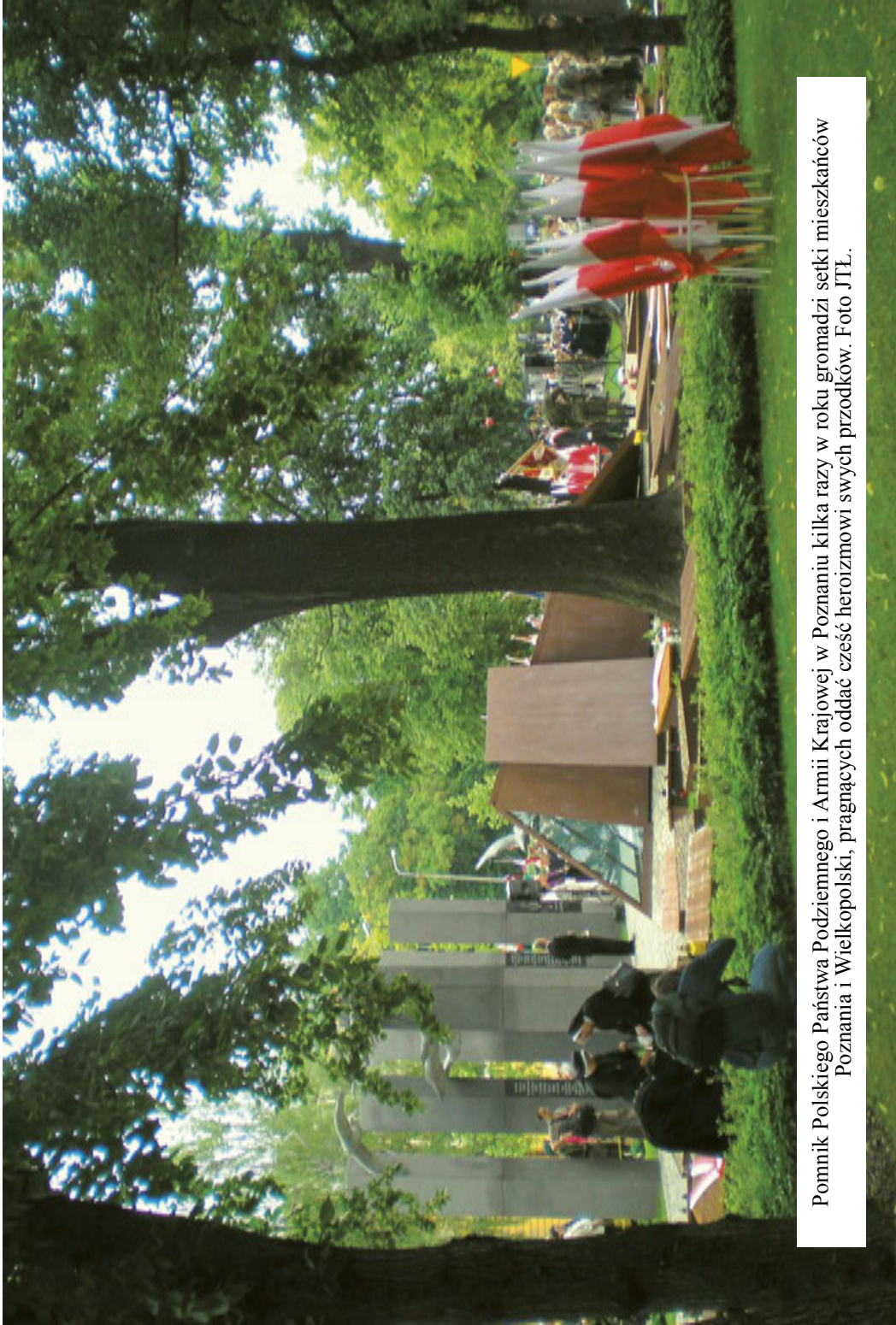
[2] Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie, Instytucja Kultury Samorządu Województwa Wielkopolskiego.

[3] Muzeum Martyrologii Wielkopolan – Fort VII, oddział Wielkopolskiego Muzeum Walk Niepodległościowych w Poznaniu.

[4] Rosada J., *Wronki, jakich nie znacie...*, Wronki 2014.

[5] pl.wikipedia.org/Wiki.

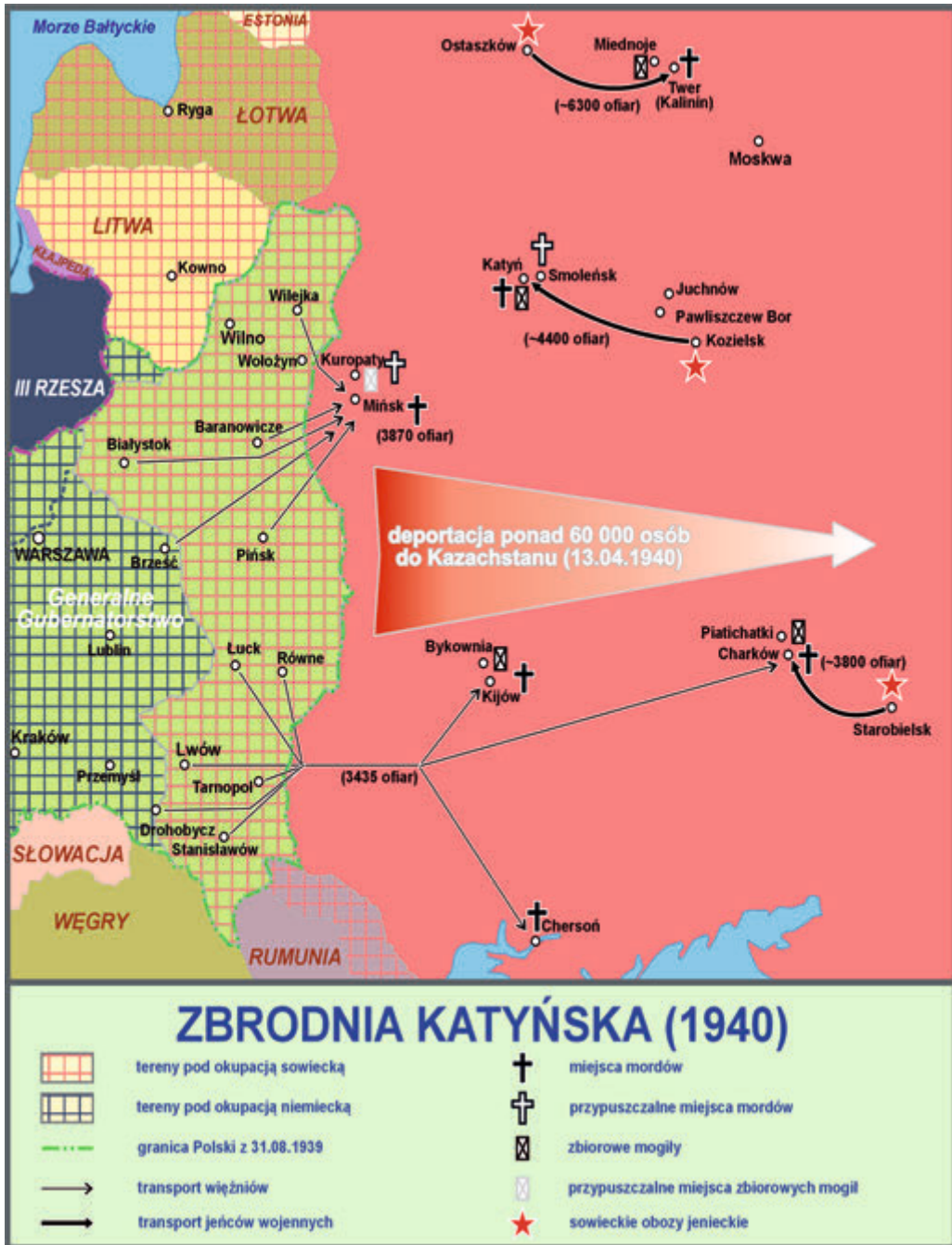
[6] Archiwum rodziny Czajków.

Pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej w Poznaniu kilka razy w roku gromadzi setki mieszkańców Poznania i Wielkopolski, pragnących oddać cześć heroizmowi swych przodków. Foto JTL.

Spis treści

Od Redakcji	3
Część I	7
Polegli na polu chwały i zmarli z ran odniesionych w działaniach zbrojnych	
Część II	43
Zamordowani w egzekucjach oraz zamęczeni w więzieniach i obozach	
Bibliografia	194
Wykaz źródeł pochodzenia fotografii	198

Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Ostaszków>

ISBN: 978-83-62823-38-3

